

การศึกษา เพื่อสร้างผู้นำ สู่สังคมธรรมาธิปไตย

Education For
Leadership
Development
In Democratic
Society

วิชัย ตันศิริ

สถาบันนโยบายศึกษา
INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES

สนับสนุนโดย

Konrad
Adenauer
Stiftung
มูลนิธิคอนราด อเดนาว์

การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำ สู่สังคมประชาธิปไตย

Education For Leadership Development
In Democratic Society

วิชัย ตันศิริ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

วิชัย ตันศิริ.

การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมประชาธิปไตย Education For Leadership Development In Democratic Society.- - กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, 2561.

148 หน้า.

1. การเมือง. I. ชื่อเรื่อง.

320

ISBN: 978-616-8116-02-9

ชื่อหนังสือ	การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมประชาธิปไตย Education For Leadership Development In Democratic Society
ผู้เขียน	วิชัย ตันศิริ
ปีที่พิมพ์	พ.ศ. 2561
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2941 1832-3 โทรสาร 0 2941 1834 e-mail: ipps_fpps@yahoo.com www.fpps.or.th
ออกแบบปก	ชัยวุฒิ แก้วเรือน
พิมพ์ที่	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร. 0 2742 4754-5
สนับสนุนโดย	มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์

คำนำจากสถาบันนโยบายศึกษา

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2540 จวบจนปัจจุบัน ถึงต้นทศวรรษ 2560 ประเทศไทยก็ยังอยู่ในวังวนของปัญหาประชาธิปไตย ในประเด็นนี้ **ดร.วิชัย ตันศิริ** นักคิด นักเขียน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการศึกษา ครูผู้สอนและนักบริหารด้านการศึกษา รวมทั้งการเป็น นักการเมือง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีความ อุตสาหะกับเรื่องการแสวงหาแนวทางสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตย มาอย่างต่อเนื่อง ท่านมีผลงานปรากฏแก่สาธารณชนหลายเล่ม และ ในจำนวนนั้นได้ตีพิมพ์โดยสถาบันนโยบายศึกษาอยู่ด้วยเช่นกัน และ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่บ้านเมืองมีสภาพของการแตกแยกความคิด ทางการเมืองสูง และยังไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งนี้ อย่างอารยะได้ตลอดช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนสำคัญในปัญหา ดังกล่าวล้วนเกิดจาก “คน” โดยเฉพาะผู้นำทางการเมืองทั้งหลายซึ่ง รวมถึงผู้นำประเทศ ด้วยขาดภาวะผู้นำที่สูงพอในการสร้างทางสมาน รอยร้าวที่แตกแยกในสังคมได้

หนังสือ “การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมธรรมาธิปไตย” เล่มที่ ผู้อ่านถืออยู่ในมือนี้ ดร.วิชัย ตันศิริ ผู้เขียน ได้ประมวลความรู้ ความคิด ทั้งจากประวัติศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมโลกที่เกิดขึ้น และประสบการณ์ในประเทศไทย นำมาวิเคราะห์และเสนอแง่คิดและ มุมมองในการให้การศึกษาทางการเมืองแก่สังคมไทย ที่จะมุ่งสู่การสร้าง

ภาวะผู้นำของผู้มีบทบาททางสังคมและการเมือง ซึ่งเป็นตัวแสดงนำของสังคมให้เป็นหลักของการพัฒนาสังคมไทยไปสู่บริบทใหม่ โดยยึดถือหลักธรรมและมีหลักประชาธิปไตยในทางสากลด้วย คือ การสร้างสังคมธรรมาธิปไตย ซึ่งควรเป็นทางออกจากวิกฤติของประเทศ

สถาบันนโยบายศึกษาขอขอบพระคุณ ดร.วิชัย ตันศิริ ที่ได้กรุณาคิด-เขียน สังเคราะห์เป็นงานวิจัยย่อยๆ เป็นบทความและนำมาเรียบเรียง ดังปรากฏเป็นรูปเล่มนี้ และขอบคุณมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ที่สนับสนุนการพิมพ์หนังสือและกิจกรรมต่างๆ ของสถาบันฯ มาอย่างต่อเนื่อง

สถาบันนโยบายศึกษา

กันยายน 2561

คำนำจากผู้เขียน

แนวคิดต่างๆ ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของสังคมไทย น่าจะมีได้ต่างๆ นานา และท่ามกลางความแตกต่างหรือหลากหลาย อาจจะมีจุดร่วมที่ผู้คนส่วนใหญ่พอจะรับได้

แนวคิดที่สุดโต่งทั้งซ้ายและขวา ก็อาจจะมีได้ตามธรรมชาติของ ปรากฏการณ์ในสังคม แต่แนวคิดตามเส้นทางสายกลางน่าจะเป็น เป้าหมายของผู้นำในสังคมไทย เพราะจะได้รับการยอมรับจากผู้คน ส่วนใหญ่ อีกทั้งจะสร้างความสมานฉันท์กันมากกว่าจะสร้างความ แตกแยก

ความปรารถนาที่จะมีระบบปกครองในระบบรัฐสภา ภายใต้ **หลักนิติธรรมรัฐ (Rule of Law)** และรัฐบาลที่รับผิดชอบต่อประชาชน ผ่านระบบการเลือกตั้ง น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้จากเสียงส่วนใหญ่ของ ปวงชนชาวไทย แต่การนำหลักการของระบบรัฐสภาไปปฏิบัติในห้วงเวลา 86 ปีที่ผ่านมา ดูจะพบแต่อุปสรรคนานานัปการ

อุปสรรคสำคัญเกิดจากคน และคนดังกล่าว มิใช่คนหมู่มาก แต่ เป็นคนในกลุ่มผู้นำ โดยเฉพาะทางการเมือง ที่ไม่รู้วิธีที่จะปกครองและ/ หรือ “เล่นการเมือง” แบบสุภาพบุรุษ ต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แต่จะ เล่นเกมการเมืองแบบ Zero – Sum – Game คือ **ชนะได้หมด แต่หาก เสียหรือพ่ายแพ้ (ในการเลือกตั้ง) ก็สูญเสียหมด** การเมืองก็จะกลายเป็น เรื่องคอขาดบาดตาย มองฝ่ายตรงข้ามประดุจศัตรูของชนชาติ

แต่การเมืองในระบบรัฐสภาเป็นเกมสำหรับสุภาพบุรุษ ที่มีทักษะ ต่อฝ่ายตรงข้ามหรือภายในฝ่ายเดียวกัน ประดุจหนึ่งเป็นพี่เป็นน้องกัน ต้องออมขอมกันในหลายๆ เรื่อง แม้จะคิดแตกต่างกันทางนโยบาย การบริหารบ้านเมือง แต่ก็มองผลประโยชน์ของคนทั้งชาติเป็นสำคัญ และไม่ปรารถนาจะเป็นผู้ชนะตลอดกาล แต่ต้องใจกว้างพอจะให้ ฝ่ายอื่น หรือพรรคฝ่ายตรงข้ามได้มีโอกาสเข้ามาปกครอง หรือมีส่วน ในการเสนอความคิดเห็นเช่นกัน

โดยสรุป กลุ่มผู้นำต้องเป็นสุภาพบุรุษก่อนเป็นนักการเมือง และ แม้จะขัดแย้งกันในเชิงนโยบาย ก็เป็นการขัดแย้งในขอบเขตของ **ความเป็นพี่เป็นน้องกัน** และเพื่อเป้าหมายในการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข จึงมีความคิดสุดโต่ง หรือมองฝ่ายตรงข้ามกันข้ามเป็นศัตรู

ทุกคนที่เป็นชาวไทย และอยู่บนเส้นทางการเมือง มิใช่เป็นศัตรูกัน แต่เป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องกันในอันดับแรก และต่างมาทำหน้าที่ของเรา เพื่อสันติสุขของเราทุกคน ฉะนั้น ผู้ชนะการเลือกตั้งและ ถือบังเหียนของชาติ ก็ควรเข้าใจและเห็นใจฝ่ายค้านที่คัดค้าน ขณะที่ ฝ่ายค้านก็ต้องเข้าใจเจตนาดีของฝ่ายรัฐบาล

โดยสรุป ชาวไทยทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่ามีความ ขัดแย้งกัน เราทุกคนต้องอาศัยซึ่งกันและกัน มากกว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างคิด เราทุกคนอาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกัน และตามสุภาษิต หรือคำกล่าวของมหาบุรุษลีนคอล์น “A house divided against itself cannot stand” - **บ้านที่แตกแยกภายในไม่สามารถจะดำรง อยู่ได้** ประเทศชาติก็เช่นกัน

ด้วยแนวคิดและหลักการดังกล่าว และด้วยนโยบายทางการเมือง ของชาติที่จะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวคิดเช่นนี้ ชาวไทยจึง

จะสมควรก้าวไปสู่เส้นทางของระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

และด้วยปณิธานอันแรงกล้า และเล็งเห็นประโยชน์ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย ที่จะต้องให้การศึกษาแก่ชาวไทยโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำ สื่อมวลชน ครู อาจารย์ และผู้สนใจทั้งหลาย ผู้เขียนจึงได้เขียนบทความเผยแพร่แนวคิดต่างๆ ผ่านหนังสือพิมพ์แนวหน้า ในคอลัมน์ “ปริชาทัศน์” ในช่วงปีที่ผ่านมา ตลอดจนในวารสารรายเดือน “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” ของสถาบันนโยบายศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลสาธารณะ และบัดนี้เห็นสมควรคัดเลือกบทความบางบท เพื่อจัดพิมพ์เป็นเล่มเพื่อเผยแพร่ต่อไป และขออภัยหากมีข้อผิดพลาดโดยไม่เจตนา แต่หวังว่าบทความเหล่านี้จะช่วยเป็นเครื่องมือให้ครูอาจารย์ได้ใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย หรือธรรมาธิปไตย ต่อไป

ด้วยความปรารถนาดีจากผู้เขียน

ดร.วิชัย ตันศิริ

กันยายน 2561

สารบัญ

หน้า

คำนำจากสถาบันนโยบายศึกษา.....	iii
คำนำจากผู้เขียน	v
ปฐมบท	1
บทที่ 1 ระบอบประชาธิปไตย กับ นักวิชาการไทย.....	9
บทที่ 2 พุทธยามา กับเส้นทางวิวัฒนาการทางการเมือง	13
บทที่ 3 ประชาธิปไตยอังกฤษ : ใครเล่าจะเลียนแบบได้.....	19
บทที่ 4 ผลของการปฏิวัติที่รุ่งโรจน์ในอังกฤษ (ค.ศ. 1688).....	25
บทที่ 5 เส้นทางใดที่สังคมไทยควรเลือกในการปฏิรูป (I).....	31
บทที่ 6 เส้นทางใดที่สังคมไทยควรเลือกในการปฏิรูป (II).....	35
บทที่ 7 การแก้ไขปัญหาทุจริตในวงราชการอย่างเป็นระบบ.....	39
บทที่ 8 จะสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมความรู้ในสังคมไทยได้อย่างไร?	45
บทที่ 9 การสร้างผู้นำเพื่อการปฏิรูป.....	51
บทที่ 10 การสร้างผู้นำทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย	57
บทที่ 11 การสร้างผู้นำทางการเมือง.....	63
บทที่ 12 การสร้างผู้นำในระบอบธรรมาธิปไตย	69
บทที่ 13 การปฏิรูปการศึกษา กับ ธรรมาธิปไตย.....	75

สารบัญ

หน้า

บทที่ 14 การปฏิรูปการเมือง คือ หัวใจหลักของการปฏิรูปทั้งหลาย.....	79
บทที่ 15 พรรคการเมือง : ปัจจัยหลักของการพัฒนาการเมือง.....	85
บทที่ 16 การพัฒนาพรรคการเมือง.....	91
บทที่ 17 ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง-ยุทธศาสตร์การเมือง (I).....	97
บทที่ 18 ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง-ยุทธศาสตร์การเมือง (II).....	103
บทที่ 19 การเลือกตั้งและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.....	109
บทส่งท้าย วัฒนธรรมพลเมือง ในทัศนะของศาสตราจารย์อัลมอนต์ และเวอร์บา.....	115
สถาบันนโยบายศึกษา	123
ประวัติผู้เขียน.....	135

An Abstract of the Book

ปฐมบท

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนกระทั่งปัจจุบัน ชาวไทยได้เผชิญกับปัญหามากมายหลายประการ ไม่ต่างมากนักจากหลายประเทศในเอเชียอาคเนย์ และก็ได้ผ่านวิกฤติสงครามโลกครั้งที่ 2 และวิกฤติเศรษฐกิจและการเมืองมาหลายครั้งหลายหน โดยเฉพาะทางการเมือง ผู้นำในสังคมไทยก็แก้ไขมาได้เพียงชั่วคราว แบบผ่นหนักเป็นเบา แต่ปมอสรพิษที่เรียกว่า **วงจรอุบาทว์ทางการเมือง** ก็อาจจะยังคงอยู่กับเราไปอีกจะนานสักเท่าใดก็สุดที่จะคาดเดาได้ สังคมไทยดูจะสิ้นไร้ไม้ตอก ที่จะหาทางเยียวยาปัญหา และปมอสรพิษทางคอร์รัปชัน และการเมืองที่ขาดเสถียรภาพโดยสลับฉากระหว่างการเลือกตั้ง การรัฐประหาร และการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ที่อาจจะมียารละเอียดยแตกต่างจากเดิม แต่ยังไม่เคยมีหลักประกันความสำเร็จของแต่ละฉบับได้เลย ในอนาคต หากจะมีคณะใดอาสาเข้ามาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ควรจะเติมพันไว้ด้วยชีวิตว่าหากเกิดความล้มเหลวจากการใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าว คณะผู้ร่างก็ควรจะถูกประหารชีวิต หรืออะไรทำนองนั้น

เหตุใด ชาวไทยซึ่งในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมามีความเฉลียวฉลาดไม่แพ้ชาติอื่นใด ขณะที่ผู้นำของเผ่าไทย ก็พาพวกเราชาวไทยฟันฝ่าอุปสรรคขวากหนาม สร้างบ้านแปงเมืองในสุวรรณภูมิ และปกครองกันมาด้วยความสงบสุขระดับหนึ่ง ตลอดจนดำรงความเป็นเอกราชพ้นจากเงื้อมมือของมหาอำนาจนักล่าอาณานิคม เป็นที่เลื่องลือไปทั่ว

สารทิศ แต่แล้วในช่วงครึ่งศตวรรษที่แล้ว ไทยกลับเจริญก้าวหน้าในอัตราเชิงซ้ำกว่าชาติอื่นๆ ในเอเชียอาคเนย์ ขณะที่ระบบการเมืองการปกครองของเรา อันเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กลับชะงักงัน ล้มลุกคลุกคลาน สะท้อนให้เห็นความไร้ความสามารถของชาวไทยที่จะปกครองกันเอง ตามแบบฉบับของระบบรัฐสภา-ประชาธิปไตย ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของชาวโลกยุคใหม่

อะไรคืออุปสรรค? ปัจจัยตัวแปรใดที่เป็นเหตุให้เกิดการขาดเสถียรภาพทางการเมือง การทุจริตคอร์รัปชัน ความไร้ระเบียบ และปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหารวยกระจุก-จนกระจาย และโดยเฉพาะช่วง พ.ศ. 2548-2557 เมื่อบ้านเมืองเผชิญกับการขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงจนถึงระดับที่จะเข้าสู่กลียุคใน พ.ศ. 2557 จึงจำต้องมีคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามายึดอำนาจเพื่อหย่าศึกของสองชั่วการเมือง และครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายหรือไม่ คงไม่มีใครกล้าจะรับประกันได้ แต่หากกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วยการสนับสนุนของกระทรวงอื่นๆ จะเข้ามาถือธงนำในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่เป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ยึดหลักธรรมะเป็นธงนำ ที่อาจเรียกว่า **“ธรรมาภิบาลไทย”** สังคมไทยอาจจะหลุดรอดจากวงจรอุบาทว์ได้สำเร็จ อาจจะเป็นการเปิดศักราชใหม่ไปสู่ยุคของระบบการปกครองที่ชาวโลกและนักปราชญ์ราชบัณฑิตไคโรธานเฝ้าแสวงหา

วัฒนธรรมประชาธิปไตย คือ เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของภารกิจการสร้างระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในประเทศไทย และวัฒนธรรมมิใช่ตัวอักษรที่เขียนไว้เป็นมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ แต่จะต้องเขียนไว้ในจิตใจของประชาชน หากรัฐบาลไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน พวกเพียรสร้างความเข้าใจ ปลุกฝังอุดมคติของหลักการประชาธิปไตย หลักนิติธรรมรัฐ หลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ ฯลฯ ไว้ในจิตใจของประชาชน เราคงไม่แตกแยกกันและใช้ความรุนแรงเพื่อเอาชนะกันทางการเมืองในช่วงทศวรรษที่แล้ว

บัดนี้ รัฐบาลเฉพาะกิจ (ภายใต้ คสช.) ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชน (โดยเสียงส่วนใหญ่) เรียบร้อยแล้ว ในหลักการ ก็ควรเข้าใจว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการยอมรับ แต่ในอนาคตยังไม่มีใครจะคาดคะเนได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในแวดวงการเมืองไทยในภาคปฏิบัติ เพราะสังคมไทย (หรือส่วนหนึ่งของสังคมไทย) มักไม่เปิดเผยความนึกคิด (ที่แท้จริง) ของตน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของการเอาตัวรอดจากสังคมดั้งเดิมที่การเมืองเป็นเรื่อง “คอขาดบาดตาย” ขณะเดียวกัน ก็มีบางพรรคการเมืองที่ประกาศแล้วว่า จะขอแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (คือไม่ยอมรับ) และหากพรรคดังกล่าวมีคะแนนเสียงเป็นกอบเป็นกำ การเมืองในอนาคตหรือปีหน้า ก็จะกลายเป็นการเมืองเรื่องแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็นเรื่องใหญ่และอาจก่อวิกฤติได้อีกระลอก

ฉะนั้น ภารกิจที่สำคัญของคณะรัฐบาล คสช. ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา หรือในอนาคต ก็คือ การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง เพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยกระบวนการศึกษาอบรมตั้งแต่ทารกยังแบเบาะ จนกระทั่งจบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา

ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

1. มิติทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ
2. มิติทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และอุดมการณ์
3. มิติทางด้านปฏิบัติ

มิติทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ครอบคลุมเนื้อหาสาระหรือหลักคิดกว้างขวางมาก เช่น ความคิด ความเข้าใจ เรื่อง สิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม ความชอบธรรม ประชาธิปไตย สังคมนิยม อำนาจที่ชอบธรรม กำลังอำนาจ หน้าที่ของพลเมือง การเป็นตัวแทน ชุมชน (ความหมาย) เป็นต้น

การเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครอง จะเรียนแบบท่องจำคงไม่ได้ผล และจะยึดเพียงคำอธิบายศัพท์ความหมายยืมไม่ได้ผล **แต่ต้องศึกษาประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของระบบดังกล่าว** โดยเฉพาะวิวัฒนาการของระบอบการปกครองจากระบอบกษัตริย์นิยม สู่ระบอบคณาธิปไตย-หรืออภิชนาธิปไตย สู่ระบอบประชาธิปไตย-ธรรมาธิปไตย จะต้องเรียนรู้แนวคิดเหล่านี้เชิงประวัติศาสตร์และเชิงปรัชญา ในระดับอุดมศึกษา หากเรียนรู้จากประวัติศาสตร์อังกฤษ เป็นแม่แบบ และตามมาด้วยสหรัฐอเมริกา ก็ควรศึกษาประวัติกรีกสมัยโบราณคู่บ้างจะทราบความต้นลึกหนาบางของแนวคิดเหล่านี้

มิติทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกและอุดมการณ์ ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการสร้างบุคลิกนิสัย (character) ของชาวไทย ตั้งแต่แบเบาะจนกระทั่งเติบโตใหญ่ และอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังระบบคุณค่า-อุดมการณ์ ให้แก่เยาวชนจนกระทั่งเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ บุคลิกนิสัย เช่น ความกล้าหาญ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ (trust) การเปิดเผย ไม่ใฝ่อำนาจ หรือยึดติดอำนาจ เดินสายกลาง และเคารพศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ เหล่านี้คือบุคลิกนิสัยและระบบคุณค่า ที่ระบบการศึกษาเพื่อประชาธิปไตยจะต้องวางแผนปลูกฝังตั้งแต่วัยแบเบาะจนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ รายละเอียดคงไม่สามารถนำมากล่าว ณ ที่นี้ได้ แต่ได้อธิบายไว้บ้างแล้วในหนังสือที่ผู้เขียนได้ประพันธ์ไว้หลายเล่มในอดีต

เช่น *ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย* (พ.ศ. 2557), *วัฒนธรรมพลเมือง* (พ.ศ. 2551), *วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป* (พ.ศ. 2539, 2547) ซึ่งสถาบันนโยบายศึกษาได้จัดพิมพ์

อุปนิสัย และระบบคุณค่าดังกล่าวมานี้ มีความสำคัญทุกข้อต่อความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตย (หากขาดหายไป) เช่น **ความไว้วางใจ (trust)** ในเพื่อนมนุษย์ **ทั้งแนวตั้งและแนวนอน** สำหรับแนวตั้งหมายถึง **ความรู้สึกร่วมกัน** เป็นชนชาติเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ทางเหนือหรือทางใต้ของประเทศ จะนับถือศาสนาพุทธหรือฮินดู หรืออิสลาม หรือคริสต์ ความแตกต่างกันในสำเนียงภาษา (ท้องถิ่น) และศาสนา ไม่ได้ทำให้เอกลักษณ์ของความเป็นไทย ภายใต้อสถาบันพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน และได้ร่วมพลีชีพเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินเดียวกัน นี่คือความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ และผืนดินที่พวกเราเกิดมาร่วมกับเพื่อนบ้านและเพื่อนนักเรียนที่เราได้เล่นบอลในสนามเดียวกันมาแต่เยาว์วัย เราเป็นไทยเหมือนกัน เรียกว่า **“National Identity”** มีความเป็นเอกลักษณ์เดียวกัน

ส่วน **ความไว้วางใจแนวนอน** คือ ไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ ที่อาจจะทำธุรกิจแข่งขันกัน หรือเป็นนักการเมืองคนละพรรค แต่ก็จะต้องให้เกียรติและเชื่อถือในคำมั่นสัญญาของกันและกัน ไม่จำเป็นต้องมาสาบานกันดังที่ได้ยินได้ฟังบ่อยๆ ในรัฐสภาไทย ซึ่งสะท้อนภาพความไม่ไว้วางใจกัน ฉะนั้น พรรคการเมืองที่ต่อสู้กันในสภาจึงต้องเคารพกติกา ชื่อตรงต่อคำพูดที่ได้เปล่งออกไป รัฐมนตรีอังกฤษในอดีตชื่อ โปรพโม เมื่อถูกจับโกหกในสภา จึงต้องลาออก เพราะได้ประพาดพิง “ศีล” ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ความไว้นื้อเชื่อใจกัน จึงเป็นคุณสมบัติที่จะส่งเสริมระบบรัฐสภาให้ดำรงอยู่ได้ นัยหนึ่ง ความเป็น “สุภาพบุรุษ” พุดจริง ทำจริง รักษาคำพูด และที่สำคัญ **ใจสปอร์ต** แบบนักกีฬา เมื่อแพ้คะแนนเสียงก็ลาออก เมื่อครบวาระก็ลาออก ไม่ติดยึดเก้าอี้ หรือติดยึดกับอำนาจจะครองตำแหน่งหัวหน้าพรรคตลอดกาล หรือนามสกุลนี้เท่านั้นที่จะเป็น ส.ส. ในเขตนี้ได้ หรือเป็นหัวหน้าพรรคได้ วัฒนธรรมดังกล่าวคือ วัฒนธรรมที่ย้อนแย้งกับระบบ/วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หากการศึกษาของไทยฝึกอบรมอุปนิสัยคนหนุ่มสาวไม่ได้ตามข้อเสนอดังกล่าว ขอเติมพันไว้ได้เลยว่าประชาธิปไตยไทยคงจะต้องล้มลุกคลุกคลานไปอีกนานแสนนาน และป่วยการเปล่าที่จะต้องร่างรัฐธรรมนูญกันทุกๆ 10 ปี เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้ปรับเปลี่ยนนิสัยคนไทย แต่ **การศึกษาเปลี่ยน** เพียงแต่รัฐบาลและรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาฯ อาจมองไม่เห็นสังจธรรมข้อนี้

ฉะนั้น วาระที่สำคัญที่สุดใน 4 ปีข้างหน้าของการปฏิรูปการศึกษา คือการสร้างรัฐธรรมนูญในจิตใจของพลเมือง ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมประชาธิปไตยสายกลาง หรือธรรมาธิปไตย” ควรเน้นทั้งสามมิติของการเรียนรู้และการพัฒนา ได้แก่ **มิติทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ** เกี่ยวกับระบบและกระบวนการการเมืองในระบอบรัฐสภาสายกลาง ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีธรรมะเป็นธำนำ **มิติทางด้านระบบคุณค่าและอุดมการณ์ตลอดจนอุปนิสัย** และมิติทางด้านการประพฤติปฏิบัติ ฝึกฝนให้เยาวชนเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ เสียสละ รักสันติ ไม่ติดยึดกับอำนาจ มีความเป็นผู้นำที่ดี เป็นต้น

การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย สมควรที่จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่อนุบาลศึกษา จนกระทั่งอุดมศึกษา พลิกผันวิธีการ-กระบวนการให้

สอดคล้องกับวัย และความสนใจของแต่ละบุคคล และอาจจะต้องปรับหลักสูตรสายครุศาสตรให้ นักศึกษาสายนี้ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสาขาการเมืองเปรียบเทียบ ระบบการเมืองที่พัฒนา และระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทย และจะต้องปรับหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มวิชา Liberal Arts เช่น ที่มหาวิทยาลัยรังสิต ได้กำหนดให้วิชาธรรมาธิปไตยเป็นวิชาบังคับในกลุ่มนี้ เพื่อให้ นักศึกษาปีที่ 1 ได้เรียนทุกคน

การปฏิรูปการศึกษาที่กระทรวงศึกษาฯ กำลังดำเนินการ ก็น่าจะมีหลายประการที่ควรสนับสนุน เช่น การพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีในสายอาชีวศึกษา และการเร่งรัดพัฒนาสายวิจัยในระดับอุดมศึกษา แต่ถ้าหากจะขาดประเด็นสำคัญที่จะพลิกผันสังคมไทยจากระบบการเมือง “น้ำเน่า” ไปสู่ระบบการเมืองของอารยชน จากการเมืองที่พิฆาตฆ่าฟันและทำลายล้างซึ่งกันและกันบนเวทีการเมือง ที่ไม่ยึดโยงกับกติกาและ “Fair game” ขาด หิริโอตตะปะ และหวงแหนอำนาจ สงวนไว้เฉพาะตระกูลหนึ่งตระกูลใด และสร้างระบบมาเฟียเพื่อข่มขู่และกำราบฝ่ายตรงข้าม หากจะปล่อยให้การเมืองกลับไปกลับมาเช่นนั้น สังคมไทยคงไปไม่ถึงดวงดาวดังที่ท่านทั้งหลายใฝ่ฝัน จีดีพี 4.3% หรือสูงกว่านั้น ที่ท่านใฝ่ฝัน จะกลับติดลบ 4.0 ในช่วงพริบตาเดียว เมื่อมีการเดินขบวนและการนองเลือดปรากฏขึ้นอีก รัฐบาลและผู้นำรัฐบาลที่รักประเทศชาติ จึงควรไตร่ตรองด้วยความสุขุมรอบคอบ อย่าได้พลาดโอกาสที่จะพลิกฟื้นระบบการเมืองของไทยเข้าสู่เส้นทางอารยะ โดยให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบการเรียนการสอนเพื่อสร้างธรรมาธิปไตย หรือประชาธิปไตยสายกลาง

บทความดังต่อไปนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะช่วยวิเคราะห์ แยกแยะว่าหลักการใดควรเป็นหลักการที่ควรยึดถือ และเส้นทางใดควรเป็นเส้นทางที่เราควรเลือก อาจเหมาะสำหรับให้นักศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์

บทที่ 1

ระบอบประชาธิปไตย กับ นักวิชาการไทย

หัวเรื่อง “ระบอบประชาธิปไตย กับ นักวิชาการไทย” เป็นหัวเรื่องที่แวบผ่านเข้ามาในสมองของผู้เขียน เมื่อได้อ่านบทความซึ่ง รศ.ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ ได้นำเสนอในหนังสือพิมพ์แนวหน้า (เดือนตุลาคม 2560) ท่านอาจารย์จำหัวเรื่องว่า “การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เป็นสาภพกลายกที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย” เป็นการจำหัวเรื่องบทความที่ทำทลายสังคมไทย (อย่างสมเหตุสมผล) ในประสบการณ์ของผู้เขียนมักไม่เคยได้ยินได้ฟังข้อสังเกตเช่นนั้น โดยเฉพาะจากนักวิชาการซึ่งควรจะเป็นผู้ชี้ทางสว่างให้แก่ผู้คนในสังคม

และที่กล่าวหาญมากกว่านั้น เมื่อท่านอาจารย์เสนอบทความติดตามมาในหนึ่งหรือสองสัปดาห์ (มติชนวันที่ 2 พฤศจิกายน 2560) ชื่อเรื่องว่า “การส่งคืนอำนาจอธิปไตยกลับสู่สังคมไทย ประชาชนพร้อมที่จะรับหรือยัง” คำตอบของอาจารย์และของท่านอื่นๆ จะเป็นอย่างไร ก็คงต้องขอแรงให้สำนักโพลล์ได้สำรวจความคิดเห็นกันอีกครั้ง แต่คาดว่าคำตอบน่าจะ “ไม่พร้อม” เสียมากกว่า และหากถามต่อไปว่าเมื่อไม่พร้อมเช่นนี้ เป็นความรับผิดชอบของใคร ก็คงต้องสืบสาวคดีความไปจนถึงคณะราษฎร พ.ศ. 2475 หรือก่อนคณะราษฎรเสียอีก แต่เมื่อถึงขั้นนั้น ก็คงสืบหาจำเลยไม่ได้เสียแล้ว เพราะจะกลายเป็นว่า ผู้คนในประวัติศาสตร์ไทยเป็นจำเลยแทบทุกคน

อันที่จริง จำเลยคนแรก หรือกลุ่มแรก ก็น่าจะเป็นพวกฝรั่ง ตาน้ำขาว ที่ดันดันข้ามน้ำข้ามทะเลมาทำมาค้าขายกับพวกเราชาว ตะวันออก และบังคับบีบบังคับให้เราต้อง “เปิด” ประเทศ เช่น การลด ภาษีการนำเข้า-ส่งออก อนุญาตให้มีการซื้อขายสินค้าที่ฝรั่งต้องการ เช่น ข้าว ไม้สัก ดีบุก เครื่องเทศ ใบชา ตลอดจน “บังคับ” ให้ชาวเอเชีย สู้บดขยี้

แต่การเปิดประตูการค้าก็เป็นเพียงบันไดขั้นแรก ที่จะตามมาคือ การสูญเสียดินแดนให้เป็นอาณานิคมของฝรั่ง ความจำเป็นภายหลังที่ จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารการปกครอง จนในที่สุด ก็คิดจะเอาอย่างฝรั่งเรื่องระบบการเมือง ที่จะต้องมีระบบรัฐสภา และ ประชาธิปไตยในที่สุด

อันที่จริง ความปรารถนาที่จะมีระบบรัฐสภา และมีระบอบ ประชาธิปไตย ไม่ได้มาจากข้อเสนอของประเทศมหาอำนาจจาก ตะวันตก แต่มาจากชาวไทยเราเองที่มีการศึกษาสูง และ/หรือ ได้ไป ศึกษาในต่างประเทศ ได้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของสังคมฝรั่ง ย่อมเกิด ความนิยมในลัทธิธรรมเนียมการปกครองของฝรั่ง

แต่ภายหลังจากที่ได้มีการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เพื่อเปลี่ยนแปลง การปกครองแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานการศึกษาระดับสูงที่สนใจ ศึกษา วิจัย ค้นคว้า เรื่องราวของระบบการเมืองการปกครองแบบ ประชาธิปไตยตะวันตก (หรือตะวันออก) อย่างเช่นอังกฤษ ว่าต้องต่อสู้ ทางการเมืองมากี่ศตวรรษจึงมาถึงจุดนี้ได้ หรือฝรั่งเศสก็เช่นกัน ทั้งๆ ที่ ผลิตนักปรัชญาเมธี ซึ่งชูธงเรื่องสิทธิเสรีภาพของมวลมนุษย์ ตั้งแต่ คริสต์ศตวรรษที่ 17-18 และทำการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ ค.ศ. 1789 มีผล กระทบกระเทือนเลื่อนลั่นไปทั่วยุโรป แต่ตนเองกลับแสวงหา “ตนเอง”

ไม่พบ จนกระทั่งเข้ายุคประธานาธิบดี ชาร์ล เดอ โกล (Charles de Gaulle) ค.ศ. 1958 และการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ใน ค.ศ. นั้น จึงสามารถสถาปนาระบบการเมืองการปกครองแบบรัฐสภาที่เป็นประชาธิปไตย และมีเสถียรภาพ มาจนทุกวันนี้

จากการเกริ่นนำค่อนข้างยืดยาวดังกล่าว ก็เพียงต้องการจะชี้ให้เห็นว่า การนำระบบการเมืองที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” เข้ามาสู่สังคมไทยนั้น อาจจะดูว่าง่ายบนกระดาษและตัวหนังสือ และสำหรับนักร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ “อาจ” ดูว่าง่าย แต่เมื่อนำสู่ภาคปฏิบัติ กลับเกิดปัญหาทุกยุคทุกสมัย ตลอดเวลาแปดสิบกว่าปีที่ผ่านมา เพราะอะไร? มีใครได้ถามถึงสาเหตุที่แท้จริงหรือไม่?

ผู้เขียนไม่แน่ใจว่าในแวดวงรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และกฎหมาย ได้มีการสำรวจวิจัยปัญหา และคิดค้นในเชิงทฤษฎีรัฐศาสตร์ด้วยหรือไม่ ว่า ระบบการเมือง-การปกครองเช่นไร จึงจะเหมาะสมกับสังคมไทย และเหมาะสมในเชิงบวก เหมาะสมในเชิงที่จะชักนำสังคมไทยไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

อันที่จริง ในแวดวงวิชาการสาขารัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในยุโรป ไม่ได้ติดขัดในระบอบประชาธิปไตยแบบถาวรห้ว เป้าหมายของรัฐศาสตร์โดยพื้นฐาน คือ แสวงหาความจริงและหลักการที่เกี่ยวกับการเมือง-การปกครอง โดยมุ่งประเด็นว่า ระบบการเมือง-การปกครองแบบใด จึงจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมที่เป็นเป้าหมาย ฉะนั้นงานวิจัยและศึกษาค้นคว้าในประเด็นนี้ จึงมีขอบเขตกว้างขวาง ตั้งแต่ระบบเผด็จการทหาร ระบบกษัตริย์ ระบบรัฐสภา ตลอดจนระบบประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม รวมทั้งระบบคอมมิวนิสต์ การเปิดใจกว้างเพื่อวิเคราะห์ศึกษาแทบทุกระบบ จึงช่วย

ให้เกิดวิสัยทัศน์กว้างและก่อให้เกิดผลบวกในแวดวงวิชาการ

ในท่ามกลางการศึกษาวิเคราะห์ในวงกว้างเช่นนี้ ก็ปรากฏว่ามีนักคิด หรืออาจจะเรียกว่า “เกจิอาจารย์” ท่านหนึ่งจากมหาวิทยาลัยดังในสหรัฐอเมริกา คือ ฮาวาร์ด ได้เสนอแนวคิดตามทฤษฎีใหม่ของท่าน ซึ่งอาจจะดูแหวกแนวจากความคิดเดิม ท่านผู้นี้ คือ ศาสตราจารย์ แซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ซึ่งเสนอแนวคิดว่า ปัญหาของการเมืองในโลกสมัยใหม่ เป็นปัญหาของการขาดเสถียรภาพของระบบการเมือง-การล้มลุกคลุกคลาน การปฏิวัติรัฐประหาร ที่กลายเป็นปรากฏการณ์ให้เห็นแทบทุกปี ปัญหาดังกล่าว โดยสรุป กำเนิดจากสาเหตุที่สำคัญคือ การขาดความเป็นสถาบันที่เข้มแข็งของสถาบันการเมืองในประเทศโลกที่สามทั้งหลาย

ข้อคิดของศาสตราจารย์ฮันติงตัน เสนอไว้ในหนังสือของท่านชื่อ **“Political Order in Changing Societies”** (ค.ศ. 1968) และศิษย์ผู้หนึ่งของท่านที่นำไปเผยแพร่ คือ ฟรานซิส ฟูกูยามา (Francis Fukuyama) ผู้โด่งดังด้วยหนังสือ **“The End of History and the Last Man”** และปัจจุบันได้พัฒนาแนวคิดของศาสตราจารย์ฮันติงตันถึงระดับที่น่าจะสมบูรณ์แบบที่สุด ในหนังสือ 2 เล่ม มีชื่อว่า **“The Origins of Political Order”** (ค.ศ. 2011) และ **“Political Order and Political Decay”** (ค.ศ. 2014) นักวิชาการสายสังคมศาสตร์ และโดยเฉพาะสาขารัฐศาสตร์ น่าจะได้ประโยชน์จากการศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้ เพื่อชี้แนะทางสว่างให้แก่สังคมไทย และโดยเฉพาะผู้ที่กำลังมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปสังคมไทยในรัฐบาลชุดปัจจุบัน **ข้อคิดของฟูกูยามา โดยสรุปมีอะไรที่น่าสนใจบ้าง จะได้นำมากล่าวในบทต่อไป**

บทที่ 2

ฟูกูยามา กับเส้นทางวิวัฒนาการทางการเมือง

หัวข้อนี้ ตั้งขึ้นเพื่อเจริญรอยตาม “The End of History and the Last Man” ซึ่งฟูกูยามา ได้นำเสนอต่อแวดวงวิชาการชาวตะวันตกเมื่อหลายปีมาแล้ว คำถามคือ ประวัติศาสตร์จะมีจุดจบได้อย่างไร ตรรกะใดที่มนุษย์ยังมีมหายาใจอยู่ประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติก็คงเคลื่อนไหวต่อไปไม่รู้จบ แต่จุดจบ หรืออีกนัยหนึ่ง เป้าหมายปลายทางของประวัติศาสตร์การเมือง ตามคติของเฮเกล (Hegel) นักปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ของเยอรมนี ผู้เป็นต้นแบบของคาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) กลับจะถือว่าชัยชนะของนโปเลียน ที่สมรภูมิเจนา ในปรัสเซีย คือจุดจบของประวัติศาสตร์ ในความหมายที่เส้นทางของวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์ได้มาจบลง ณ ที่นี้ จบลงด้วยชัยชนะ (เชิงสัญลักษณ์) ของความคิดที่ยิ่งใหญ่ เรื่อง “เสรีภาพ” ของมวลมนุษย

หนังสือสองเล่ม ที่ฟูกูยามาอุทิศสำหรับค้นคว้าและขีดเขียนด้วยความกล้าหาญและโดดเด่นทางความคิด หาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทก่อนก็มีข้อสรุปในทำนองนั้น เป็นข้อสรุปที่ว่า ระบบการเมือง-การปกครอง ก็มีวัฏจักรของความเจริญ ความเสื่อมได้อยู่เสมอ ในหนังสือเล่มแรก “The Origins of Political Order” (ค.ศ. 2011)

เป็นการประมวลวิวัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองของมนุษย จากสมัยเริ่มแรกที่เป็นสังคมเผ่าพงศ์ จนกระทั่งได้จัดระเบียบทางสังคม การเมืองเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ที่ระบบการเมืองการปกครองได้บรรลุ เป้าหมาย 3 ประการ คือ **ระบบรัฐที่เข้มแข็ง ระบบนิติธรรมรัฐที่ ดำรงอยู่ และระบบการเมืองที่รับผิดชอบต่อประชาชน** (ทั้งด้าน เป้าหมายการบริหาร และการได้มาซึ่งผู้แทนราษฎร) ขณะเดียวกัน ทั้ง 3 ระบบนี้ ก็อาจจะเสื่อมคลายลงได้ทุกๆ เวลา ดังที่สหรัฐอเมริกา กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ในประเด็นที่เกี่ยวกับอำนาจรัฐล้มเหลว ในหลายๆ เรื่อง เพราะอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งล้ำเส้นและขอบเขต ของรัฐธรรมนูญ

ส่วนหนังสือเล่มที่ 2 ที่ชื่อว่า “Political Order and Political Decay” (ค.ศ. 2014) ได้กล่าวถึงหลายๆ ประเทศ ซึ่งดีขึ้นจะเป็น ประชาธิปไตย แต่ต้องล้มเหลวตั้งแต่เริ่มต้น เช่น ไนจีเรีย และอีกหลายๆ ประเทศในแอฟริกาและลาตินอเมริกา รวมถึงบางประเทศในยุโรป เช่น กรีซ และอิตาลี ก็มีปัญหาของความเสื่อมคลายของสถาบัน การเมือง และในเล่มที่ 2 นี้ ก็ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์เหตุ ของความเสื่อมคลายของสถาบันการเมืองของประเทศต่างๆ ตั้งแต่ สหรัฐอเมริกาและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ตลอดจนความสำเร็จ ของการสร้างรัฐให้เข้มแข็งในบางประเทศ เช่น จีน และญี่ปุ่น

โดยสรุป ผลงานการศึกษาค้นคว้าของฟูกูยามา ในชุดความคิด ครอบคลุมแทบทุกมิติ ทุกประเด็นของวิวัฒนาการทางการเมือง มองเห็นข้อดีข้อเสียของระบอบประชาธิปไตย ข้อดีข้อเสียของระบบรัฐ ที่เข้มแข็งและอ่อนแอ และไม่มีอคติต่อระบบใดๆ ทั้งสิ้น โดยเห็นว่า แต่ละสังคมย่อมเลือกเส้นทางของตนเองที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมการเมืองของตน ยกตัวอย่างเช่น จีน ซึ่งเป็นชนชาติแรกที่รวบรวมอาณาจักรหรือแคว้นแคว้นหลายร้อยแคว้นให้กลายเป็นราชอาณาจักรเดียวกันได้ ในสมัยจีนซีฮองเต้ เมื่อปี 221 ก่อนคริสต์ศักราช และจัดตั้งรัฐตามแนวคิดใกล้เคียงกับอุดมคติของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ในต้นศตวรรษที่ 20 โดยที่แมกซ์ เวเบอร์ ไม่ทราบข้อมูลของประวัติศาสตร์จีนสมัยโบราณ

สำหรับฟูกูยามา ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อกระบวนการวิวัฒนาการของสังคมตั้งแต่ยุคสังคมล่าสัตว์ ผ่านมาเป็นสังคมเผ่าพงศ์ และเป็นรัฐเผ่าพงศ์ (tribal state) และเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ ซึ่งยึดถือปทัสถานของความสำเร็จของผลงาน ความชำนาญเฉพาะทางและการไม่ยึดถือระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์หลักของการจัดระบบองค์กรการบริหาร รัฐในรูปแบบ/อุดมการณ์ของแมกซ์ เวเบอร์ จึงปฏิเสธระบบเครือญาติ และ ระบบอุปถัมภ์ และการทุจริตคอร์รัปชั่นทั้งปวง

รูปแบบของรัฐที่แมกซ์ เวเบอร์ จินตนาการ เป็นรูปแบบที่มาจากพื้นฐานของการจัดตั้งราชอาณาจักรปรัสเซีย จากสมัยพระเจ้าเฟรเดอริก วิลเลียม คริสต์ศตวรรษที่ 18 แต่จีนสมัยจีนซีฮองเต้ ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช ได้จัดตั้งรัฐในอุดมการณ์ของแมกซ์ เวเบอร์ มาแล้ว โดยยึดหลักปรัชญาลัทธินิตินิยม (Legalism) ของซังหยาง ซึ่งจะบังคับใช้กฎหมายให้ทุกคนปฏิบัติตาม ล้มเลิกระบบศักดินา และระบบเครือญาติ-ระบบอุปถัมภ์ที่ดำรงอยู่ก่อนจีนซี และต่อมาในยุคฮั่นตอนต้นก็เกิดการประนีประนอมระหว่างการใช้หลักนิตินิยม กับปรัชญาลัทธิขงจื๊อ (มนุษยธรรมนิยม) ซึ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตน โดยหากทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ก็ต้องทรง

ประเพณีปฏิบัติที่เหมาะสมกับพระราชกรณียกิจ หากเป็นบุตร-ธิดา ก็ต้องประพฤติปฏิบัติดังบุตร-ธิดา ที่มีความกตัญญูกตเวทิต่อบิดา-มารดา เป็นต้น

ที่สำคัญ คือ หลักของการคัดกรองข้าราชการระดับสูง (ขุนนาง) โดยระบบการศึกษาเล่าเรียนลัทธิขงจื้อ และการสอบจอหงวน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารการปกครอง ที่ยึดเกณฑ์ความรู้ความสามารถเป็นหลักของการคัดกรองผู้บริหาร

ระบบการคัดกรอง (การสอบจอหงวน) และการจัดระบบการบริหาร-การปกครองแบบอำนาจรวมศูนย์ จึงเป็นอุดมการณ์ของจีน ตั้งแต่โบราณจนถึงยุคสมัยใหม่ และในทัศนะของฟูกูยามา ตลอดจนรัฐบุรุษ เช่น ลี กวน ยู อุดมการณ์ของจีนดังกล่าว ผังตัวอยู่ในจิตวิญญาณของชาวจีนมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ และคงแก้ไขได้ยาก โดยเฉพาะการจะก้าวไปสู่สังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก

แต่ปรัสเซีย ซึ่งเริ่มต้นด้วยการสร้างรัฐให้เข้มแข็ง การรวมศูนย์แห่งอำนาจ การสร้างประสิทธิภาพของข้าราชการ การปฏิรูปการศึกษา-ปฏิรูปคน-วัฒนธรรมทางความคิดของคน และปฏิรูปอุดมศึกษาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ภายหลังการพ่ายแพ้ต่อพระเจ้านโปเลียน ในสมรภูมิจีนา (ค.ศ. 1807) ทำให้เกิดระบบข้าราชการที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยผู้คงแก่เรียนทางกฎหมาย ทำให้ปรัสเซีย และภายหลังเมื่อรวมเยอรมนีไว้ได้เป็นราชอาณาจักร สมัยบิสมาร์ค ค.ศ. 1871 ได้ก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจโดยพระมหากษัตริย์ แม้ว่าทางทฤษฎีคงมีอำนาจสมบูรณ์ตามทฤษฎีราชาธิปไตย แต่ในสภาพข้อเท็จจริง ก็ทรงประพฤตินในขอบเขตของกฎหมาย และในที่สุด ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ได้ปรับรัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา

อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาที่น่าสนใจ คือ กำเนิดของระบอบประชาธิปไตยในยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษ ทำไมจึงไปถึงเป้าหมายได้ก่อนฝรั่งเศส ทำไมประเทศอื่นๆ ในยุโรปจึงล้มเหลว หรือไปไม่ถึงเป้าหมาย มีสาเหตุอันใดที่ทำให้อังกฤษแตกต่างจากประเทศอื่น ความรู้ ความเข้าใจในประเด็นนี้ น่าจะทำให้เราชาวไทยได้เข้าใจเส้นทางของประชาธิปไตยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และน่าจะช่วยให้มีข้อคิดดีๆ ในการปฏิรูปการเมืองของสังคมไทย *จะได้กล่าวถึงประเด็นเหล่านี้ในบทต่อไป*

บทที่ 3

ประชาธิปไตยอังกฤษ : ใครเล่าจะเลียนแบบได้

อังกฤษ คือประเทศแรกในยุคสมัยใหม่ ที่พัฒนาระบบการปกครองแบบรัฐสภาได้สำเร็จ และมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมระบอบดังกล่าวในอาณานิคม เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย แต่รูปแบบของการเมืองการปกครองอังกฤษก็ยากสำหรับชนชาติอื่นที่ไม่มีเชื้อสายแอลโกลแซกซอน ที่จะเลียนแบบได้

อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการของระบอบรัฐสภาอังกฤษก็มีได้ดำเนินมาด้วยความราบรื่นเสมอไป และใช้เวลาเดินทางจากจุดเริ่มต้นที่ มหากฎบัตร (Magna Carta) ค.ศ. 1215 จนกระทั่งการปฏิวัติที่ รุ่งโรจน์ ค.ศ. 1688-1689 เป็นเวลา 473 ปี จึงสามารถประดิษฐ์ระบบรัฐสภาได้สำเร็จ และในระหว่างทาง ก็ยังเกิดการขัดแย้ง การต่อสู้ระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับฝ่ายขุนนางเป็นระยะๆ ที่สำคัญคือ สงครามสมัยราชวงศ์สจวร์ต ซึ่งถือว่าเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายกษัตริย์ (พระเจ้าชาร์ลที่ 1) กับฝ่ายรัฐสภา ที่นำโดยโอลิเวอร์ ครอมเวล (Cromwell) ช่วง ค.ศ. 1642-1648

ฉะนั้น เส้นทางของวิวัฒนาการระบบการเมืองก็มีได้ราบรื่นเสมอไป แต่สังคมอังกฤษจากจุดเริ่มต้น มีต้นทุนแตกต่างจากสังคม

ตะวันออก เช่น ประเทศไทย โดยเฉพาะจุดเริ่มต้นระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของอังกฤษ ก็ยังแตกต่างจากพระมหากษัตริย์ของสยาม รวมทั้งระบบพีวตัล (ศักดินา) ของอังกฤษ ก็แตกต่างจากระบบศักดินาของไทย

ในระบบศักดินาฝรั่ง ขุนนาง ซึ่งนอกจากมียศศักดิ์และที่ดิน รวมทั้งอำนาจการปกครองในท้องถิ่นแล้ว ตำแหน่งของขุนนาง เช่น ดยุก (Duke) เคานต์ (Count) มาร์ควิส (Marquis) เป็นฐานันดรที่สืบมรดกทางสายเลือด ทำให้ชนชั้นขุนนางมีความเป็นปึกแผ่น และมีอำนาจต่อรอง ส่วนกษัตริย์ ในฐานะทรงเป็น “ลอร์ด” (Lord) เหนือขุนนาง/และชนชั้นอัศวินก็จริง แต่ก็จะต้องทรงรักษาชนบธรรมเนียมหลายประการในการปกครอง เช่น **จะเก็บภาษีเพิ่มเติม หรือภาษีใหม่ๆ ที่ไม่เคยเก็บ** ก็จะพบกับการต่อต้านของขุนนาง ดังที่พระเจ้าจอห์น ต้องเผชิญที่ทุ่งรันนิเมด (Runnymede) ค.ศ. 1215 และต้องลงนามใน **มหากฎบัตร (Magna Carta)** ซึ่งเปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอังกฤษ ที่กษัตริย์อังกฤษต่อไปจะต้องเรียกประชุมสภาขุนนางหากจะ **เก็บภาษีเพิ่มเติมจากที่เคยเก็บ** นอกจากนั้น ยังจะต้องผดุงไว้ซึ่งเสรีภาพขององค์การศาสนา ที่จะเลือกพระราชาคณะของตนเอง ตลอดจนเสรีภาพของประชาชนที่จะถูกจับกุมคุมขังมิได้ ยกเว้นโดยกระบวนการทางกฎหมาย และการตัดสินของคณะลูกขุน

ข้อสุดท้ายนี้ ก็คือจุดเริ่มต้นของหลักการของระบบนิติธรรมรัฐ ที่จะขยายขอบเขตไปถึงกระบวนการตัดสินคดีความ ที่ต้องยึดโยงกับหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันมาแล้วแต่ในอดีต

อย่างไรก็ตาม การขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางมิได้จบลงง่ายๆ ภายหลังข้อตกลงที่รันนิเมด แต่ยังคงสืบเนื่องต่อไปจนกระทั่งเกิด

การขัดแย้งและการต่อสู้ในสมรภูมিরะหว่างสองฝ่ายในช่วง ค.ศ. 1258-1265 ผลของการขัดแย้งครั้งนี้ คือ ได้เพิ่มบทบาทของชนชั้นอัศวิน (ผู้ตีชนบท) และชนชั้นกลางจากเมืองที่จะส่งผู้แทนมาร่วมประชุมในสภาขุนนาง-พระ และในอนาคต จะวิวัฒนาการไปเป็นสภาขุนนาง และสภาผู้แทนราษฎร (หรือ สภาสัมมัญชน)

นอกจากนั้น อำนาจและบทบาทของรัฐสภาดังกล่าว ก็จะขยายขอบเขตไปตามกาลเวลา จากอำนาจอนุมัติเงิน (งบประมาณ) ก็จะรวมไปถึงอำนาจการให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัติต่างๆ และต่อมาในศตวรรษที่ 16 เมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ทรงปรารถนาจะปฏิรูปศาสนา แยกตัวจากองค์สันตปาปาที่กรุงโรม ก็ทรงพึ่งแรงสนับสนุนจากรัฐสภา เพื่อออกมาตรการปฏิรูป ทำให้รัฐสภามีบทบาทเด่นขึ้น

ความเคลื่อนไหวต่างๆ เหล่านี้ ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 16 ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เรียกว่า “โปรเตสแตนต์” ซึ่งมีศรัทธาเชื่อถือตรงกันข้ามกับนิกายโรมันแคทอลิก และภายในลัทธิโปรเตสแตนต์ ก็ยังมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มนิกายลูเธอร์ และกลุ่มที่เชื่อถือลัทธิคาลแวง (Calvin) ที่เรียกว่า เพียวริตัน (Puritans) ซึ่งต่อต้านทั้งระบบสมณศักดิ์ของพระ รวมถึง สันตะปาปา ที่กรุงโรม อีกทั้งยังเชื่อในหลักของ “ผู้ถูกเลือก” (the Elect) โดยพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งมักจะมีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ เช่น ในเรื่องศีลธรรม ความขยันขันแข็ง มัธยัสถ์ อุดม กลุ่มเพียวริตันจึงจัดว่าเป็นแนวทางทั้งทางลัทธิศาสนา และในการต่อสู้ทางการเมืองกับพระเจ้าชาร์ลที่ 1 ในสงครามกลางเมือง ช่วง ค.ศ. 1642-1648 ตลอดจนการจัดตั้งสาธารณรัฐสมัยครอมเวล (ค.ศ. 1648-1660) และการขับพระเศียรพระเจ้าชาร์ลที่ 1

อย่างไรก็ตาม การปกครองโดยระบบคุณธรรม และโดยกลุ่มผู้เคร่งลัทธิศาสนาที่เครอมเวลจัดตั้ง ก็ไม่ประสบผลสำเร็จดังที่คาดหวัง และภายหลังที่เครอมเวลมรณภาพแล้ว สาธารณรัฐก็ดำรงอยู่เพียง 2 ปี อดีตสมาชิกรัฐสภาทั้งหลายก็เรียกร้องให้กลับไปสู่ระบบเก่า-ระบบรัฐสภา ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงอัญเชิญพระโอรสของพระเจ้าชาร์ลที่ 1 ขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าชาร์ลที่ 2

พระเจ้าชาร์ลที่ 2 ทรงเป็นกษัตริย์เจ้าสำราญ ฉะนั้นก็ไม่เคร่งครัดหรือตื้อดั่งกับปัญหาที่เป็นประเด็นขัดแย้งในสมัยนั้นมากนัก แต่ปัญหาเกิดจากพระอนุชา **ดยุค ออฟ ยอร์ก** ซึ่งทรงศรัทธาใน**ลัทธิโรมันแคทอลิก** ซึ่งชาวอังกฤษส่วนใหญ่ต่อต้าน ตลอดจนสมาชิกรัฐสภาที่ได้รับขนานนามว่า **“วิกส์” (Whigs)** ซึ่งนับถือลัทธิโปรเตสแตนต์ ฉะนั้นในอนาคต หากพระอนุชาจะขึ้นครองราชย์ คงจะก่อให้เกิดปัญหากับพวกวิกส์และโปรเตสแตนต์แน่นอน

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสุดท้ายที่พระเจ้าชาร์ลครองราชย์ กลุ่มที่คุมบังเหียนรัฐบาล กลับเป็นกลุ่มทอรี ที่ไม่ต่อต้านดยุค ออฟ ยอร์ก พระอนุชาให้ขึ้นครองราชย์ และเมื่อทรงขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ค.ศ. 1685 พระองค์กลับทรงตั้งต้นที่จะช่วยเหลือให้ชาวแคทอลิกได้สามารถมีตำแหน่งในราชการได้ ขัดแย้งกับพระราชบัญญัติดั้งเดิม และเป็นเหตุให้ทั้ง**กลุ่มวิกส์** และ**กลุ่มทอรี** ในรัฐสภาต่อต้านพระองค์

ในที่สุด ทั้งสองกลุ่ม-วิกส์และทอรี ได้ประชุมลับและวางแผนทำการปฏิวัติยึดอำนาจ ใน ค.ศ. 1688 โดยอัญเชิญพระเจ้าวิลเลียมจากเนเธอร์แลนด์ ผู้เป็นราชบุตรเขยของพระเจ้าเจมส์ นั่นเอง ให้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ และด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา

การยึดอำนาจครั้งนี้ จึงเรียกว่า การปฏิวัติที่รุ่งโรจน์ ค.ศ. 1688-1689 และเป็นการเปิดศักราชใหม่ไปสู่ระบบรัฐสภาที่แท้จริง ตลอดจนเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยในอนาคต ส่วน**พระราชบัญญัติที่จะเป็นองค์ประกอบของรัฐธรรมนูญจากผลการปฏิวัติครั้งนี้ จะได้กล่าวสรุปในบทต่อไป**

บทที่ 4

ผลของการปฏิวัติที่รุ่งโรจน์ในอังกฤษ (ค.ศ. 1688)

การปฏิวัติ ค.ศ. 1688-1689 ได้ชื่อว่าเป็นการปฏิวัติที่รุ่งโรจน์ และในทัศนะของนักประวัติศาสตร์ การปฏิวัตินี้จะเป็นการตอกย้ำและขยายความแนวทางการปกครองของอังกฤษจากอดีตมาจนถึงขณะนั้น คือ มีลักษณะของความเป็นวิวัฒนาการมากกว่าการปฏิวัติ

สภาคอนเวนชัน ที่พระเจ้าวิลเลียมเชิญมาประชุม ได้ออกประกาศเรื่องสิทธิของชาวอังกฤษ ค.ศ. 1689 ซึ่งนอกจากตอกย้ำสิทธิเสรีภาพและการรักษากฎหมายของอังกฤษแล้ว ได้กำหนดไว้ว่า ในอนาคตกษัตริย์อังกฤษจะต้องมีศรัทธาเชื่อถือลัทธินิกายโปรเตสแตนต์แบบอังกฤษ ที่เรียกว่า “แองกลิคัน” เจื่อนไขดังกล่าวเป็นเงื่อนไขใหม่ เพราะในอดีตความเชื่อถือทางศาสนาเป็นเรื่องส่วนพระองค์ แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ชาวอังกฤษได้ประสบกับปัญหาการขัดแย้งทางศาสนารุนแรง จึงต้องกำหนดเงื่อนไขใหม่ และในการกราบทูลเชิญเจ้าชายวิลเลียมขึ้นครองราชย์ ก็มีเงื่อนไขที่จะต้องจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ดังกล่าว การปฏิวัตินี้จึงเป็นการตอกย้ำอำนาจของรัฐสภาในบทบาทการแต่งตั้งกษัตริย์ และเป็นการปฏิวัติหลักการ

ดั้งเดิมของการสืบสันตติวงศ์ทางสายพระโลหิต ที่พรรคทอรีเชื่อถือมาตลอด

ขณะเดียวกัน ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติขันติธรรม (Toleration Bill) ตามข้อเสนอของฝ่ายทอรี เพื่อยินยอมให้ผู้นับถือนิกายโปรเตสแตนต์อื่นๆ นอกแนวไปจากลัทธิแองกลิคันของอังกฤษสามารถกระทำได้ (ยกเว้นพวกแคทอลิก และยูนิตาเรียน) ขณะเดียวกัน ลัทธิแองกลิคัน ก็ยังคงมีบทบาทควบคุมการศึกษาและการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนผู้นับถือนิกายอื่นๆ ไม่มีสิทธิเข้ารับราชการหรือเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย

นอกจากนั้น รัฐสภายังได้กำหนดวาระสมัยของรัฐสภาไว้สามปี เพื่อให้มีการประชุมบ่อยๆ (หรือการเลือกตั้งทุกๆ สามปี) รวมทั้งออกพระราชบัญญัติ “Mutiny Act” (พ.ร.บ.ป้องกันปราบปรามการกบฏ) เพื่อบังคับให้รัฐสภามีบทบาทสำคัญในการควบคุมงบประมาณค่าใช้จ่ายของกองทัพทุกๆ ปี (ป้องกันมิให้มีกองทัพ “ถาวร” เพราะกลัวการยึดอำนาจ)

และประการสุดท้าย ซึ่งสำคัญมาก ได้แก่ การออกพระราชบัญญัติว่าด้วยพระราชอำนาจ (Act of Settlement, 1701) เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้พิพากษา โดยกำหนดให้ชัดเจนว่า ผู้พิพากษาเป็นอิสระ ไม่อยู่ใต้พระราชอำนาจของกษัตริย์ และจะพ้นจากตำแหน่งได้โดยผ่านการพิจารณาของรัฐสภาเท่านั้น

โดยสรุป บทบัญญัติเหล่านี้ ส่วนใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชาวอังกฤษได้ประสบมาจากภาคปฏิบัติ ผสมกับหลักการทั่วไปที่ยึดโยงกับหลักการการเมือง/การปกครอง/และหลักการทางศาสนาที่สังคมเชื่อถือและที่น่าสังเกต คือ ออกเป็นพระราชบัญญัติปกติในแต่ละฉบับ ไม่ได้

รวมไว้เป็นบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการแก้ไข นอกจากนั้น ก็ยังมีอีกหลายประเด็นที่อาจไม่มีกฎหมายรองรับ แต่เกิดขึ้นเป็น**ธรรมเนียมปฏิบัติ** และยอมรับกันในสังคมการเมือง เสมือนหนึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมาย และเรียกกันว่า “**Convention**” (ธรรมเนียมปฏิบัติ) ซึ่งจะวิวัฒนาการตามจังหวะเวลาและโอกาส เช่น ตำแหน่ง “**นายกรัฐมนตรี**” ซึ่งไม่เคยมีกฎหมายรองรับ แต่จะมาจากธรรมเนียมปฏิบัติจากเซอร์ โรเบิร์ต วอลโพล (Walpole) ซึ่งพระเจ้าจอร์จที่ 1 ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เป็น “**First Lord of the Treasury**” (รัฐมนตรีคลัง) เมื่อ ค.ศ. 1721 เป็นรัฐมนตรีที่มีบุคลิกสามารถเป็นที่ยอมรับของรัฐมนตรีท่านอื่นๆ รวมทั้งสามารถควบคุมเสียงส่วนใหญ่ในรัฐสภาได้ดี ประกอบกับพระเจ้าจอร์จที่ 1 ทรงมีเชื้อสายเยอรมันที่ขุนนางทั้งฝ่ายวิกส์และทอรีอันเชิญจากแฮนโนเวอร์ ให้มาดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์อังกฤษ ค.ศ. 1714 พระองค์ไม่สันทัดในการประชุมคณะรัฐมนตรีโดยใช้ภาษาอังกฤษ จึงมักมอบหมายให้วอลโพล ดำเนินการในนามของพระองค์ วอลโพลอยู่ในตำแหน่งนานถึง 21 ปี จาก ค.ศ. 1721-1742 จึงได้รับขนานนามว่า “**Prime Minister**” นายกรัฐมนตรี ซึ่งกลายเป็นชื่อที่เรียกหัวหน้าคณะรัฐมนตรีมาทุกยุคทุกสมัยจนปัจจุบัน โดยไม่เคยมีกฎหมายกำหนดชื่อดังกล่าว

นอกจากนั้น ควรจะกล่าวไว้ด้วยว่า ระบบรัฐสภาที่ขุนนางและชนชั้นผู้ดีชนบทและในเมืองคุมเสียงส่วนใหญ่ ก็ยังมีใช้ระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง **ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา** ต้องทอดเวลาไปอีกศตวรรษกว่าจึงจะเกิดการขยายสิทธิเลือกตั้งไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทและให้แก่ชนชั้นกลางในเขตเมือง ตลอดจนการแบ่งเขตเลือกตั้งให้เมืองอุตสาหกรรมใหม่ๆ ในภาคกลางได้มี

ผู้แทนราษฎร (พระราชบัญญัติปฏิรูปฉบับ ค.ศ. 1832) และต่อมาใน ค.ศ. 1868 ก็ขยายสิทธิให้แก่กรรมกรในเขตเมือง ส่วนกรรมกรในเขตชนบทได้รับสิทธิดังกล่าวใน ค.ศ. 1885 และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรัฐสภา ในต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อสภาขุนนางได้กลายเป็นข้างแพ้หลัง มีอำนาจเพียงยับยั้งพระราชบัญญัติต่างๆ เท่านั้น ส่วนพระราชบัญญัติงบประมาณ/การเงินต่างๆ สภาขุนนางไม่มีอำนาจจะพิจารณาแต่อย่างใด นับว่าเส้นทางวิวัฒนาการ (และการปฏิบัติ)ทางการเมืองของอังกฤษได้ดำเนินมาถึงจุดหมายปลายทาง และจะไปต่ออย่างไรก็ยิ่งยากที่จะคาดคะเน

ประเด็นที่ใครจะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาก่อนจบบทความก็คือ มีปัจจัยใดที่ส่งเสริมให้อังกฤษได้บรรลุเป้าหมายก่อนประเทศอื่นๆ ในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส ทำให้อังกฤษจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองแม่แห่งระบบรัฐสภา

พูกูยามา ได้ตั้งข้อสังเกตในหนังสือของท่าน ใจความว่า ฝรั่งเศสและอีกหลายประเทศในยุโรปตะวันตกของแม่น้ำเอลเบ ก็จะมีสภาฐานันดร (Estate-Generale) เช่นเดียวกับอังกฤษ แต่ทำไมสภาฐานันดรอังกฤษจึงวิวัฒนาการกลายเป็นระบบรัฐสภาที่เข้มแข็ง สามารถต่อยอดกับอำนาจของกษัตริย์ได้

คำตอบหนึ่งก็คือ ในอังกฤษมีความสมดุลระหว่างพลังอำนาจของฝ่ายขุนนางกับพลังอำนาจของฝ่ายกษัตริย์ ขณะที่ในฝรั่งเศสหรืออาณาจักร เช่น ฮังการี และโปแลนด์ ขาดความสมดุลแห่งอำนาจ สำหรับฝรั่งเศส มีการประชุมสภาฐานันดรครั้งสุดท้ายเมื่อปี ค.ศ. 1614 และหลังจากนั้นไม่เคยมีอีกเลยจนกระทั่ง ค.ศ. 1789 ซึ่งเมื่อมีการประชุมครั้งนี้ ก็นำไปสู่การปฏิวัติ

เหตุผลหนึ่งที่พญายามาอ้างถึง ก็คือ กษัตริย์ฝรั่งเศสก่อนพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และโดยเฉพาะพระองค์มีวัตถุประสงค์จะรวมอำนาจไว้ส่วนกลางให้มากที่สุด พระองค์จึงทรงอ้างว่า “รัฐคือตัวข้าพเจ้า” และด้วยเป้าหมายนี้ เป้าหมายที่จะเป็นใหญ่ในยุโรป จึงก่อสงครามหลายครั้ง ฉะนั้น ค่าใช้จ่ายจึงมหาศาล และวิธีจัดการรายได้ของพระองค์วิธีหนึ่งก็คือ การขายตำแหน่งและฐานันดรให้แก่ชนชั้นกลางผู้มีทรัพย์ ทำให้เกิดชนนารุ่นใหม่ จึงเกิดความแตกแยกในชนชั้นขุนนาง นำไปสู่ความอ่อนแอของชนชั้นนี้โดยปริยาย นำไปสู่การว่างเว้นการประชุมสภาฐานันดรดังกล่าว นั่นคือคำอธิบายในประการแรก และคงมีเหตุผลอื่นๆ อีกแน่นอน

สำหรับวิวัฒนาการของการเมืองอังกฤษ ชนชั้นขุนนางน่าจะรวมตัวกันได้ดีกว่าฝรั่งเศส โดยเฉพาะในยุคเริ่มต้น ในศตวรรษที่ 11-12 ขุนนางเข้มแข็งมาก ก่อกบฏก็หลายครั้ง

อย่างไรก็ตาม กษัตริย์นอร์มันจากพระเจ้าวิลเลียม ถึงพระเจ้าเฮนรีที่ 1 ก็ทรงมีนโยบายพึงพิงศาสนาให้เป็นปัจจัยถ่วงดุลกับขุนนาง ตลอดจนทรงพยายามเข้าถึงชนชั้นอัศวิน (Gentry) ในชนบท และราษฎรทั่วไป โดยการจัดตั้งศาลของพระราชาในมณฑลต่างๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ราษฎรทั่วไป ไม่ต้องไปพึ่งศาลขุนนาง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปกครองในระดับท้องถิ่นอยู่แล้ว

และที่สำคัญ กษัตริย์นอร์มันยังส่งเสริมให้เกิดเมืองต่างๆ ให้กฎบัตรเพื่อปกป้องเสรีภาพของชาวเมือง ทำให้เกิดชนชั้นกลางในอนาคตเพื่อรักษาความสมดุลแห่งอำนาจในชนบท

นอกจากนั้น ปัจจัยที่สำคัญซึ่งในสังคมไทยอาจจะไม่ค่อยปรากฏให้เห็น ก็คือ ตั้งแต่ยุคแซกซอน และสืบต่อมาถึงยุคนอร์มัน มีระบบที่

เรียกว่า “Shire-moot” (County Court), และ “Hundred-moot” (District Court) เป็นที่ประชุมของชาวชนบทในระดับมณฑล และระดับตำบล ซึ่งจัดให้มีขึ้น 2 ครั้งต่อปี โดยมีขุนนางผู้ใหญ่เป็นองค์ประธาน และต่อมาสมัยราชวงศ์นอร์มัน ก็ทรงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่เรียกว่า “Shire-Reeve” (ต่อมาคือ Sheriff) มาเป็นผู้ประสานงานองค์گردกล่าวทำหน้าที่เป็นศาล และต่อมาก็เป็นที่ประชุมเพื่อเลือกตั้งผู้แทนมณฑลไปประชุมรัฐสภาในส่วนกลาง จะเห็นได้ว่าชาวชนบทระดับชนชั้นผู้ดี/และทั่วไป มีความคุ้นเคยกับกิจการสาธารณะมาหลายศตวรรษแล้ว ฉะนั้น ระบบรัฐสภาจึงอยู่ในสายเลือดของชนชาตินี้ และนี่คือประสบการณ์ที่สังคมไทยขาดแคลน ประชาธิปไตยจึงอ่อนแอ

บทที่ 5

เส้นทางใดที่สังคมไทยควรเลือก ในการปฏิรูป (I)

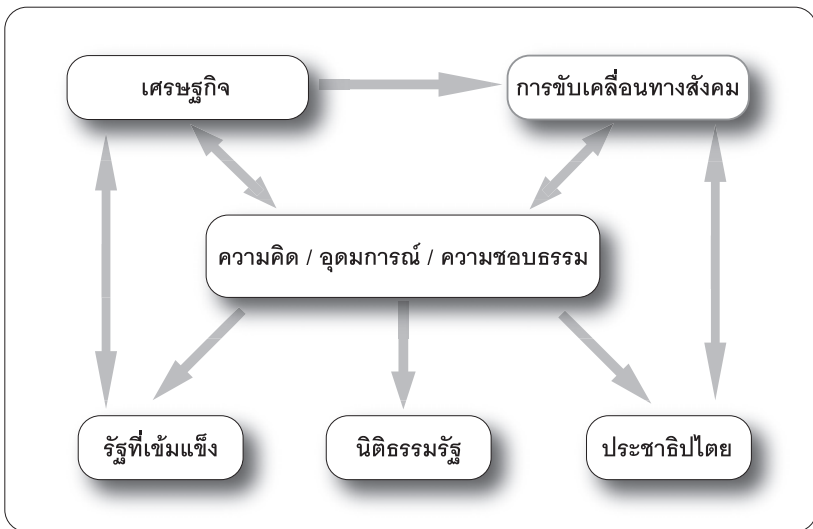
หากเป้าหมายหลักของสังคมไทยคือการพัฒนาการเมือง หรือเกิดความเชื่อมั่นว่า “การพัฒนาการเมือง” จะเป็นคำตอบให้แก่การพัฒนาในมิติอื่นๆ สังคมไทยก็ควรทุ่มเทความพยายามและความคิด เพื่อเป้าหมายดังกล่าว

การเถรینนำมาจนถึงบัดนี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการเมือง น่าจะมีได้หลากหลายวิธี และหลายๆ เส้นทาง แต่ละสังคมน่าจะมีทางเลือกได้แตกต่างกัน อาจจะเริ่มต้นที่การสร้างระบบรัฐให้เข้มแข็งเป็นอันดับแรก และชักนำไปสู่อีก 2 มิติ คือ การสร้างนิติธรรมรัฐ และประชาธิปไตย หรืออาจจะเริ่มที่ประชาธิปไตย และตามมาด้วยนิติธรรมรัฐ และการสร้างรัฐให้เข้มแข็ง ก็ย่อมได้ เพราะการพัฒนาแต่ละมิติน่าจะช่วยให้การพัฒนามิติอื่นๆ ง่ายขึ้น

การที่หยิบยกตัวอย่างของอังกฤษ ก็เพราะสังคมไทยสนใจที่จะเดินทางไปสู่เป้าหมายของการสร้างระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่ยังไม่ถึงไหน ตลอดเวลา 86 ปีที่ผ่านมา เพราะอะไร? การเหลียวหลังไปดูประสบการณ์ของประเทศอื่น ที่ได้เดินทางมาตาม

เส้นทางนี้ และบรรลุถึงเป้าหมายแล้ว น่าจะมีบทเรียนบางประการให้ชาวไทยได้ศึกษา นี่คือเจตนาของการนำปัญหานี้เข้าสู่การอภิปรายสาธารณะ หรืออย่างน้อย 5-6 ศตวรรษของการเดินทางของสังคมอังกฤษที่ผ่านมา น่าจะเตือนใจเราด้วยว่ากระบวนการวิวัฒนาการทางการเมือง เป็นกระบวนการที่ใช้เวลา และปัจจัยพื้นฐานของแต่ละประเทศก็แตกต่างกัน จึงมีความหลากหลาย และผลลัพธ์แตกต่างกัน

เพื่อเป็นกรอบของแนวคิดโดยองค์รวม พูดยามา ก็ได้ร่างโมเดลเป็นรูปไดอะแกรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ของพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ดังรูป

โดยอธิบายอย่างสังเขป ก็คือ การพัฒนาการเมืองประกอบด้วย การพัฒนา 3 มิติของสถาบันการเมือง ได้แก่ การสร้างรัฐ (กลไกของรัฐ) ให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ การสร้างระบบนิติธรรมรัฐ (กฎหมายและความยุติธรรม) และการสร้างระบอบการเมืองที่รับผิดชอบต่อประชาชน

และจะขับเคลื่อนให้เกิด 3 สถาบันหลักดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางระบบเศรษฐกิจ การขับเคลื่อนหรือ การเปลี่ยนแปลงของชนชั้นทางสังคม และที่สำคัญคือ **พลังความคิด/อุดมการณ์** ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสามสถาบันหลัก ดังกล่าว

สำหรับฟูกูยามา ความคิด/อุดมการณ์ เป็นปัจจัยตัวแปรที่สำคัญ มาก และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในประวัติศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น **ความศรัทธาในลัทธิศาสนา** ที่เป็นเหตุให้เกิดสงคราม ครุเสด ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 11 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 หรือที่ ชัดเจนคือ **กรณีการก่อตั้งอาณาจักรเมดินา (Medina)** ในตะวันออกกลาง ค.ศ. 622 ของชาวอาหรับ ซึ่งไม่เคยรวมตัวกันเป็นราชอาณาจักรมาก่อน แต่ด้วยความศรัทธาเชื่อถือในศาสดามุฮัมมัด ผู้ทรงประทาน รัฐธรรมนูญแห่งเมดินาให้แก่เผ่าอาหรับทั้งหลาย จึงรวมตัวจัดตั้งเป็น ราชอาณาจักรได้สำเร็จ และขยายอาณาเขตไปถึงซีเรีย อียิปต์ และอิรัก ในสมัยต่อมา นับว่าเป็นตัวอย่างของความศรัทธาในลัทธิศาสนาที่ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์

หรือหากจะยกอีกตัวอย่างในเรื่องอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อ พฤติกรรมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ ก็คือ **ลัทธินิกาย โปรเตสแตนต์** ในสมัยที่แยกตัวออกจากศาสนาโรมันแคทอลิก ในคริสต์ ศตวรรษที่ 16 โปรเตสแตนต์สายแรกคือ กลุ่มผู้นิยมแนวคิดของลูเธอร์ และมักเรียกกันว่า “ลูเธอรัน” (Lutherans) ที่แตกตัวมาจากแคทอลิก เป็นสายแรก หลักคิดสำคัญประการหนึ่งของลูเธอร์ ก็คือ การสื่อสารกับ พระเจ้า มนุษย์แต่ละคนสามารถสื่อสารได้ **ไม่จำเป็นต้องมีคนกลาง** ที่มีสมณศักดิ์เป็นพระบิชอป หรือสังฆราช หลักการนี้เท่ากับปฏิวัติระบบ

ความศักดิ์สิทธิ์ของสมณศักดิ์ของพระแคทอลิก และองค์สันตะปาปามีผลยกสถานะผู้ศรัทธาในศาสนาให้เท่าเทียมกัน และมีผลระยะยาวให้เกิดขบวนการจัดการศึกษาให้ผู้คนส่วนมากสามารถอ่านคัมภีร์ได้ การจัดการศึกษาเพื่อชนทุกชั้นจึงมีจุดกำเนิดจากแนวคิดนี้

และที่เป็นตัวอย่างให้ฟูกยามาอ้างถึง ก็คือ กรณีของ**เดนมาร์ก** ในศตวรรษที่ 16 ที่เปลี่ยนจากศาสนานิกายโรมันแคทอลิก มาเป็น ลูเธอรัน และเกิดการรณรงค์ให้ชาวนาเดนมาร์กได้เรียนหนังสือ เพื่อสามารถอ่านคัมภีร์ได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะฝ่ายศาสนานิกายใหม่ ได้จัดตั้งโรงเรียนในทุกๆ หมู่บ้าน เพื่อให้พระได้สอนหนังสือแก่ชาวชนบท ฉะนั้น เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวนาในเดนมาร์กได้กลายเป็น ชนชั้นที่ค่อนข้างได้รับการศึกษาในระดับที่ดี ตลอดจนจัดระเบียบทาง สังคมได้ระดับหนึ่ง และต่อมาอีก เมื่อเกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 กระทบกระเทือนสถาบันกษัตริย์ไปทั่วทวีปยุโรป เดนมาร์ก ก็ปรับระบบการปกครองเป็นระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกัน ก็เกิดขบวนการของชาวนาอีกระลอก ที่มีกรุนท์ วิก นักการศึกษาและพระนิกายลูเธอรัน เป็นผู้นำ เพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองให้แก่ประชาชน ส่งผลให้เดนมาร์กได้พัฒนาการไปสู่ระบอบ ประชาธิปไตยและรัฐสวัสดิการในที่สุด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “**ความคิด**” จะเป็นบิดาของการกระทำ และมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่หากโครงสร้างของสังคม ไม่เปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนไหวทางความคิดก็จะมีปัญหาและพบกับ อุปสรรค และขาดพลัง โครงสร้างทางสังคม ได้แก่ องค์ประกอบของ ชนชั้น จึงมีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่จะนำความคิดไปสู่เป้าหมาย **ในบทต่อไปจะได้วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว**

บทที่ 6

เส้นทางใดที่สังคมไทยควรเลือก ในการปฏิรูป (II)

ปัจจัยตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์ **ดั่งที่ยกตัวอย่างในบทที่ 5 คือ ความคิดและความศรัทธาในเรื่อง ศาสนา หรืออุดมการณ์** ดังเช่น การเปลี่ยนศาสนาของชาวเดนมาร์ก จากโรมันแคทอลิก ไปเป็น ลูเธอรัน ในศตวรรษที่ 16 หรือการที่ชาวอาหรับที่ร่ำรวยในทะเลทรายซัวนาตาปี เกิดศรัทธาเชื่อถือในพระนาบีร์โมฮะหมัด และรวมตัวกันจัดตั้งอาณาจักรเมดินา ค.ศ. 622 เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โลก

อย่างไรก็ตาม ในกรณีทั่วไป การเปลี่ยนแปลงที่มักเกิดขึ้นในกระแสนวนของประวัติศาสตร์ จะสืบเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เรียกว่า “Social Mobilization” ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของชนชั้น และการเคลื่อนไหวของชนชั้น กล่าวคือ เมื่อเกิดชนชั้นใหม่หรือกลุ่มใหม่ ก็มักจะนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเป้าหมายบางประการที่อาจเป็นเรื่องของอุดมการณ์ แนวคิด หรือผลประโยชน์ของกลุ่ม

คาร์ล มาร์กซ อาจจะคิดสุดโต่ง ที่กล่าวว่า สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากสังคมข้าทาส สู่สังคมศักดินา และสังคมของนายทุน (ทุนนิยม) และจะนำไปสู่การปฏิวัติ และการกำจัดชนชั้นต่างๆ จนกระทั่ง

กลายเป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น หรือที่มีเพียงชนชั้นเดียว หรือกรรมกร (ชนชั้นกรรมาชีพ) แต่ประวัติศาสตร์ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างที่คาร์ล มาร์กซ คิดเสมอไป แต่แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของชนชั้นก็ยังมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์

ในยุคสมัยต้นของสังคมศักดินาของยุโรป เช่น อังกฤษ เมืองซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของการปกครองของบ้านเมืองสมัยโรมันได้เสื่อมทรุดและถูกละทิ้งตั้งแต่ยุคมืด และยักรอเวลาที่จะฟื้นตัว สังคมในยุคศักดินาตอนต้นจึงเป็นสังคมของเหล่าขุนนางและทหารม้าอัศวิน กษัตริย์จากราชวงศ์นอร์มันซึ่งเข้ามายึดอังกฤษได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 11 นอกจากจะต้องจัดการกับบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุข ก็ยังต้องเผชิญกับเหล่าขุนนาง ซึ่งเคยเป็นกำลังหลักของกองทัพนอร์มัน การกบฏของเหล่าขุนนางบางส่วนยังคงเกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นได้เสมอ หากกษัตริย์อ่อนแอก็จะพบกับปัญหาเช่นเดียวกับกษัตริย์ในบางแห่ง เช่น อังกฤษและโปแลนด์ ซึ่งเผชิญกับขุนนางที่มีอำนาจและกำลังกล้าแข็งและเมื่อมีการร่างข้อตกลง หรือที่เรียกว่ากฎบัตรหรือรัฐธรรมนูญฉบับแรก เหล่าขุนนางก็สามารถกำหนดเงื่อนไขที่ผูกมัดกษัตริย์จนกระทั่งกษัตริย์จะทรงดำเนินการอะไรไม่ได้เลย แม้แต่จะจัดตั้งกองทัพทหารหรือเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมเห็นชอบจากสภาฐานันดร จนในที่สุด ทั้งอังกฤษ และต่อมาโปแลนด์ก็สูญเสียประเทศถูกเชือดเฉือนไปให้แก่มหาอำนาจรอบบ้านในปลายศตวรรษที่ 18 ทั้งนี้เพราะขาดความสมดุลของอำนาจระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง

ปัญหาข้อนี้ กษัตริย์แห่งราชวงศ์นอร์มันของอังกฤษ ทรงตระหนักดีจึงมีกุศโลบายที่จะแบ่งแยก (ลดทอน) อำนาจของขุนนางด้วยวิธีต่างๆ เช่น ป้อนกันมิให้ขุนนางระดับสูงสุด (ท่านเอิร์ล) มีที่ดิน/ฐานอำนาจรวม

อยู่ในมณฑลหนึ่งมณฑลใดโดยเพาะ และ**ประการที่สอง** จัดตั้งศาลพระราช (King's Court) ในมณฑลต่างๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ราษฎรในแต่ละมณฑล ซึ่งอาจเลือกได้ระหว่างนำคดีไปที่ศาลขุนนาง หรือ ศาลของพระราช เป็นการคานอำนาจระดับล่าง

ประการที่สาม เมื่อภัยรุกรานจากอนารยชนลดลง และเมืองเริ่มกลับฟื้นคืนชีพ กษัตริย์ทรงส่งเสริมให้เกิดเมืองและความเจริญเติบโตของเมือง โดยทรงมอบ “กฎบัตร” (Charter) ให้สิทธิเสรีภาพแก่เมืองที่ผู้ใด (ขุนนาง) จะเข้าไปปกครองมิได้ สิทธิเสรีภาพนี้หมายความว่า ใครผู้ใดที่เข้าไปมีภูมิลำเนาในเขตเมืองก็จะได้สถานะเป็น “Freeman”-เสรีชน ซึ่งชาวชนบทส่วนใหญ่ที่มีฐานะเป็น “ไพร่” (Serfs) ปราบปรามผลโดยรวมทำให้เมืองเจริญเติบโตรวดเร็วขึ้น และจำนวนไพร่ในชนบทซึ่งเป็นกำลังสำคัญของขุนนางก็มีโอกาสลดจำนวนลง ตรงกันข้ามกับประเทศในยุโรปตะวันออก เช่น รัสเซีย ซึ่งจำนวน “ไพร่” และข้าทาสกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นในศตวรรษที่ 18-19 นำไปสู่ช่องว่างระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นต่ำจนเชื่อมไม่ติด ก่อให้เกิดสถานการณ์ปฏิวัติในปลายศตวรรษที่ 19

โดยสรุปในภาพรวม ยุทธศาสตร์ชาติระดับมหภาค คือ การรักษาความสมดุลของชนชั้น หรือนัยหนึ่ง ต้องพยายามลดช่องว่างของชนชั้นและป้องกันมิให้ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจเหนือกลไกตลาด หรือกลไกของรัฐ (เช่น ระบบตุลาการ, การเลือกตั้ง) ในขณะเดียวกันก็สร้างเสริมเติมพลังให้ชนชั้นใหม่ (หัวก้าวหน้า มีการศึกษาดี ความเป็นพลเมืองกล้าแข็ง เสียสละ) โดยกระบวนการศึกษา ฉะนั้น “กลุ่มคน” ที่จะต้องเพาะเลี้ยงด้วยความพิถีพิถันก็คือชนชั้นนักคิด นักประดิษฐ์ นักวิชาการ และครูอาจารย์

ทั้งหลาย ซึ่งจะเป็นตัวแปรให้เกิดคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความเข้าใจ สังคม-การเมือง-เศรษฐกิจ-วัฒนธรรม ของประเทศและของโลก และมีอุดมการณ์และศรัทธาในอุดมการณ์ที่จะปฏิรูปสังคมและบ้านเมืองของเรา เช่น เรื่องการจัด/ลดการทุจริตคอร์รัปชันในทุกๆ มิติทุกๆ วงการ การรณรงค์ของคนรุ่นใหม่ และการจัดตั้งองค์กรเพื่อการรณรงค์ การสร้างเครือข่ายทั้งระดับแนวราบและแนวดิ่ง การผลิตข้าราชการระดับหัวกะทิที่มีคุณธรรม เข้าสู่ระบบราชการเพื่อการปฏิรูป การออกกฎหมาย/กฎเกณฑ์ใหม่ เพื่อทดลองกับบางหน่วยงานที่จะเป็นตัวนำในการปฏิรูป และจัดการทุจริตคอร์รัปชัน นี่คือนโยบายศาสตร์ 20 ปีที่รัฐบาลชุดนี้ควรจะได้กำหนดขึ้นเป็นอันดับแรก

ขณะเดียวกัน ผลของการรณรงค์เพื่อจัดการทุจริตคอร์รัปชันก็จะกระทบต่อการดำเนินการและยุทธศาสตร์การรณรงค์ของพรรคการเมือง เช่น อาจเปลี่ยนจุดเน้นจากการรณรงค์ ที่มี **ตัวผู้สมัครเป็นศูนย์กลาง** ให้เอนเอียงไปที่พรรคการเมือง นโยบายพรรคและโปรแกรมการปฏิรูป เป็นศูนย์กลางที่เรียกว่า **“Programmatic Campaign”** การรณรงค์โดยยึดความคิด/การปฏิรูปเป็นตัวนำ

นอกจากนั้น หากการรณรงค์เรื่องการปฏิรูปและการจัดการทุจริตคอร์รัปชันเกิดผลสำเร็จและแผ่ขยายวงกว้างไปทั่วประเทศ ก็จะมีอิทธิพลต่อการรณรงค์หาเสียงในระดับพื้นที่ในตัวเมืองในภูมิภาค อาจมีผลต่อการจัดการของพรรคการเมือง แต่น่าเสียดายที่กฎหมายเลือกตั้งออกกฎหมายกำหนดวิธีการนับคะแนนเสียงค่อนข้างพิสดาร ไม่แน่ชัดว่าจะมีผลต่อการพัฒนาพรรคการเมืองอย่างไร การปฏิรูปพรรคจึงควรถูกนำเข้าสู่การอภิปรายสาธารณะ เท่าๆ กับเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละพรรคการเมือง

บทที่ 7

การแก้ไขปัญหาทุจริต ในวงราชการอย่างเป็นระบบ

ผู้คนส่วนใหญ่จะเห็นตรงกันว่าปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน คือ **มะเร็งร้ายในสังคม** และบัดนี้ได้เกิดการเปิดเผยการทุจริตคอร์รัปชัน ในหลายหน่วยงานที่ค่อนข้างกระทบอารมณ์ของสังคมไทย ตั้งแต่ **งบสงเคราะห์คนจน** ของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ จนกระทั่งถึง **การทุจริตเงินกองทุนพัฒนาอาชีพ** ของกระทรวงศึกษาธิการ สองกรณีดังกล่าวนำไปสู่ **ความตื่นตัวของสังคมไทย** ในปัญหา การทุจริตคอร์รัปชันดังที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ฉะนั้น จึงถึงจังหวะ เวลาที่สังคมควรจะได้พิจารณาปัญหาเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันอย่าง เป็นระบบ และช่วยกันเสนอแนะวิธีการแก้ไข หรือลดความรุนแรงของ ปัญหา

ประการแรก ควรจะได้เห็นตรงกันเสียก่อนว่า ปัญหา**มะเร็งร้าย** ตัวนี้จะต้องแก้ทั้งระบบและคน นัยหนึ่ง ระบบที่ทำให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชันในวงราชการ และ “คน” ผู้อ่อนด้อยทางศีลธรรมและ จริยธรรม ขาดจิตสำนึกในเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ จะต้องพิจารณา ทั้งระบบและคนผู้มีบทบาทในระบบ

ในสังคมไทย หรือในระบบราชการ ได้พยายามจัดระบบเพื่อป้องกัน/ลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น ระบบการใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดิน จะต้องใช้จ่ายตามจุดประสงค์ของการอนุมัติงบประมาณดังกล่าว และจะต้องมีรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ หรือการจัดซื้อจัดจ้าง ก็จะต้องมีกฎระเบียบควบคุมกำกับกับการปฏิบัติงาน เป็นต้น

แต่กรณีการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาอาชีพ และงบสงเคราะห์คนจน มีระบบการควบคุมการใช้จ่ายเงินอย่างไร จึงเกิดการยกยอกเงินดังกล่าวมาเป็นเวลาหลายปี สาธารณชนต้องการทราบข้อเท็จจริงประเด็นนี้เป็นเบื้องต้น

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข (ปฏิรูป) ระบบราชการเพื่อลดปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบ ควรจะพิจารณาจากภาพกว้างอย่างเป็นระบบ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบอุปถัมภ์ กับ การทุจริตประพตติมิชอบ ความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ ของข้าราชการ (ระบบการจัดขึ้นบันไดของเงินเดือนและระบบสวัสดิการ) กับ สภาพเศรษฐกิจของสังคม ระบบการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งน่าจะมีทั้งประเด็น การออกกฎระเบียบ ประเด็น การใช้ดุลยพินิจ และประเด็น ความล่าช้า (ไม่ทันสมัย) ของกฎระเบียบ และควรที่จะมีหน่วยงานที่คอย วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการทำงาน (ในแง่การใช้จ่ายเงินคุ้มค่าและตรงประเด็นปัญหา) ประจํากรมต่างๆ

ระบบ/และหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างของการพิจารณาระบบการบริหารในมุมกว้าง นอกเหนือจากที่เรามีหน่วยงาน เช่น ป.ป.ช. และ ป.ป.ท. อยู่แล้ว และทั้งสองหน่วยงานนี้ ก็ยังมีช่องว่างให้เติมเต็มได้อีก

ที่สำคัญ นอกจากการแก้ไขปรับปรุง พัฒนาระบบ ความสำคัญ เรื่อง “คน” น่าจะมาอันดับหนึ่ง ระบบจะดำเนินไปได้ก็เพราะคน และ แม้ไม่มี “ระบบ” (กลไก, ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้) หาก “คน” มี ทั้งคุณธรรม ความเฉลียวฉลาด ปฏิภาณไหวพริบ ก็สามารถจัดการกับ ปัญหาต่างๆ ของชีวิตได้ และจัดระบบขึ้นรองรับภายหลัง สติปัญญา และทักษะความสามารถของคนผู้ได้ชื่อว่า “Homo Sapiens” (มนุษย์ผู้มีปัญญา) จึงมีความสำคัญอันดับหนึ่ง และการสร้างคนก็สมควร ที่จะ ยึดถือ กรอบของมรรคแปด (คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแกนหลัก โดยเพิ่มจุดเน้นสำหรับยุคสมัยที่จะต้องปรับตัวเป็นสังคม-การเมืองแบบ ประชาธิปไตยและยุคไอที

ปัญหาของเราก็คือ ผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษา (โดยเฉพาะ ทางหลักสูตร-กระบวนการเรียนการสอน) อาจไม่เข้าใจประเด็นของ การสร้างพลเมืองให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งในบริบทของไทยน่าจะปรับให้ใกล้เคียงกับ “ธรรมาธิปไตย” คือ สร้างพลเมืองให้มีธรรม และวิถีทางของการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่มีเหตุผล/คุณธรรม-ความรู้ ในรัฐศาสตร์ (สาขาพฤติกรรมศาสตร์) จึงเรียกแนวคิดนี้ว่า “วัฒนธรรมการเมือง” (Political Culture) เพราะ จะประกอบด้วยวิถีชีวิตของสังคมการเมือง (ระบบคุณค่า, อุดมการณ์, การประพฤติปฏิบัติ) ที่เคารพต่อหลักเสรีภาพ ความเสมอภาค ความ ยุติธรรม ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจที่ยึดทั้งเหตุผลและเสียง ส่วนใหญ่ หรือนัยหนึ่ง เป็น “สุภาพบุรุษ” ในสังคมการเมือง มิใช่ “นักเลงอันธพาล” หรือทำตัวเสมือน “เจ้าพ่อ” หรือผู้มีอิทธิพลทาง การเมือง แต่ต้องเคารพกฎหมายของบ้านเมืองเท่าเทียมกับประชาชน ทุกๆ คน

วัฒนธรรมประชาธิปไตย เช่นนั้น ยังไม่เป็นปทัสถาน (Norm) ของสังคมไทย หากเป็นปทัสถานแนวประพฤติปฏิบัติสำหรับนักการเมือง โดยส่วนรวมแล้วคงไม่เกิดวิกฤติที่นำไปสู่การยึดอำนาจเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557

และหาก **“วัฒนธรรมประชาธิปไตย”** ได้ฝังเป็นอุปนิสัยของเยาวชนไทย เชื่อแน่ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจะลดน้อยลงอย่างน่าพอใจ เพราะความตื่นตัวของสังคมและของคนรุ่นใหม่ ด้วยระบบ **“โซเซียล มีเดีย”** ดังปัจจุบัน จะสร้างกระแสกดดันมิให้นักการเมือง/และข้าราชการสมคบกันโกงชาติ โกงแผ่นดินดังที่ได้กระทำกันมาในอดีต

การปฏิรูปการศึกษาในยุค คสช. จึงควรให้ความสำคัญต่อการสร้าง **วัฒนธรรม “ธรรมาธิปไตย”** สำหรับพลเมืองทุกคน ทั้งในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน สร้างทั้งความประพฤติ ให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจในวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ที่มีธรรมะเป็นตัวนำ

จึงควรที่จะได้ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างพลเมืองเพื่อธรรมาธิปไตย ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ควรจัดให้มีโรงเรียนสอนศาสนา (พุทธ และอื่นๆ) ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ เพื่อสอนศาสนาภาคเช้า (หรือบ่าย) และวิชาการอื่นๆ-คณิตศาสตร์ ภาษา ฯลฯ **ควรจัดการศึกษาผู้ใหญ่** ในหมู่บ้านชนบทตามวิถีทาง จัดกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข (Self-help และ Self-development) เพื่อนำไปสู่ **“Political Literacy”** (การสร้างความรู้ความเข้าใจ ก. ข. ค. ของการเมืองและระบบการเมือง) หลักสูตรดังกล่าวน่าจะป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ทุจริตการใช้จ่ายเงินเพื่อผูกอาชีพให้ผู้ตกงานและยากไร้

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษาสำหรับมวลชนเพื่อสร้างสังคม
ธรรมาธิปไตย อาจเป็นฐานสำคัญเพื่อรองรับสังคมธรรมาธิปไตยใน
อนาคต แต่กุญแจดอกสำคัญที่จะก่อให้เกิดมรรคผลคือกลุ่มบุคคล
(ซึ่งอาจมีเพียงจำนวนหนึ่งเป็นส่วนน้อยของมวลชน) ซึ่งจะไต่เต้าขึ้นไป
เป็นผู้นำของสังคมทั้งในวงราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และสังคม
ที่สำคัญคือ ภาคการเมือง จะมีกลวิธีสร้างผู้นำเหล่านี้อย่างไร เป็น
ประเด็นที่น่าคิดอย่างยิ่ง

บทที่ 8

จะสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมความรัฐ ในสังคมไทยได้อย่างไร?

ในอดีตที่ผ่านมา หรืออย่างน้อยครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา จากแผนพัฒนาการศึกษาฉบับแรก (พ.ศ. 2504 – 2509) จนกระทั่งถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2561 จุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนาการศึกษา ก็คือ การสร้างกำลังคนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) และเพื่อโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนพลเมืองทั่วราชอาณาจักร แต่สิ่งที่ขาดหายไป หรือขาดจุดเน้นก็คือ การสร้างผู้นำทางการเมืองและการปกครอง (บริหาร) ประเทศ ในกลุ่มนี้ ข้าราชการระดับสูงและระดับกลางก็คือฟันเฟืองสำคัญที่จะหมุนงล้อของการบริหารเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนตลอดจนผดุงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคม

สังคมส่วนใหญ่ไม่สนใจจะสร้างคุณธรรมให้แก่คนกลุ่มนี้ แต่สนใจที่จะตำหนิติเตียนและวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนการปฏิรูปการศึกษาและอื่นๆ ก็ไม่สนใจจะสร้างผู้นำทางการเมือง สังคมและการบริหารประเทศ เมื่อเกิดพรรคการเมือง สังคมไทย หรือสถาบันทางสังคม-การศึกษา ก็ไม่เคยให้ความสนใจใส่ใจต่อกลุ่มบุคคลผู้จะเป็นผู้นำของพรรค ถือว่าเป็นเรื่องของพรรค ส่วนสถาบันทางการศึกษา โดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัยและสถาบันทางศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรที่ควรเฝ้าระวัง

มาตรฐานทางจริยธรรมของสังคม ก็ไม่เคยใส่ใจในการเคลื่อนไหวเหล่านี้

เมื่อไม่สนใจจะคัดเลือกคนเก่ง-คนที่มีคุณธรรม เพื่อเป็นผู้นำของประเทศ จะมาตีโพยตีพาย เมื่อว้าวหายจึงมาล้อมคอก ได้อย่างไร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้ว่า ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด... จึง...อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง...

หากจะดำเนินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ในการปฏิรูปการศึกษา เราจึงควรคัดเลือกคนเก่ง คนดี ให้ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการที่จะส่งเสริมให้เขาได้เป็นผู้มีจริยธรรม มีสติปัญญาที่เข้าใจระบบการบริหาร การปกครอง และระบบการเมืองที่เหมาะสมกับสังคมไทย และมีความเสียสละเพื่อประเทศชาติ (ไม่มุ่งหวังทางด้านโภคทรัพย์)

จะปฏิรูปการศึกษาอย่างไรเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ ขอให้ผู้อ่านลองคิดล่วงหน้าไว้ก่อน แต่เพื่อประกอบการพิจารณา ลองพิจารณากรณีของ อังกฤษและฝรั่งเศสดูบ้าง

อังกฤษได้ชื่อว่า เป็นจักรวรรดิ (ในอดีต) ที่พระอาทิตย์ไม่อัสดง เพราะมีอาณานิคมรอบโลก (ก่อนจะแตกสลายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ในสมัยที่ต้องต่อกรกับพระเจ้าโนโปเลียน ต้นศตวรรษที่ 19 อังกฤษร่วมกับปรัสเซียสามารถพิชิตกองทัพอันเกรียงไกรของพระเจ้าโนโปเลียน ณ สมรภูมิวอเตอร์ลู ค.ศ.1815 ท่านดยุคแห่งเวลลิงตัน นายพลอังกฤษ ผู้พิชิต จึงกล่าวคำคมเพื่อสรรเสริญระบบการศึกษาของผู้ดีอังกฤษสมัยนั้นไว้ ใจความว่า “ชัยชนะที่สมรภูมิวอเตอร์ลูนั้น อันที่จริงเกิดจากการฝึกฝนบนสนามฟุตบอลของอิตันและแฮร์โรว์”

ท่านดยุคแห่งเวลลิงตันอาจต้องการสื่อความหมายว่า อีตันและแฮร์โรว์คือโรงเรียนพบลิสกุลที่สร้างผู้นำให้แก่สังคมอังกฤษ โดยมีมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ดและเคมบริดจ์รับช่วงต่อไป ในกระบวนการนี้ โรงเรียนพบลิสกุลของอังกฤษสมัยก่อน เน้นระเบียบวินัยคล้ายๆ ทหาร แต่ในการเรียนวิชาการจะเปิดกว้าง ที่เรียก “Liberal Education” ทั้งวรรณคดี ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอ็อกซ์ฟอร์ดและเคมบริดจ์ ซึ่งต่อมาในกลางศตวรรษที่ 19 เมื่อเกิดการปฏิรูประบอบราชการในอังกฤษ ได้กลายเป็นสถาบันการศึกษาที่คัดกรองผู้ที่เข้ารับราชการในกระทรวง ทบวง กรม ของราชอาณาจักร

ในขณะที่ยังคงมีโรงเรียนพบลิสกุล เช่น อีตัน และแฮร์โรว์ และหลักสูตรคลาสสิกทางภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ในมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด – เคมบริดจ์ เป็นตะแกรงร่อนผู้นำทั้งการเมืองและข้าราชการ ฝรั่งเศสก็มี **กรังด์ เอกอลส์ (Grandes Ecoles) – สถาบันการศึกษาระดับสูง** ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่สมัยนโปเลียน ที่จัดตั้ง **Ecole Polytechnique** (เอกอล โปลิเทคนิก) สำหรับผลิตวิศวกร จนกระทั่งปัจจุบันได้มีกรังด์ เอกอลส์ อีกหลายแห่ง เพื่อผลิตผู้บริหารระดับสูงให้แก่ราชการและภาคเอกชน กรังด์ เอกอลส์ เหล่านี้ มีมาตรฐานสูงทางวิชาการ ผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนอาจสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ในฝรั่งเศส แต่จะเข้าเรียนในสถาบัน กรังด์ เอกอลส์ เหล่านี้ จะต้องเป็นผู้มีมันสมองชั้นเลิศ โดยเฉพาะ**วิชาคณิตศาสตร์** ซึ่งปัญญาชนชาวฝรั่งเศสให้ความสำคัญอันดับหนึ่ง ฉะนั้นจึงมีการสอบคัดเลือกเข้ากรังด์ เอกอลส์ทั้งหลาย ตั้งแต่ **Ecole Polytechnique** ถึง **Ecole Normale Supérieure** (เอกอล นอร์มัล ซูเปริเออร์) ที่ผลิตนักวิชาการ

อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักวิจัย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสยังได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (Institut d' Etude de Sciences Politiques) เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ ผู้จบสถาบันแห่งนี้สามารถสอบเข้าเรียนต่อที่ “ENA” (เอนา) ย่อจาก “Ecole National d' Administration” หลักสูตร 2 ปี ผู้เข้าเรียนจะได้ฐานะเป็นข้าราชการ มีเงินเดือน และเมื่อจบ หากอยู่ในอันดับ 1 – 15 ในชั้นเรียน สามารถเลือกที่จะไปสังกัดหน่วยงานใดใน “กรังกอร์ของรัฐ” (ข้าราชการระดับสูงของรัฐ) เช่น ผู้ตรวจการคลัง, สภาแห่งรัฐ, ศาลสถิตยุติธรรม, กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

โดยสรุป ทั้งสอง “มหาอำนาจ” ในซีกโลกตะวันตก อาจมีปรัชญากำกับวิถีชีวิตแตกต่างกัน อังกฤษอาจค่อนข้างเอนเอียงไปทางปฏิบัติ นิยม ยึดประสบการณ์เป็นตัวแปรสำคัญในการตัดสินใจ ประวัติศาสตร์และวรรณคดี จึงมีความสำคัญในการเรียนรู้ ขณะที่ฝรั่งเศส ศรัทธาในหลักคิดแบบนิรนัย (deductive) บูชาตรรกทางคณิตศาสตร์ มีเดสการ์ต (Descarte) เป็นนักปรัชญาต้นแบบในสายนี้ จึงเรียกสาวกว่า “Cartesian” (คาร์ตีเซียน) วิชาวิศวกรรมจึงเป็นวิชาที่ชาวฝรั่งเศสให้ความสำคัญอันดับสูง ระบบข้าราชการฝรั่งเศสจึงมีระเบียบแบบแผน และมีเสถียรภาพมั่นคง ในขณะที่การเมืองอาจผันแปรได้รวดเร็วในยุคสมัยก่อน ค.ศ. 1958

การสร้างผู้นำในสังคมไทย ควรเรียนรู้จากประสบการณ์จากหลายๆ ประเทศ นอกจากอังกฤษและฝรั่งเศส และเนื่องจากการเมืองของไทยอ่อนแอ เราก็ควรมีระบบราชการที่มีประสิทธิภาพและแข็งแกร่ง ตลอดจนมีครูอาจารย์ที่มีความรู้ที่ถูกต้องในการที่จะอบรมสั่งสอนนักเรียน นักศึกษาในอนาคต รัฐบาลจึงควรให้ความเอาใจใส่ต่อการสร้าง

คณาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการเมืองและการบริหารประเทศ จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างสังคมใหม่อย่างไร **คงจะต้องขอวิเคราะห์ในบทต่อไป**

บทที่ 9

การสร้างผู้นำเพื่อการปฏิรูป

สังคมไทยและประเทศไทยอาจโชคดีที่มีระบบกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีที่เข้มแข็ง ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและความรอบรู้ ตลอดจนมีสายพระเนตรอันยาวไกล โดยเฉพาะล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงเห็นการณ์ไกล ได้ทุ่มเทพระวรกายเพื่อปฏิรูประบบข้าราชการ ระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 จนกระทั่ง พ.ศ. 2453 หากมิใช่เพราะสายพระเนตรอันยาวไกลที่ทรงดำเนินการปฏิรูประบบการบริหารราชการเช่นนั้น เชื่อแน่ว่าเราคงสูญเสียเอกราชให้แก่ประเทศมหาอำนาจ (อังกฤษ และฝรั่งเศส) เฉกเช่นประเทศเพื่อนบ้านของเราในเอเชียอาคเนย์

ขณะเดียวกัน เนื่องจากสังคมไทยไม่เคยอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเช่นเพื่อนบ้านของเรา (มาเลเซีย สิงคโปร์ ฯลฯ) ชาวไทย จึงขาดประสบการณ์ของการต่อสู้ทางการเมือง ไม่รู้จักการสานประโยชน์เพื่ออุดมการณ์ทางการเมือง มีความเป็นปัจเจกชนค่อนข้างสูง (ดูจำนวนพรรคการเมืองที่จัดตั้ง) และเมื่อขัดแย้งกันทางการเมือง ก็ไม่สามารถจะประนีประนอมกันได้ จะทำผิดกฎหมายหรือผิดสปีริตของรัฐธรรมนูญ ก็ยังทำกันได้ ขอแต่ให้ได้ชัยชนะ ดังสุภาษิตที่ว่า ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็ต้องเอาด้วยกล

“วัฒนธรรมการเมือง” ดังกล่าว เป็นวัฒนธรรมที่อาจเรียกว่า “Zero-sum Game” – เกมส์การเมืองที่ไม่มีการประนีประนอม ที่ผู้เล่นแต่ละคนต้องการ “กินรวบ”

แต่การเมืองในคตินของประชาธิปไตย เป็นการเมืองของผู้มี “ศีล” เสมอกัน (เคารพกติกาเดียวกัน-กติกาของสุภาพบุรุษ) เป็นเกมส์การเมืองที่ผู้เล่น เมื่อออกจากห้องประชุมแล้ว ก็ยังมีความเป็นมิตร และพร้อมที่จะสละเก้าอี้แห่งอำนาจให้แก่ผู้อื่นเยี่ยงสุภาพบุรุษ

ในระบบการศึกษาของเราไม่ได้มีนโยบายหรือมาตรการที่ชัดเจน บังบอกให้สถานศึกษาฝึกอบรมเยาวชนของเราในเรื่อง “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ก็คือ ชูประเด็น “เก่ง ดี มีสุข” คำว่า “ดี” นั้น ครอบคลุมทั้งหมด เราขาดจุดเน้นในการฝึกอบรม **คุณธรรมทางการเมือง** โดยตรง ฉะนั้น วิถีพฤติทางการเมืองตลอดเวลา 85 ปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่ง (หรือส่วนใหญ่) จึงเกิดจากข้อบกพร่องดังกล่าว

ประการที่สอง นอกจากการสร้างอุปนิสัยของเยาวชนแล้ว ที่สำคัญควบคู่กัน คือ **การให้การศึกษาที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบประชาธิปไตย** ส่วนนี้แม้จะดูง่ายที่จะกระทำ แต่ก็จะต้องมีการวางแผน และกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุเป้าหมาย เริ่มตั้งแต่คณะสังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ควรจะต้องจัดหลักสูตรทางการเมืองที่ครอบคลุมสาขาวิชา ปรัชญาการเมือง การเมืองเปรียบเทียบ หลักรัฐธรรมนูญและนิติธรรมรัฐ พฤติกรรมศาสตร์ โดยเน้นทางการเมืองและสภาวะผู้นำ และระบบการปกครองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย และคติธรรมทางศาสนาพุทธ

วิชาเหล่านี้ ควรจะเป็นแกนกลางของคณะวิชาทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะทางรัฐศาสตร์และครุศาสตร์

สำหรับครุศาสตร์ จะเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปเชิงคุณภาพของการฝึกหัดครู เพื่อให้ครูส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสาขาสังคมศึกษา ได้เป็นบุคลากรหลักในการสร้างความเป็นพลเมืองในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าการจัดการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ให้เป็นวิชาที่มีพลวัต เป็น “Active Learning” ในระดับนี้ โดยสร้างครูมัธยมศึกษาให้เป็นผู้รู้และเข้าใจระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย (แบบไทยที่ดี) ในเบื้องต้น

ประการที่สาม ควรจะวางยุทธศาสตร์เพื่อสร้างพื้นฐานทางจริยธรรมที่แข็งแกร่งให้เยาวชนไทยส่วนใหญ่ โดยจัดการศึกษาพิเศษในวันอาทิตย์ แนวคิดนี้เกิดจากการได้อ่านพบในรายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนของประเทศต่างๆ 10 ประเทศ ซึ่งจัดทำโดยศูนย์คุณธรรม เป็นรายงานที่ให้รายละเอียดที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะศรีลังกา ได้จัดการสอนศาสนาพุทธในวันอาทิตย์ โดยคิดผลการเรียนเป็นหน่วยกิตที่นับรวมเข้ากับผลสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

กระบวนการโดยย่อ ก็คือ จัดตั้งคณะทำงาน (ระดับนโยบาย) เพื่อพิจารณาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การฝึกวิทยากรโดยเฉพาะและประสานงานกับฝ่ายสงฆ์ เพื่อกำหนดศูนย์การเรียนรู้ในวัดต่างๆ ที่ยินดีจะร่วมในการกิจนี้

ข้อเสนอนี้ เป็นการต่อยอดการดำเนินงานของฝ่ายสงฆ์ที่ได้จัดการเรียนการสอนหลักสูตรพระธรรมบาลีตามปกติอยู่แล้ว และ

กระทรวงศึกษาธิการควรจะทำให้ความสนใจในหลักสูตรเหล่านี้ เพื่อปรับให้เข้ากับวัตถุประสงค์ในการสร้างความเป็นพลเมืองดีตามคตินิยมของอุดมการณ์ “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กรุณาชี้แนะมาแล้วในงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระเจ้าคุณเจ้า โดยให้คำนิยาม “ธรรมาธิปไตย” ว่า “เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ใช้ปัญญา โดยมี เจตนาที่เป็นธรรม” (ดู ศาสตร์การสอน ความเป็นนักประชาธิปไตย, วิชัย ตันศิริ, หน้า 40) การนำ “ธรรมะ” มาสู่การเมือง ก็คือ การปรับระบอบประชาธิปไตยให้สร้างสรรค์ และเป็นคุณูปการต่อมวลมนุษยชาติมากยิ่งขึ้น สมควรที่องค์กรระหว่างประเทศ เช่น ยูเนสโก จะได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ทุกประเทศได้นำไปปฏิบัติในระบบการเมือง-การปกครองของตนเอง

สำหรับสังคมไทยจะทำได้สำเร็จหรือไม่ น่าจะขึ้นอยู่กับการสร้างพลังทางสังคม ได้แก่ การสร้างผู้นำในวงราชการ และการสร้างผู้นำทางการเมืองและธุรกิจเอกชน

ประการที่สี่ การสร้างผู้นำในวงราชการ ฯลฯ

เป้าหมายหลักควรจะเป็นการสร้างผู้นำในวงราชการเป็นอันดับแรก ส่วนผู้นำทางการเมืองและภาคเอกชนน่าจะเป็นผลพลอยได้ ซึ่งคงจะต้องเกิดขึ้นดังจะอธิบาย

ประการแรก จะต้องปรับระบบข้าราชการพลเรือน และเกณฑ์การรับเข้าทำงานโดยวิธีการที่แตกต่างออกไปจากดั้งเดิม ข้าราชการประเภทใหม่ หรือ “class A” ที่จะกำหนดขึ้น คือ ส่วนสำคัญของโครงการนวัตกรรมที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นกลุ่มพิเศษ โดยกำหนดคุณสมบัติระดับปริญญาตรีและโท สาขารัฐศาสตร์ การบริหารศาสตร์

ที่จัดหลักสูตรกว้าง ประกอบด้วย วิชาปรัชญาการเมือง การเมืองเปรียบเทียบ วิวัฒนาการของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประวัติศาสตร์การเมืองของยุโรป (บางประเทศ) ประวัติศาสตร์ไทย และระบบการปกครองไทย กฎหมายมหาชน วัฒนธรรมและคุณธรรมทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ระดับมหภาคและจุลภาค วิชาการเงิน และเทคโนโลยีการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ทั้งระดับกว้างและลึกในบางเรื่อง

นอกจากนั้น คณะวิชาที่เปิดสอนควรคัดเลือกนักเรียนที่จบมัธยมปลายเกรด “A” หรืออย่างน้อย “B+” โดยเฉพาะควรให้คะแนนพิเศษสำหรับผู้ที่ได้เรียนพุทธศาสนาตามโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความเห็นชอบ

ควรมีโครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ดีเด่น ประพฤติดี และมีฐานะทางเศรษฐกิจจำกัด โดยมีพันธสัญญาที่จะเข้ารับราชการ

โครงการดังเสนอมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ในวงราชการ ซึ่งสังคมควรจะเห็นตรงกันว่าน่าจะเป็นแกนหลักแกนหนึ่งในการสร้างผู้นำในสังคมและการเมือง ตลอดจนวงการธุรกิจ ฉะนั้นควรส่งเสริมให้ผู้นำรุ่นใหม่ในราชการได้มีโอกาสเกษียณอายุราชการเมื่ออายุเข้าสู่เลข 5 เพื่อไปต่อเนื่องในวงการธุรกิจและการเมือง วิธีทางดังกล่าวฝรั่งเศสได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง รวมทั้งมาเลเซียเพื่อนบ้านของเรา

การเมืองไม่ควรเป็นภารกิจของมือสมัครเล่น ต้องการผู้มีประสบการณ์ทางด้านการบริหาร/ธุรกิจ มีวุฒิภาวะสูง การเมืองไม่ใช่เรื่องเล่นที่ใครคิดอยากจะออกมาเดินนำขบวนก็ออกมา **ประสบการณ์**

ความรู้ประวัติศาสตร์การเมือง ปรัชญาการเมือง ตลอดจนหลักธรรม
ของศาสนา ควรเป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างนักการเมืองใน
สังคมยุคใหม่

บทที่ 10

การสร้างผู้นำทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตย

ในบทก่อนได้กล่าวถึงการสร้างผู้นำในระบบราชการ ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก แต่จะมีผลในการถ่วงน้ำหนักให้แก่ระบบการเมืองและธุรกิจ แต่การจะบรรลุเป้าหมายที่สำคัญทางการเมือง จำเป็นต้องมีกลวิธีในการสร้างผู้นำทางการเมือง ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพราะมีปัจจัยตัวแปรมากมาย แต่ก็ควรจะพยายามต่อไปอย่างไม่ลดละ

สำหรับสังคมไทย ความยากลำบากน่าจะเป็น 2 เท่าทวีคูณของสังคมตะวันตก ซึ่งคุ้นเคยกับการโต้แย้ง การต่อรอง รวมทั้งการต่อสู้ทางการเมืองมาเป็นเวลาหลายร้อยปี เช่น สังคมอังกฤษ จุดเริ่มต้นของระบบรัฐสภาของเขาเริ่มมาตั้งแต่ขุนนางเรียกร้องให้พระเจ้าจอห์นลงนามในมหากฎบัตร แม็กนา คาร์ตา (Magna Carta) ค.ศ. 1215 หรือ 803 ปีมาแล้ว และกว่ารัฐสภาจะมีอำนาจที่แท้จริง ก็ต้องใช้เวลาถึง 4 ศตวรรษ – ผ่านสงครามกลางเมือง 1 ครั้ง และการปฏิวัติของเหล่าขุนนาง อีก 1 ครั้ง (ค.ศ. 1688) ประวัติศาสตร์การเมืองของอังกฤษ จึงเป็นอุทาหรณ์ที่ดีสำหรับนักศึกษาเรื่องประชาธิปไตย ที่ยังดำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันกษัตริย์

ฉะนั้น การบ่มเพาะผู้นำสังคมไทยในวิถีทางของประชาธิปไตย จึงสมควรทุ่มเทความพยายามที่อาจจะดูเกินสติปัญญาของเราชาวไทย แต่สังคมไทยดูจะไม่มีทางเลือกเสียแล้ว ประวัติศาสตร์การเมืองที่ขาดเสถียรภาพสลับฉากระหว่างระบบการเลือกตั้ง – การมีผู้แทนราษฎรกับระบบกึ่งเผด็จการทางทหาร ดูจะตามหลอกหลอนเราชาวไทยตั้งแต่เยาว์วัยจนเป็นหนุ่ม หนุ่มแล้วแก่ แก่แล้วก็ชราภาพ ก็ยังไม่หลุดพ้นจากวงจรอุบาทว์นี้ไปได้

ประการแรก จะต้องสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ ประกอบด้วยหลายกระบวนการผ่านสถานศึกษา น่าจะเป็นทางเลือกที่ง่ายหรือตรงที่สุด ข้อเสนออีกคือ

- ปฏิรูประบบการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยในระดับมัธยมศึกษาควรสอนวิชา **หลักรัฐธรรมนูญ** (Constitutionalism) ซึ่งเป็นสากล มิใช่ของประเทศใดประเทศหนึ่ง **ไม่สอนให้ท่องจำ** แต่สอนให้วิเคราะห์หลักรัฐธรรมนูญที่ควรจะเป็นสากล
- ควรสอน **ปรัชญาการเมือง** (ฉบับเยาวชน) ให้แก่นักเรียนระดับมัธยมปลาย ขณะที่ในระดับมัธยมต้นควรสอนกระบวนการคิดเชิงปรัชญา
- ในวิชาประวัติศาสตร์ จะต้องให้ความสำคัญในยุคการล่าอาณานิคมสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะการปฏิรูปการเมืองการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ตลอดจนประวัติศาสตร์การเมืองหลัง พ.ศ. 2475 และความล้มเหลวของระบบการเมืองไทย อะไรคือสาเหตุ

นอกจากนั้น ควรปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนการสอนในบางวิชาระดับมัธยมปลาย เช่น วิชาที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผลที่คาดหวังคือ จะฝึกให้นักเรียนระดับนี้ สามารถค้นคว้าวิชาการผ่านภาษาอังกฤษในอนาคต (ระดับอุดมศึกษา)

สำหรับระดับอุดมศึกษาจะไม่ขอพูดถึง เพราะได้กล่าวนำมาบ้างแล้ว ส่วนการฝึกหัดครู แน่นนอน จะต้องปรับหลักสูตรให้ครูสามารถมีความรู้พื้นฐานทางรัฐศาสตร์การปกครองที่สามารถเป็นผู้นำในกระบวนการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนหนึ่ง แต่เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด เพราะยังต้องมีองค์ประกอบภาคปฏิบัติ กิจกรรมของนักเรียน และระบบการพัฒนาความคิดของนักเรียน จากการอ่านและวิเคราะห์วรรณกรรมเพิ่มเติม

การปฏิรูปหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองทุกระดับ ตั้งแต่อนุบาล จนกระทั่งถึงอุดมศึกษา น่าจะเป็นปัจจัยตัวแปรหลักที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระแสทัศน์และอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่ แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-การเมือง จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนหากประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีก 2 ประการ

ประการแรก คือ ส่งเสริมโดยนโยบายของรัฐ ให้หมู่บ้านได้มีอำนาจหน้าที่ปกครองตนเองระดับหนึ่ง โดยให้มี “สภาหมู่บ้าน” ซึ่งจะมีหน้าที่อะไรบางอย่างก็ควรให้ชาวบ้านได้ลองคิดพิจารณาเป็นเบื้องต้นเสียก่อน ในอนาคต โครงการต่างๆ ที่รัฐบาลจะดำเนินการในระดับหมู่บ้าน ก็ควรจะต้องให้สภาหมู่บ้านรับทราบและเห็นชอบด้วย การรักษาความปลอดภัย

และการพัฒนาอาชีพในหมู่บ้าน ก็ควรอยู่ในการพิจารณาของสภาหมู่บ้าน เป็นเบื้องต้น

ข้อเสนอดังกล่าวนี้ คงไม่ใช่ความเพ้อฝันจนเกินจะปฏิบัติได้ เพราะรัฐบาลได้ปฏิรูปการศึกษา จนกระทั่งให้โอกาสเยาวชนทุกคนได้ เข้าถึงการศึกษาระดับพื้นฐาน (12 ปี จาก ป.1-ม.6) ซึ่งพอเพียงที่จะเป็น พื้นฐานสำหรับความเป็นพลเมืองที่ดีได้แล้ว

ระบบการเลือกตั้งสภาหมู่บ้านและระบบการปรึกษาหารือในสภา หมู่บ้านและสภาตำบล น่าจะช่วยให้บทเรียนทางการเมือง หรือเป็นพื้นฐาน ของความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบในอนาคต สติปัญญาของชาวบ้าน ที่น่าจะเกิดจากการบ่มเพาะจากประสบการณ์ของการบริหารจัดการใน หมู่บ้าน ก็น่าจะช่วยให้บทเรียนแก่ประชาชนระดับรากหญ้าในการเลือก ผู้แทนราษฎรในระดับชาติ ทักษะคิดดั้งเดิมที่รับเงินเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน กับคะแนนเสียงก็น่าจะลดน้อยถอยลง เมื่อประชาชนระดับหมู่บ้าน เข้าใจผลประโยชน์ที่แท้จริงของตนเอง

นอกจากการส่งเสริมให้เกิดสภาหมู่บ้านและการปกครองตนเอง ในระดับหนึ่ง รัฐก็ควรส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นสมาคม เพื่อ ประกอบภารกิจต่างๆ รวมทั้งกิจการสาธารณประโยชน์ และไม่ควรห้าม สมาคมเหล่านี้แสดงจุดยืนหรือทัศนคติทางการเมือง **จอห์น ดิวอี้** (John Dewey) นักคิดคนสำคัญทางการศึกษาของสหรัฐฯ ได้ย้ำเตือนอยู่เสมอ ว่า สมาคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสหรัฐฯ เป็นองค์กรสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิด วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และองค์กรเหล่านี้ ก็คือพลังที่เกื้อหนุนระบบ พรรคการเมือง

การจัดกิจกรรมของสมาคมผ่านการประชุมปรึกษาหารือ และการเลือกคณะกรรมการบริหาร ก็คือการฝึกวิถีทางของประชาธิปไตย

ฉะนั้นรัฐควรส่งเสริม และไม่ควรถ้าห้ามแสดงความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองการรวมตัวภาคประชาชนเพื่อจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เหล่านี้ หากมีจุดยืนทางการเมืองด้วย ก็จะเป็นพลังให้การเมืองระบบพรรคมีฐานที่มั่นคงในสังคมและมีเสถียรภาพ ตลอดจนสะท้อนปัญหาและความมุ่งหวังที่แท้จริงของประชาชน สังคมไทยน่าจะผิดพลาดในการห้ามมิให้สมาคมเหล่านี้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

พรรคการเมืองที่ยึดโยงกับผลประโยชน์และอุดมการณ์ของสมาคมหรือชมรมต่างๆ เหล่านี้ ก็จะเป็นพรรคการเมืองที่มีฐานเข้มแข็งและการเลือกตั้งก็จะอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันทางความคิด อุดมการณ์และผลประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าการแจกเงินเป็นรายหัว นักการเมืองก็จะแข่งขันกันในเชิงคุณภาพและสภาวะผู้นำ มากกว่าการแจกเงินหรือใช้ระบบอุปถัมภ์

การเมืองที่มีเสถียรภาพมากขึ้นเช่นนี้ ก็จะนำไปสู่การสร้างนักการเมืองที่มีคุณภาพและรัฐบาลที่มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

บทที่ 11

การสร้างผู้นำทางการเมือง

ในบทที่ 10 ได้กล่าวถึงการสร้างผู้นำทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยปฏิรูปการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ฯลฯ จะขอชี้แจงและขยายความในบทนี้เล็กน้อย

คณะราษฎร พ.ศ. 2475 ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการพัฒนาทางการเมือง จึงได้ผูกโยงระบบการเลือกตั้งเข้ากับการขยายการศึกษาภาคบังคับ (4 ปี) ให้ทั่วถึง ขณะเดียวกัน ท่านอาจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ก็สร้างคุณูปการที่ใหญ่หลวงในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในเวลาต่อมา ซึ่งยังผลให้เกิดนักการเมืองที่มีความรู้ ความคิด เรื่องการเมืองการปกครองตามคติใหม่ และผู้จบจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่วนหนึ่งก็เข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร เสียหายที่ต่อมาก็คือการเมืองได้ถูกตัดออกไปจากชื่อเดิม มีผลระยะยาวต่อชาวไทยที่เริ่มเป็นโรครุมิแพ้ทางการเมือง จนกระทั่งถึงยุคสมัยที่ผู้เขียนเติบโตและชราภาพจนเกษียณอายุจากราชการ ก็ยังแก้ไขทัศนคติ (เชิงลบต่อการเมือง) ดังกล่าวมิได้

หากปล่อยให้ชาวไทยเป็นโรครุมิแพ้ต่อการเมืองเช่นนี้ การที่จะสอนวิชาหน้าที่พลเมืองจึงมีข้อจำกัด อีกทั้งการสอนตามบทบัญญัติหรือสาระของรัฐธรรมนูญฉบับที่ประกาศใช้ในช่วงนั้น ชาวไทยแต่ละรุ่น

แต่ละสมัยก็จะต้องจดจำสาระของรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย และคงไม่มีความศรัทธาที่แท้จริงต่อบัญชีฉบับหนึ่ง เพราะรัฐธรรมนูญนั้นปรับเปลี่ยนไปได้เสมอตามแต่คณะทหารหรือพลเรือนใดขึ้นสู่อำนาจ/ยึดอำนาจได้ในขณะนั้น

ประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่แปรผันตามยุคสมัยของการยึดอำนาจ จึงกลายเป็นการเมืองแห่งอำนาจ การเมืองที่รุนแรง ที่จบลงด้วยโศกนาฏกรรม การเมืองจึงเป็นเรื่องอันตราย และคงไม่เหมาะสมกับพลเมืองทั่วไป ประชาชนชาวไทยโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่ไฟแรง และมีสติปัญญาก็คงพากันหลีกเลี่ยงเส้นทางของการเมืองและมุ่งหน้าสู่อາชีฟอื่น ปล่อยให้เวทีการเมืองเป็นเวทีของนักเสี่ยงโชคที่พร้อมจะขายวิญญาณให้แก่เศรษฐกิจที่ทรัพย์ เจ้าของพรรคและก๊วนการเมืองทั้งหลาย

ข้อเสนอในที่นี้ก็คือ ในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมควรจะต้องสอนวิชา **หลักรัฐธรรมนูญ** หรือ “**ลัทธิรัฐธรรมนูญ**” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “**Constitutionalism**” เป็นวิชาที่สอนหลักการสำคัญที่จะพบในรัฐธรรมนูญ (ตามคติประชาธิปไตย) ไม่ว่าจะมาจากประเทศไหน นัยหนึ่ง รัฐธรรมนูญในอุดมการณ์ควรจะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3-4 ประการ ที่ทุกๆ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยควรจะต้องกำหนดไว้

ที่สำคัญ คือ วิชา**สังคมศึกษา** ที่มุ่งสร้างความเป็นพลเมืองและผู้นำในอนาคต ควรจะเพิ่มมิติในการสร้างความคิดและจิตสำนึกว่าอะไรคือวิถีทางที่ประเสริฐ และเท่าที่พอจะนึกได้ ก็คือ มี 2 ประการ

1. ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรเพิ่มมิติการเรียนการสอนในเชิงปรัชญาความคิด โดยเฉพาะหลักพื้นฐานของ**ปรัชญาการเมือง**

เช่น ประเด็นหลัก หรืออุดมการณ์หลัก เรื่อง **ความจริง ความดี และความงาม** นักเรียน นักศึกษา จะต้องได้รับการฝึกฝนให้คิดวิเคราะห์ ประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะในแง่**ความจริง** เช่น **เทคโนโลยีนำความเจริญ มาสู่สังคมได้จริงหรือ?** การถกเถียงในประเด็นสำคัญในยุคสมัยของ นักศึกษา จะเป็นการฝึกให้เกิดความคิดรอบด้าน - ทั้งทางบวกทางลบ และเป็นการฝึกฝนในเชิงปัญญาให้เป็นผู้มีเหตุผลมากขึ้น

การเพิ่มพลังแห่งเหตุผลของมวลมนุษย์ คือ วิถีทางสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญและสันติสุขในสังคม อาจช่วยลดการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาในอนาคต

หรืออีกปัญหาหนึ่งที่เราชาวไทยก็ต้องกล้าเผชิญ คือ คำถามสุดคลาสสิกที่ว่า **อะไรคือสาเหตุของการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยา**

การฝึกให้นักเรียน-นักศึกษา วิเคราะห์ปัญหาหลักของชาติในอดีต ก็เท่ากับเพิ่มความสามารถของเขาคือจะวิเคราะห์ปัญหาในปัจจุบันที่เราเผชิญกับวิกฤติทั้งด้อมย่ำกึ่ง และวิกฤติการเมืองแบบ zero-sum game

2. นอกจากการชักนำให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาเชิงปรัชญาแล้ว ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียน-นักศึกษา ได้มีความเข้าใจค่อนข้างลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ในแวดวงรัฐศาสตร์สหรัฐฯ มักเรียกว่า **ลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)** ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ แสวงหาหลักการที่เป็นเสาเอกของกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปในทางเดียวกันว่า รัฐธรรมนูญที่สมควรได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีและประสบผลสำเร็จทางการเมืองคืออย่างไร ข้อเสนอเท่าที่พอจะจำได้ ก็คือ

1. **หลักนิติธรรมรัฐ** หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Rule of Law” หรือ “Supremacy of Law” ทุกคนอยู่ใต้กฎหมายเดียวกัน ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่ง เราทุกคนอยู่ใต้การปกครองของกฎหมาย การจับกุมคุมขังผู้หนึ่งผู้ใดจะกระทำมิได้โดยปราศจากหมายศาลที่ระบุความผิด (ตามตัวบทกฎหมาย) และทุกคน ยังถือว่าบริสุทธิ์จนกว่าตุลาการศาลจะมีคำวินิจฉัย
2. **อำนาจอธิปไตยของดินแดน** (ของรัฐ) รัฐที่มีอาณาเขตทางดินแดน มีอำนาจสูงสุด ทุกคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตนั้นย่อมอยู่ใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐอย่างเสมอกัน
3. **หลักของสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน** (Human Rights) ทุกคนเกิดมามีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน ตามคำขวัญของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาที่ว่า ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันใน “ชีวิต เสรีภาพ และการแสวงหาความสุข”
4. **อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน** แต่การใช้อำนาจจะต้องผ่านสามสถาบันหลัก ได้แก่ **อำนาจนิติบัญญัติ** ผ่านทางรัฐสภา **อำนาจตุลาการ** ผ่านศาล และ **อำนาจบริหาร** ผ่านคณะรัฐมนตรี

การแบ่งแยกการใช้อำนาจทั้ง 3 ประการนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการรวบอำนาจ (และเผด็จการ) ไว้ในมือของคนๆ เดียว หรือองค์กรเดียว

นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อในหลักของการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจของทั้ง 3 สถาบัน หรือแม้แต่ในสถาบันรัฐสภา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการควบคุมฝ่ายบริหาร ก็ยังมีความเชื่อว่าจะต้องสร้างระบบการคาน

อำนาจภายในรัฐสภา เพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองใดได้มีอำนาจเหนือพรรคอื่นๆ ตลอดไป

โดยสรุป **ลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม** ดังกล่าว วิวัฒนาการจากประสบการณ์และความคิด การวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ที่ประกอบด้วยด้านมืดและด้านสว่าง ด้านดีและด้านเลว จึงหยาบย่นโอกาสให้มนุษย์ได้แสวงหาสิ่งที่ดีงามและพึงปรารถนาในชีวิตในขอบเขตที่จะไม่ก่อผลร้ายต่อผู้อื่น ขณะเดียวกัน ก็หาทางสกัดกั้นมิให้มนุษย์มีอำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความหายนะของสังคมโดยรวม

การร่างรัฐธรรมนูญที่ดีจึงควรจะได้คำนึงถึงหลักการที่สำคัญเหล่านี้ โดยขณะเดียวกันก็สามารถปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น สังคมไทยเป็นราชอาณาจักร และประชาชนมีความเคารพบูชาสถาบันกษัตริย์ ก็จะต้องกำหนดบทบาทของสถาบันกษัตริย์ไว้ในฐานะที่เหมาะสมดังที่ทุกๆ คณะร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว สถาบันกษัตริย์จึงทรงเป็นศูนย์รวมใจของอาณาประชาราษฎร์ ในขณะที่ประเทศที่ไม่มีระบอบกษัตริย์จะขาดสถาบันที่จะเป็นศูนย์รวมใจและสร้างสามัคคีธรรม

การสอนเรื่องความสำคัญและบทบาทของสถาบันกษัตริย์ จึงควรเป็นภารกิจสำคัญของคณะครูระดับประถม-มัธยมศึกษา

บทที่ 12

การสร้างผู้นำในระบอบธรรมาธิปไตย

ในบทที่แล้วได้กล่าวถึงแนวคิดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในยุคแรก และเคยเห็นตำราภาษาอังกฤษที่ใช้คำ “Moral Science” แปลคำว่า ธรรมศาสตร์ ฉะนั้น หากชื่อภาษาอังกฤษว่า “University of Moral Science and Politics” คงจะเทพีล็ก

วันนี้จึงขอโอกาสหยิบยกประเด็นเรื่อง “ธรรมะ” ทางการเมือง ขึ้นมาอภิปรายในจังหวะที่วงการบริหารของศาสนาพุทธกำลังเข้าสู่สัญญาณอันตราย

และเป็นโอกาสสำคัญที่จะโต้แย้งฝรั่งหัวแดงที่เขียนสลับเกี่ยวกับท่านนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในวารสารไทม์ อันโด่งดัง โดยจำหัวเรื่องที่หน้าปกว่า “Democrat หรือ “Dictator” – จะเป็นนักประชาธิปไตยหรือนักเผด็จการ

ในหัวสมองฝรั่ง ดูจะมีเพียง 2 พยางค์นี้เท่านั้นในสารบบของเขา ประเทศคุณไม่เป็นประชาธิปไตย คุณก็เป็นเผด็จการ คุณไม่มีหนทางที่สาม – กึ่งกลางระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ ช่างเป็นแนวคิดอันคับแคบที่ฝรั่งมักจะนำมาใช้กับประเทศโลกที่สาม

ตามข้อเท็จจริง ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่ต่างกันแบบขาวกับดำขนาดนั้น อย่างอังกฤษ ท่านคิดว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบแล้วหรือ? แล้วทำไมจึงมีสหขุนนาง ส่วนสหรัฐอเมริกา ทำไมจำนวนวุฒิสมาชิกของแต่ละมลรัฐจึงมีเท่าๆ กัน ทั้งๆ ที่แต่ละมลรัฐมีจำนวนประชากรไม่เท่ากัน

ผู้เขียนไม่ต่อต้านประเด็นเหล่านี้ เพราะเห็นว่าในหลายๆ ประเด็น ในระบอบประชาธิปไตยแบบสุดโต่ง ช่างไร้สาระเสียจริงๆ

ตามสภาวะที่ควรจะเป็น แต่ละประเทศจึงควรออกแบบระบบการเมืองการปกครองที่เหมาะสมกับ “วัฒนธรรม” ของตนเอง หรือไม่ก็ต้องปรับวัฒนธรรมทางการเมืองให้เหมาะสมกับระบอบการปกครองที่ตนเองเฝ้าหา

แต่ผู้นำการเมืองไทยแทบทุกยุคทุกสมัย กลับมองไม่เห็นสังคมนิยมข้อนี้ จึงละเลยแนวทางการปฏิรูปที่สำคัญที่สุด คือการปฏิรูปวัฒนธรรม (การเมือง) ให้สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครองที่ตนปรารถนา

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาตั้งแต่เริ่มต้น ผู้เขียนได้แนะนำนักวิชาการที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา มีชื่อว่า Francis Fukuyama ผู้เสนอทฤษฎีการเมืองใหม่ ที่ให้ความสำคัญแก่สามมิติของการพัฒนาการเมือง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาระบบรัฐให้เข้มแข็ง การพัฒนาระบบนิติธรรมรัฐ (Rule of Law) และการพัฒนาระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย (มีการเลือกตั้ง และรัฐบาลที่รับผิดชอบต่อประชาชน) หากพัฒนา 2 ระบบแรกให้เข้มแข็งในสังคมไทย ระบบที่สามจะง่ายต่อการพัฒนา

แต่น่าเสียดาย ที่ยังไม่ปรากฏว่ามีคณะที่ปรึกษาฝ่ายใดได้เสนอแนวทางปฏิรูปการเมืองการปกครองด้วยความเข้าใจแนวคิดหลักของพุทฺธยา มา ยังไม่สายที่คณะปฏิรูปการศึกษาและวัฒนธรรมของรัฐบาลจะได้พุ่งเป้าไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งรวมถึงความรู้และความคิดที่จะส่งเสริมเพิ่มพลังให้กระบวนการประชาธิปไตยได้ฝังรากลึกในสังคมประชาธิปไตยของชาวไทย

ข้อเสนอโดยเฉพาะของวันนี้ ก็คือ มุ่งแสวงหาปัจจัยทางบวกที่จะสร้างพลังทางสังคม และในความคิดของผู้เขียน คงไม่มีพลังใดจะเกินเลยพลังทางศาสนา (พุทธ) ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของประชากรส่วนใหญ่อยู่แล้ว เพียงแต่ปรับเป้าหมายทางการเมืองและการสร้างระบบจากระบบประชาธิปไตย “แบบตะวันตก” ล้วนๆ ให้มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมไทย ได้แก่ **หลักธรรมและขนบธรรมเนียมทางศาสนา (พุทธ)** และเชื่อแน่ว่าระบบที่พระคุณเจ้าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธรรมปยุตโต) ได้เคยเรียกว่า **“ธรรมาธิปไตย”** น่าจะสอดคล้องกับสังคมไทยมากที่สุด

รัฐบาลชุดนี้ ภายใต้การนำของ ฯพณฯ พลเอกประยุทธ์ ควรจะชูธงเรื่อง **“ธรรมาธิปไตย”** และถือโอกาสปฏิรูปการบริหารของสงฆ์ไทย ซึ่งกำลังเข้าขั้นโคม่า ให้กลับมาสู่ความบริสุทธิ์ ยกเครื่องระบบการบริหารในระบบปัจจุบันที่ขาดประสิทธิภาพ ควรแยกส่วนออกจากระบบสมณศักดิ์ในระดับหนึ่ง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหาร ปฏิรูประบบการเงิน การคลังของวัด และของสงฆ์ทั้งมวล ให้มีศูนย์กลางของการบริหารทั้งการเงิน การคลัง และการศึกษาของสงฆ์และของประชาชน โดยเฉพาะให้มุ่งเป้าไปที่การสร้างวัฒนธรรม **“ธรรมาธิปไตย”** ให้แก่เยาวชน หนุ่มสาว เปิดโรงเรียนสอนหลักธรรมกับการเมือง /

หลักธรรมกับการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสังคมใหม่ที่มีศรัทธาต่อศาสนา (ของตน) ดูตัวอย่างของศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ที่ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาของเยาวชน ทำไมองค์กรสงฆ์ไทยจะทำไมได้ และทำไมจึงมีวสันใจแต่ประเด็นที่เป็นกระพี้ แต่ไม่สนใจเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศที่จะกลายเป็นชนชาติฝรั่งชั้นสองกันไปเกือบจะหมดแล้ว

รัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เข้ามาสู่หน้าประวัติศาสตร์ตามสถานการณ์ของประวัติศาสตร์ และกำลังสร้างคوريدอร์ “EEC” ในฝั่งตะวันออก ขอให้ท่านประสบผลสำเร็จในเรื่องนี้ แต่ถ้าจะก้าวไปข้างหน้าอย่างแท้จริง ท่านต้องสร้างคอริดอร์ทางการเมือง ได้แก่ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ในหมู่เยาวชนและหนุ่มสาวทั้งหลาย ที่คิดจะเปลี่ยนแปลงการเมืองจากระบบการทุจริตซื้อเสียง ไปสู่ระบบการเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งชาญฉลาดและมีคุณธรรม ที่จะเลือกกว่าอะไรคือผลประโยชน์ที่แท้จริงของประเทศชาติ ที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าพรรคการเมืองที่ดีควรจะเป็นเช่นไร และคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็น ส.ส. ควรจะเป็นเช่นไร และจะหลุดพ้นจากระบบอุปถัมภ์ได้อย่างไร?

การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ตามที่เข้าใจกันก็คือ การปรับทัศนคติ อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ ที่สอดคล้องกับระบอบและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งในบริบทใหม่ ควรจะเป็น **“ธรรมาภิบาลไทย”** ที่เน้น **“การตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมีเจตนาที่เป็นธรรม”** (ตามนิยามศัพท์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)) การสร้างปัญญานั้นคือมิติของการสร้างความรู้เกี่ยวกับระบบสังคม การเมือง และการปกครองที่ควรจะเป็น **ธรรมาภิบาลไทย** ที่ผู้คนเสียสละเพื่อส่วนรวม รักความเป็นธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง และจุดเริ่มต้นในชุมชนหรือในหมู่บ้าน ก็คือ การรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์

การสร้างระเบียบวินัยบนท้องถนน และความสะอาดในหมู่บ้าน การประชุมปรึกษาหารือในปัญหาของส่วนรวม เป็นต้น

ธรรมาธิปไตยไม่ขัดแย้งกับประชาธิปไตย แต่จะส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยสายกลาง สอดรับกับวัฒนธรรมทางศาสนาของประเทศ โครงการนี้น่าจะเป็นโครงการที่ยิงกระสุนนัดเดียวได้นก 2 ตัว คือ ทั้งการปฏิรูประบบการบริหารการเงิน การคลังของสงฆ์ และการส่งเสริมหรือสร้างวัฒนธรรมการเมืองตามครรลองของธรรมาธิปไตย

บทที่ 13

การปฏิรูปการศึกษา กับ ธรรมาธิปไตย

ในบทที่แล้วผู้เขียนได้กล่าวถึง “การสร้างผู้นำในระบอบ ธรรมาธิปไตย” และจะขอขยายความสักเล็กน้อย เพื่อให้เห็นภาพ ชัดเจนยิ่งขึ้น

“ธรรมาธิปไตย” มิใช่ระบอบใหม่ในสารบบการเมือง แต่ก็คือ “ประชาธิปไตย” ในความหมายทั่วไปที่เป็นระบบการเมืองการปกครอง ที่รัฐบาลจะได้รับความยินยอมเห็นชอบจากประชาชน (ที่แสดง เจตนารมณ์ผ่านรัฐสภา) แต่ที่จะเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ก็เพราะมี หลักการสำคัญควบคู่ คือ หลัก/กระบวนการตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมี เจตนาที่เป็นธรรม

“เจตนาที่เป็นธรรม” คือ การกำหนด เป้าหมาย ของ นโยบาย/ และการ ออกกฎหมาย ที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม ซึ่งเป็นธรรม ต่อชนทุกชั้นวรรณะ ทุกนิกายศาสนา เป็นธรรมต่ออนุชนรุ่นในอนาคต และต่อรุ่นปัจจุบัน (ไม่เล่นพรรคเล่นพวก ว่าจ้างเอะ)

ส่วนการตัดสินใจด้วยปัญญา คือการตัดสินใจในการกำหนด นโยบายที่ชาญฉลาด มีหลักวิชา มีเหตุผล และประกอบด้วยปัจจัยที่ จะนำไปสู่ความสำเร็จ

มีกรณีใดบ้างที่รัฐบาลในอดีตออกนโยบายที่อยู่บนพื้นฐานของสติ ปัญญาความรู้และหลักวิชา มีกรณีใดบ้างที่ออกนโยบายที่แอบแฝงผลประโยชน์ของตนและพรรคพวกที่จะบ่อนทำลายประเทศชาติในที่สุด

นโยบายของรัฐบาลในอดีตอาจมีข้อผิดพลาดต่างๆ นานา ผู้คนสมัยนี้ต้องเรียนรู้ เช่น นโยบายประชากรที่มุ่งหน้าจะลดจำนวนเด็กเกิดใหม่ในยุคแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3-4 ก็มีผลให้สังคมไทยต้องนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศในยุคนี้ และสร้างปัญหาอื่นๆ ตามมา หรือ นโยบายสร้างแต่ถนน แต่ไม่คิดวางแผนสร้างระบบรางไฟฟ้าใต้ดิน หรือ การคมนาคมทางน้ำก็เป็นนโยบายที่ไม่รอบคอบ และปัจจุบัน **นโยบายประชานิยม** ซึ่งนำไปสู่ความหายนะของการเกษตรและการทุจริตอย่างใหญ่หลวง และการขัดแย้งทางการเมืองดังที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน กรณีเหล่านี้คือกรณีของการตัดสินใจออกนโยบายที่ขาดความรอบคอบและหลักวิชา

ระบบการศึกษาจึงต้องหาทางป้องกันปัญหาเหล่านี้ โดยเตรียมเยาวชนของเราให้มีความรู้/ความคิด และปัญญาที่จะขบคิดและไต่ตรองปัญหาทางสังคม-เศรษฐกิจ-การเมือง จากระดับที่ง่ายไปสู่ระดับที่ยาก จะต้องได้รับการฝึกฝนให้คิดเป็นระบบ คิดให้กว้างขวาง เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ เรียนรู้ศาสตร์ของการเมืองอย่างทะลุปรุโปร่ง จากระดับง่ายสู่ระดับที่ยาก เช่น ในระดับมัธยมศึกษา (ตอนต้น-ปลาย) ควรจะเรียนรู้ให้เข้าใจความหมายของความคิดพื้นฐานของระบอบการเมือง-การปกครอง เช่น **หลักสิทธิ-เสรีภาพ หลักของอำนาจ และอำนาจที่ขอบธรรม** ต่างกันอย่างไร หลักของเสรีภาพ-ความมั่นคง หลักของความเป็นผู้แทน (ราษฎร) คืออย่างไร

เมื่อขึ้นสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงควรศึกษาองค์ประกอบที่ดีของรัฐธรรมนูญ เช่น หลักสิทธิเสรีภาพ อำนาจอธิปไตย หลักการคานอำนาจ หลัก “Rule of Law” (หลักนิติธรรมรัฐ) เป็นต้น

เรื่องการสร้างปัญญา ความรู้ ความคิด ควรมีขอบเขตกว้างขวาง และผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาทางสังคมศาสตร์-เศรษฐศาสตร์ อาจมีข้อเสนอแนะได้มาก แต่เรื่องการสร้าง “เจตนาที่เป็นธรรม” เป็นเรื่องที่ยาก เพราะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้กับทัศนคติ อุดมการณ์ และระบบคุณค่า ซึ่งต้องหล่อหลอมตั้งแต่เยาว์วัยในอ้อมกอดของมารดา จนกระทั่งอนุบาลศึกษา ตลอดจนผ่านวัยรุ่น เช่น ทีมฟุตบอลหมู่บ้าน ที่ฝึกกันมาเป็นทีม มีทีมสปิริตอย่างดียิ่งเยี่ยม

โรงเรียนพบลิสกุลของอังกฤษที่จัดตั้งมาหลายศตวรรษ สำหรับลูกหลานของตระกูลขุนนาง จึงมีระบบการฝึกเด็กนักเรียนให้มีวินัย มีสปิริตที่เสียสละ เห็นแก่ส่วนรวม มีสภาวะผู้นำ-ผู้ตามที่ใช้เหตุผลและร่วมแรงร่วมใจ

การฝึกฝน-อบรมเด็กวัยอนุบาล-เด็กเล็ก-ประถมศึกษา จึงควรผ่านหนังสือนิทาน เช่น **อิสป บทกลอน** ที่สอนจิตใจ-กิริยามารยาท ตลอดจนการสร้างสติ ความรอบคอบ เช่น บทกลอนของสุนทรภู่ เขกสเปียร์

การสอนประวัติศาสตร์และการเมือง ตลอดจนชีวประวัติของมหาบุรุษ จึงมีส่วนสร้างจิตใจให้ใฝ่ดี ใฝ่ประโยชน์ส่วนรวม และมุ่งทำความดีเพื่อสังคมและประเทศชาติ

ที่สำคัญคือทำให้การศึกษาอบรมทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ**ปรัชญา** และเป็นหลักที่สอน**ธรรมะ** มากกว่าเน้น**ลัทธิ** จะสร้างความสามัคคีปรองดองได้อย่างดี ผู้ที่สนใจควรอ่านหนังสือ **พุทธธรรม** ซึ่งพระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ประพันธ์ไว้ จะกล่าวถึงเหตุปัจจัยที่จะนำไปสู่ผลถึง 10 ประการ นัยหนึ่ง การวิเคราะห์ “สาเหตุ” ไม่จำกัดเพียง นิรนัย (deductive) กับ อุปนัย (inductive) เท่านั้น แต่แยกแยะวิเคราะห์ได้ถึง 10 ประการ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโลกทัศน์กว้างขึ้น

การสร้างอุปนิสัยชาวไทยให้เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ เป็นประเด็นสำคัญอันดับหนึ่งในการจัดการศึกษา หากเรื่องนี้ทำได้สำเร็จ เรื่องอื่นๆ ก็จะตามมา ฉะนั้นในการกล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาจึงต้องกำหนดเป้าหมายนี้ไว้เป็นอันดับแรก และบทบาทของกระทรวง คือ **สร้างแนวทาง** (กรอบแนวคิด) และ**หนังสือประกอบ** **การเรียนการสอน** เพื่อสร้างบุคลิก นิสัย ค่านิยม อุดมการณ์ของนักเรียน-นักศึกษา ให้เข้าใจเรื่องประโยชน์สาธารณะที่ต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนตน การทุจริตคอร์รัปชันคือโรคร้ายของสังคม และนักการเมืองต้องปราศจากโรคร้ายนี้อย่างเด็ดขาด หากประชาชนรู้จักเลือกผู้แทนอย่างชาญฉลาด และไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง แต่มีความรอบรู้ใน**ประเด็นสาธารณะ** ไม่ถูกหลอก ถูกชักจูงอย่างง่ายๆ หากการศึกษารวมทั้งองค์การศาสนาและสื่อสารมวลชนร่วมมือตั้งเป้าหมายที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งเหตุผล และการรู้แจ้ง พยายามยกระดับความรู้สึกรู้คิดของประชาชนให้รอบรู้ เข้าใจผลประโยชน์สาธารณะและร่วมมือร่วมใจกัน ไม่แตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า แต่ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมะเป็นตัวนำก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องสงสัย

การปฏิรูปการศึกษาจึง**ควรปฏิรูปเพื่อสร้างระบอบธรรมาภิบาลไทย** มิใช่ตามกันฝรั่งอยู่ร่ำไป

บทที่ 14

การปฏิรูปการเมืองคือ หัวใจหลักของการปฏิรูปทั้งหลาย

น่าจะถึงเวลาที่จะต้องชูประเด็นการปฏิรูปการเมืองให้เป็นหัวใจหลักของการปฏิรูปทั้งหลาย อาจมีข้อขัดแย้งหรือไม่เห็นด้วยเช่นนั้น เพราะการปฏิรูปการเมืองเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง และมีพลังทางสังคมที่เห็นด้วยและคัดค้าน และมีปัจจัยเสี่ยงนานาประการ

รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา คงจะเห็นด้วย เพราะได้ประสบกับปัญหาการรักษาความสงบเรียบร้อย และการดำรงอยู่อย่างไว้เสถียรภาพของรัฐบาลในช่วงวิกฤติ พ.ศ. 2556 – 2557 มาแล้ว แต่ยุทธศาสตร์การปฏิรูปที่ง่ายต่อการปฏิบัติ และจะเห็นผลได้รวดเร็ว คือการปฏิรูปทางโครงสร้างเศรษฐกิจ เช่น การสร้างระบบการขนส่งระบบราง การปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจให้ทันสมัยและโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งทะเลตะวันออก ตลอดจนปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและการเกษตรดังกล่าว หากประสบผลสำเร็จก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การขยายขนาดของชนชั้นนักธุรกิจ ตลอดจนกลุ่มนักกฎหมาย วิศวกร และนายแพทย์-พยาบาลทั้งหลาย และย่อมเพิ่มน้ำหนักให้แก่ชนชั้นกลาง และ

“ปัญญาชน” ที่ “นำ” จะเป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” ที่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองอันฉ้อฉล

อย่างไรก็ตาม หากจะเร่งเครื่องหรือหาตัวช่วยให้ระบบการเมืองการปกครองของเราได้พัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง และมีระบบรัฐสภาที่มีเสถียรภาพ ระบบพรรคที่มีวัฒนธรรมร่วมตามวิถีทางของประชาธิปไตย ในระบบรัฐสภา ความสมดุลและความพอดีของการใช้อำนาจ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รัฐบาลก็จำเป็นจะต้องวางยุทธศาสตร์การพัฒนา (หรือปฏิรูป) “ทั้งโครงสร้างของอำนาจ” และ “วัฒนธรรมการเมือง”

ศ.นพ. ประเวศ วะสี เป็นบุคคลสำคัญในสังคมไทย และได้นำเสนอแนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างของอำนาจมาเป็นเวลานานนับเป็นสิบๆ ปี ท่านเสนอให้ปรับโครงสร้างแนวดิ่ง สู่ โครงสร้างแนวนราบ และเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2561 ได้เสนอบทความในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในคอลัมน์ สก๊อป (หน้า 1) ตอกย้ำแนวคิดของท่านอีกครั้ง โดยสรุปที่ท่านอยากเห็น “รัฐบาลออก พ.ร.บ.ปฏิรูปโครงสร้าง ถอดสลักกฎหมายหลายร้อยฉบับที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง กระจายอำนาจไปให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรในพื้นที่ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล มีอิสระในการจัดการกันเอง โดย การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ และปรับบทบาทของระบบราชการส่วนกลางจากการบริหารอำนาจ เป็นบริหารนโยบาย... ยุทธศาสตร์”

“รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน การรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำอย่างอิสระ เพื่อกิจการสาธารณะในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกประเด็น **เกิดพลังพลเมืองที่ตื่นรู้** เต็มประเทศ จะทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี ศีลธรรมดี”

หลักการที่ ศ.นพ. ประเวศ วะสี นำเสนอนี้ ผู้เขียนในฐานะ นักวิชาการและข้าราชการรุ่นหลังท่าน มีความเห็นสนับสนุนท่านมาโดยตลอด แต่ก็มีข้อสังเกตว่า ลำพังแต่การกระจายอำนาจไปให้องค์กรระดับล่าง ดังที่ระบบราชการของเราได้ปฏิบัติ ตลอดจน พ.ร.บ.ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นที่ได้ดำเนินการมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ก็มักจะไม่ประสบผลสำเร็จ ด้วยเหตุผลเรื่อง “คน” นั้นแหละ

และทำไม “คนไทย” จึงแตกต่างจาก “คนอังกฤษ” ในพฤติกรรมทางการเมืองและการทำงานโดยทั่วๆ ไป ทำไม “คนไทย” จึงไม่มีวินัยเหมือนคนญี่ปุ่นในการทำงาน ทำไมครอบครัวคนไทย “จึงแตกต่างจากครอบครัวคนจีน” ในขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรธิดา

เพราะสิ่งแวดล้อมที่ต่างต่างกัน? เพราะลัทธิศาสนา/ขนบธรรมเนียมที่ต่างต่างกัน? หรือ เพราะระบบการเมืองการปกครองที่ต่างต่างกัน จากอดีต?

สังคมอังกฤษนั้น ในยุคสมัยกลาง (ยุคสังคมศักดินา) การรวมตัวกันเป็นชุมชน (ชนบท) ส่วนหนึ่งรวมตัวด้วยเหตุผลทางการเมืองมากเท่าๆ หรือมากกว่าเหตุผลทางสังคม หรือเชื้อชาติ อังกฤษมีระบบการปกครองตนเองระดับหนึ่ง และมีระบบรัฐสภาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 13/ขุนนางอังกฤษจึงมีความสัมพันธ์กับกษัตริย์ แตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์ไทยกับขุนนาง และมีประสบการณ์ทางการเมืองในระบบรัฐสภาหลายศตวรรษ ผ่านสงครามกลางเมืองและการปฏิวัติที่ถอดถอนกษัตริย์องค์เดิม เพื่อแต่งตั้งองค์ใหม่ที่สนับสนุนระบบรัฐสภา

สังคมไทยไม่ได้มีประสบการณ์เช่นนั้น ประวัติศาสตร์ไทยเป็นคนละม้วนกับประวัติศาสตร์ของชาวยุโรป ฉะนั้นการที่จะนำเข้าระบอบ

รัฐสภา และประชาธิปไตย จึงสมควรต้องสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่สอดคล้องกับระบบนี้ และศาสตร์การสอนสมัยปัจจุบันมีเทคนิควิธีการ กระบวนการ ที่จะอบรมบุคลิกนิสัย และความศรัทธาในระบบดังกล่าว ซึ่งหากเป็นกระบวนการสอนเด็ก ก็จะใช้กระบวนการอย่างหนึ่ง และหากเป็นผู้ใหญ่ ก็จะใช้กระบวนการ “การศึกษาผู้ใหญ่” หรือ “Andragogy” เปาโล แฟร์ (Paulo Freire) ใช้เทคนิคที่เรียกว่า กระบวนการปลุกจิตสำนึก (Conscientization) ส่วนสังคมไทยสมัย ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ก็จะใช้คำว่า “กระบวนการคิดเป็น”

ฉะนั้น หากจะกระจายอำนาจการบริหารจัดการในระดับหนึ่ง ให้แก่หมู่บ้าน ก็สมควรจะต้องฝึกปฏิบัติกระบวนการรวมกลุ่ม กระบวนการปรึกษาหารือ และสร้างผู้นำกลุ่ม การผลักดันหมุนเวียนกันรับผิดชอบ ป้องกันมิให้เกิดการกระจุกตัวของอำนาจอิทธิพล การจัดการศึกษาฟรีจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก พ.ร.บ. การศึกษา พ.ศ. 2542 ก็ด้วยเหตุผลจะยกระดับความรู้/ความคิดของ ขวชนบท ให้รู้จักช่วยเหลือตนเองและสนใจในกิจการของชุมชนและหมู่บ้านของตนเอง ถอยห่างจากการเป็น “passive voters” ผู้ลงคะแนนเสียงประเภทขาดความคิดและวิจารณ์ญาณ ไปสู่ความเป็น “active voters” ผู้ลงคะแนนเสียงด้วยความรู้ ความเข้าใจประเด็นของการเมือง

ขณะเดียวกัน การเตรียมคนรุ่นใหม่จากเยาวชนซึ่งกำลังเติบโต ก็อยู่ในความรับผิดชอบเกือบจะเต็มร้อยของบรรดาคุณครูทั้งหลาย และผู้ออกแบบหลักสูตรการศึกษา ซึ่งควรสอดแทรกการปลูกฝังค่านิยมของการทำงานกลุ่ม การเป็นผู้นำที่ดี เป็นผู้ตามที่มีวินัย การผลักดันหมุนเวียน การรับผิดชอบในการกิจหน้าที่ ตลอดจนการปลูกฝังทัศนคติที่เป็นมิตรต่อระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่เอา

เปรียบเพื่อนร่วมงาน ไม่เป็น “มาเฟีย” ตั้งแต่เยาว์วัย การสอดแทรก คติธรรมของชีวิตไว้ในหนังสือนิทาน หนังสือประกอบการเรียนการสอน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้ออกแบบหนังสือเรียนต้องกระทำ

สำหรับวัยรุ่น (อายุ 15-18 ปี) การสอนชีวประวัติของนักการเมือง ในอดีตและปัจจุบันที่จะเป็นตัวอย่างของการเป็นผู้นำในระบอบ ประชาธิปไตย เป็นภารกิจที่ควรกระทำ วัยรุ่นอเมริกันสมัยก่อนต้องอ่าน ชีวประวัติของยอร์จ วอชิงตัน และ अब्राฮัม ลินคอล์น และเรียนรู้เรื่องราวของการเมืองสหรัฐฯ และซึมซับบทเรียนประชาธิปไตย สำหรับใน สังคมไทยก็น่าจะสร้างบทเรียนจากตัวอย่างของนักประชาธิปไตยและ ผู้นำในอดีตที่เป็นตัวอย่างที่ดี ฝึกให้นักเรียนได้สัมผัสกับคำปราศรัย ทางการเมืองของอดีตผู้นำเหล่านี้

ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ได้เปิดทางให้มีระบบ “Primary election” หรือการเลือกผู้สมัครในนามของพรรคการเมือง หลายท่านก็หวั่นวิตกว่าจะมีการใช้อิทธิพล/การซื้อเสียงตั้งแต่ในระดับนี้ ในทางตรงกันข้าม อาจเป็นไปได้ที่ระบบคัดเลือกผู้สมัครในนามพรรค โดยประชาชนมีส่วนร่วมอาจจะส่งเสริมพลังประชาชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือสื่อมวลชนจะต้องเข้ามามีบทบาทกระตุ้นความสนใจของ ประชาชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมจำนวนมาก

การเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ขณะที่การเรียนรู้ทางการเมืองในสถานศึกษา ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ

บทที่ 15

พรรคการเมือง : ปัจจัยหลักของการพัฒนาการเมือง

การเมืองในระบบประชาธิปไตย หรือแม้แต่ในระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ จะมีเสรีภาพ หรือเจริญรุ่งเรืองมิได้เลยหากปราศจากระบบพรรคการเมือง แต่เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจที่ในช่วงต้นของประวัติศาสตร์ของอังกฤษหรือของสหรัฐอเมริกา ผู้คนผู้มีการศึกษากลับมีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในเชิงลบ

ลอร์ด โบลิงโบรก (Bolinkbroke) ขุนนางอังกฤษต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 กล่าวไว้ว่า พรรคการเมืองคือผลพวงอันเป็นพิษจากการใช้เครื่องมือสาธารณะเพื่อบำบัดอารมณ์ ความรู้สึก และความทะยานอยากส่วนบุคคล ขณะที่เจมส์ เมดิสัน (Madison) ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐ ค.ศ. 1787 ก็มองการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นเรื่องลบ และในอีกศตวรรษต่อมา เจมส์ ไบรซ์ (Bryce) ชาวอังกฤษก็สรุปความเห็นไว้ว่า ระบบพรรคการเมืองของสหรัฐอเมริกามักกีดกันคนดีและสนับสนุนคนชั่ว บิดเบือนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน

ทัศนคติดังกล่าวน่าจะมีส่วนถูกและส่วนผิด ขึ้นอยู่กับสังคมนการเมืองของแต่ละประเทศ หรือยุคสมัย ในสังคมไทยเราก็คงได้เห็นนักการเมืองบางคนที่น่าจะฉลาดหลักแหลม แต่อาจแฝงความคิดฉ้อฉล

ได้ใช้ระบบพรรคการเมืองที่ค่อนข้างอ่อนแอของสังคมการเมืองไทย เพื่อจุดประสงค์บางประการที่นำไปสู่ระบบการทุจริตคอร์รัปชัน และความหายนะทางการเงิน-การคลังของประเทศ

ในสังคมอังกฤษ ศตวรรษที่ 18-19 **พรรคทอรี (Tory)** คือ พรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์อนุรักษนิยม ปกป้องผลประโยชน์ของขุนนาง เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และศาสนาคริสต์นิกายแองกลิคัน ขณะที่**พรรคลิเบอรัล (Liberals)** ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จะนิยมระบบการค้าที่เสรี การเมืองแบบเสรีนิยม และผลประโยชน์ของชนชั้นกลาง

ส่วนในสหรัฐอเมริกา พรรคการเมืองรุ่นแรก ได้แก่ **พรรคเฟดเดอรัลลิสต์ (Federalists)** หรือในสมัยต่อมามักเรียกว่า **พรรควิกส์ (Whigs)** จะมุ่งสร้างความเข้มแข็งและอำนาจส่วนกลาง (ระดับสหพันธรัฐ) เช่น การคลัง การธนาคาร การคมนาคมขนส่ง การปกป้องประเทศ ขณะที่พรรคเดโมแครต (Democrat) สะท้อนความคิดของเจฟเฟอร์สัน แห่งมลรัฐเวอร์จิเนียและภาคใต้ทั้งหลาย ที่ต้องการให้แต่ละมลรัฐปกครองตนเอง มีสิทธิเสรีภาพ ลดอำนาจส่วนกลาง

ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 19 พรรควิกส์ จึงมักจะได้เสียงสนับสนุนจากชาวเมือง (และภาคอุตสาหกรรม) ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่ภาคใต้ มักสนับสนุนพรรคเดโมแครต

ต่อมา ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปัญหาเรื่องทาสได้ปะทุขึ้น เกิดการขัดแย้งกันทางความคิด/อุดมการณ์ และผลประโยชน์ระหว่างผู้สนับสนุน **ระบบทาส** กับกลุ่มผู้ต้องการลดจำนวนทาสหรือขจัดไปในที่สุด การขัดแย้งจะรุนแรงมากขึ้นทุกครั้งที่มีการจัดตั้ง “มลรัฐ” ใหม่ๆ ในภาคตะวันตก เช่น มิสซูรี แคนซัส และเนบราสกา เป็นต้น

ว่าจะให้มีเทศบาลได้หรือไม่ และมีผลกระทบต่อพรรคการเมือง โดยพรรควิกส์ก็แตกกันเป็น 2 พรรค คือ วิกส์ที่ยังสนับสนุนเทศบาล และวิกส์ที่ไม่สนับสนุนระบบเทศบาล จึงได้จัดตั้งเป็น**พรรครีพับลิกัน** (Republican) ขณะที่พรรคเดโมแครตก็แตกแยกเป็นพรรคเดโมแครตภาคใต้ ที่สนับสนุนระบบเทศบาล และเดโมแครตภาคเหนือที่ไม่สนับสนุนระบบเทศบาล จึงมาเข้าร่วมกับพรรครีพับลิกันที่ต่อต้านระบบเทศบาล

โดยสรุป **พรรคการเมืองในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นช่องทางของการรวมกลุ่มและแยกกลุ่มผลประโยชน์ และอุดมการณ์-ความคิดของประชาชนในสังคมอังกฤษและสหรัฐฯ และน่าจะเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมอื่นๆ เช่นกัน**

การจัดระเบียบทางสังคม-การเมือง ตามแนวทางของระบบพรรค จึงเป็นวิธีการที่ลด/ขจัด ระบบการเมืองที่ยืดผลประโยชน์ส่วนตนของผู้เล่นการเมืองแต่ละคนเป็นหลัก ระบบพรรคช่วยให้การต่อสู้/ขัดแย้งทางการเมืองมีรูปแบบที่พยากรณ์ได้ ไม่สะเปะสะปะตามอำเภอใจของผู้หนึ่งผู้ใด

สังคมไทยจะมีวิธีการพัฒนาระบบพรรคให้สะท้อนอุดมการณ์ความคิด และผลประโยชน์ของกลุ่มประชาชนได้อย่างไร เมื่อประชาชนนึกถึงพรรค ก พรรค ข หรือ พรรค ค ก็สามารถมองเห็นอุดมการณ์-ความคิด- และเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน มิใช่ว่ามองเห็นทุกพรรค ก็แทบจะตายไปเสียหมด นึกได้เฉพาะตัวหัวหน้าพรรค ซึ่งอาจจะผันแปร เปลี่ยนแปลงไปได้อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม จะพูดว่าเมืองไทยสะเปะสะปะจนมองภาพไม่ออก เสียทีเดียวก็คงไม่ถูกต้องเช่นกัน ศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เคยเขียนหนังสือเรื่อง **“สองนครา ประชาธิปไตย”** และสรุปเป็นภาพกว้างๆ ไว้

ว่า ชนบทตั้งรัฐบาล แต่กรุงเทพฯ ล้มรัฐบาล ซึ่งก็กลายเป็นข้อสังเกตที่ค่อนข้างติดตลาด ในยุคทักษิณ ชินวัตร สมัยสอง อาจกล่าวได้หรือไม่ว่า “ภาคอีสานจัดตั้งรัฐบาล แต่กรุงเทพฯ และภาคใต้ล้มรัฐบาล”

ที่กล่าวมานี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเมืองไม่ว่าจะดุสับสนปานใด ก็ย่อมมีรูปแบบที่พอจะสังเกตเห็น และยึดถือได้บ้างในระดับหนึ่ง นอกจากนั้น เหตุการณ์การต่อสู้อันรุนแรงบนท้องถนน และบนเวทีตามจัตุรัสต่างๆ รวมทั้งสวนสาธารณะในทศวรรษที่ 2550's ย่อมชี้ให้เห็นว่าพลังมวลชนในเมืองหลวง และตาม**ตัวจังหวัดต่างๆ** ในภูมิภาค ตลอดจน**จนพรรคประชาธิปไตย และพรรคพลังธรรม** คือ ฝ่ายต่อต้านระบบทักษิณ – ทุนนิยมผูกขาด ซึ่งมี นปช. และชาวชนบทสนับสนุน

เส้นทางของวิวัฒนาการของพรรคการเมือง จึงควรดำเนินไปตามพื้นฐานของพลักระบบกิจ-สังคม โดยมีการสร้างพันธมิตรระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ที่ไม่มีปัญหาการขัดแย้งทางอุดมการณ์รุนแรง พันธมิตรที่ว่านี้ อาจรวมหมายถึงพันธมิตรในยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง ซึ่งหากเป็นระบบแบบฝรั่งเศส ที่อนุญาตให้มีการลงคะแนนครั้งที่สอง (2nd Balloting) เมื่อไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่อย่างเด็ดขาด ก็จะเปิดโอกาสให้พรรคพันธมิตรถอนตัว เปิดทางให้พรรคที่ได้คะแนนอันดับต้น ได้เข้าสู่การเลือกตั้งครั้งที่สอง โดยพึ่งพาคะแนนจากพรรคพันธมิตร ซึ่งอาจจะทะเลาะกันให้ ระบบการลงคะแนนครั้งที่สอง หรือ “2nd Balloting” ของฝรั่งเศส จึงมีบทบาทช่วยให้จำนวนพรรคการเมืองในสภาลดลง

ศิลปะแห่งการรวมตัวหรือร่วมมือร่วมใจ นับหนึ่งการสร้างพันธมิตร เป็นศิลปะที่สำคัญยิ่ง แต่นักการเมืองไทยในอดีตมักจะไม่ใช้วิธีสร้างพันธมิตรในกระบวนการเลือกตั้งด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

และขาดทักษะการเจรจาต่อรอง ขณะที่ในประเทศเพื่อนบ้านของเรามักได้ยินได้ฟังเรื่องพันธมิตรของกลุ่มการเมืองต่างๆ

สำหรับท่านนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หรือใครก็ตามที่จะได้รับเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 คงจะได้คิดวางแผนไว้แล้วว่า จะจัดตั้งรัฐบาลผสมได้อย่างไร และประกอบด้วยพรรคใด คงไม่มีพรรคหนึ่งพรรคใดได้เสียส่วนใหญ่โดยเด็ดขาด และหากได้วางแผนไว้บ้างแล้ว ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง ก็คงจะสะท้อนเป้าหมายดังกล่าว

บทที่ 16

การพัฒนาพรรคการเมือง

ในบทที่ 15 ได้กล่าวถึงพรรคการเมือง คือปัจจัยหลักของการพัฒนาการเมือง ซึ่งเป็นการกล่าวเชิงทฤษฎีและหลักการ แต่ในสภาพข้อเท็จจริงในสังคมไทย อาจไม่จริงเสมอไป พรรคการเมืองบางพรรคอาจเป็นปัจจัยนำไปสู่ความเสื่อมทรามทางการเมือง-เศรษฐกิจ และสังคม ดังที่ประจักษ์ ขณะเดียวกัน ระบบพรรคการเมืองไม่ว่าจะดี-ชั่วอย่างไร ก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ยกระดับการต่อสู้แย่งชิงทางอำนาจการเมือง เศรษฐกิจ ให้ก้าวล่วงจากระดับส่วนบุคคลไปสู่ระดับมวลชน (หรือชนชั้นต่างๆ) ในสังคม

สำหรับสังคมไทย ยังอาจไม่ชัดเจนมากนัก การเมืองยังคงเป็นเรื่องของตัวบุคคล ดังจะเห็นได้ชัดในกรณีของการรวมตัวของกลุ่ม “สามมิตร” ที่ตัวผู้นำคือปัจจัยหลัก หรือแกนนำในการจัดตั้งพรรคใหม่

ส่วนการรวมกลุ่มของ รปช. (รวมพลังประชาชาติไทย) หากพิจารณาจากจุดยืนของท่าน “กำนัน” สุเทพ จะเห็นได้ว่า รปช. มีฐานมาจากมวลชนนอกรัฐสภาสมัยที่ “พันธมิตร” ต่อสู้กับระบอบทักษิณ องค์ประกอบของกลุ่มผู้นำส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้นำทางสังคม รวมทั้งผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค (คนแรก) ก็คือ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย มิใช่ผู้นำการเมือง ส่วนที่ปรึกษาใหญ่

ก็คือผู้นำมวลชนต่อสู้กับระบอบทักษิณ ก่อนการยึดอำนาจโดย คสช. พ.ศ. 2557

พรรค รพช. จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ยังมีอาจชี้ชัดได้ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ หากการจัดการภายในทั้งด้านการเงินและการส่งตัวผู้สมัคร มีระบบที่ค่อนข้างยุติธรรม มีส่วนของการร่วมมือจากกลุ่มอาชีพต่างๆ และพลังทางสังคม และขณะเดียวกัน ผู้นำ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นตัวหัวหน้าพรรคเสมอไป มี “charisma” คือ มนต์เสน่ห์ ดึงดูดมวลชน เช่น อดีต “กำนัน” สุเทพ พรรคใหม่ที่จัดตั้งนอกสภาก็อาจมีอนาคต และเป็นปัจจัยตัวแปรที่สำคัญในรัฐสภาใหม่ก็เป็นได้

ฉะนั้น โดยหลักและประสบการณ์ที่บันทึกมาทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยตัวแปรที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ปัจจัยจากภายนอก ระบบพรรค ดังได้กล่าวมาแล้ว จุดเริ่มต้นของพรรคมักกำเนิดภายในรัฐสภา เช่น พรรคทอริ (อนุรักษนิยม) และพรรควิกส์ (เสรีนิยม) ของอังกฤษ แต่พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เช่น ความเจริญเติบโตของชนชั้นกลางในเมืองอุตสาหกรรม เช่น เบอร์มิงแฮม และแมนเชสเตอร์ นำไปสู่ขบวนการต่อสู้เพื่อการค้าเสรี และการเมืองที่เสรี (Liberalism) จนกลายเป็นกลุ่มการเมือง (และพรรค) เสรีนิยม ขณะที่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้นศตวรรษที่ 20 กรรมกรคือชนชั้นใหม่ ได้เกิดขบวนการตั้งสหภาพแรงงาน และขบวนการสังคมนิยม ที่จัดการศึกษาให้ชนชั้นกรรมกร (นอกห้องเรียน) โดยกลุ่มฟาเบียน นำไปสู่การจัดตั้งสหภาพแรงงาน และพรรคแรงงาน ในต้นศตวรรษที่ 20 มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรัฐสภาที่ระบบพรรคยึดโยงกับพลังใหม่ทางสังคม เศรษฐกิจ ตัวผู้เล่นการเมืองก็มาจากชนชั้นใหม่ มิใช่จำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นขุนนางและพรรคทอริ

(Tory) ก็ปรับตัวเป็นพรรคคอนเซอร์วาตีฟ (อนุรักษนิยม) รวมทั้งปรับเป้าหมายของพรรคให้เข้ากับยุคสมัย ส่วนพรรควิกส์ (ประกอบด้วยขุนนางที่มั่งคั่ง) ก็ปรับเป็นพรรคลิเบอรัล (เสรีนิยม) นำชนชั้นกลาง (พ่อค้า-นักอุตสาหกรรม) เข้ามาร่วม จึงดำรงสถานภาพของชนชั้นดั้งเดิมต่อไปได้ในสถานการณ์ใหม่

การปรับเปลี่ยนดังกล่าวนี้ ชาวอังกฤษ โดยเฉพาะนักคิดผู้เรื่องนาม - เอ็ดมันด์ เบิร์ก เรียกว่า การปรับเปลี่ยนจากภายใน (ระบบ) และชี้ชวนให้ชนชั้นขุนนาง (เก่า) ได้มองเห็นภัยอันตรายจากการที่ยืนหยัดอยู่กับที่ ไม่ยอมปรับตัวเอง เพราะการปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ จะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความมั่นคง-ยั่งยืน ของสถาบันดั้งเดิม และสรุปในเชิงคติธรรมว่า สถาบันทางสังคมใดไม่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย สถาบันนั้นจะถึงแก่อวสานในที่สุด ซึ่งเป็นคติประจำใจราชวงศ์และขุนนางอังกฤษมาตั้งแต่สมัยนั้นจนปัจจุบัน

ที่กล่าวมานี้ ก็เพื่อชี้ชวนให้สถาบันพรรคการเมืองที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันที่เริ่มมีชั่วโมงบินยาวนาน พรรคที่เก่าแก่ที่สุดก็คือประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบ เพราะสมาชิกพรรคเริ่มมาตั้งแต่สมัย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และนายควง อภัยวงศ์ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สมาชิกในเขตเลือกตั้งต่างๆ ใน กทม. ที่ลงเลือกตั้งวันนี้คือลูกหลานของท่านเหล่านั้น ผู้ก่อตั้งพรรค พรรคที่มีอุดมการณ์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัจธรรมที่พิสูจน์ได้ทุกยุคทุกสมัย แต่กระนั้นก็คงจะต้องปรับตัวเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี และที่สำคัญสำหรับการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การพัฒนาให้สาขาพรรคมีอำนาจในการปกครองตนเองได้มากยิ่งขึ้น ในการระดมทรัพยากรบุคคลและปัจจัยการเงิน

ตลอดจนการคัดเลือกผู้สมัคร ส.ส. อีกทั้ง **ระบบไพรมารี** ที่ต้องพยายามพัฒนาให้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ควรทดลองในบางพื้นที่ ควรพิจารณาความเข้มแข็งและขวัญกำลังใจของสมาชิกในแต่ละพื้นที่ เป็นเกณฑ์การตัดสินใจในการปล่อยถ่ายอำนาจ

นอกจากการจัดองค์กรของพรรคในพื้นที่ให้เข้มแข็ง สามารถยืนหยัดบนลำแข้งของตนได้ **“ระดับหนึ่ง”** ประกอบด้วยจำนวนสมาชิกพอประมาณ การปรับนโยบายของพรรคก็สมควรได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง และสมาชิกพรรคควรจะต้องมีส่วนร่วม

อันที่จริง เมื่อพูดถึง “สมาชิกพรรค” บางครั้งก็พูดเป็นนามธรรมในข้อเท็จจริง **สมาชิกพรรค** เริ่มจากบุคคลผู้เล่นบทบาทที่สำคัญในพรรค และผู้มีบทบาทชูโรงพรรค ก็ไม่มีใครเกินหน้า ส.ส. ในรัฐสภา แต่แล้วบางครั้ง/บ่อยครั้ง การเมืองในระบบพรรค/รัฐสภาไทย **ไม่ได้สร้างตัวละครใหม่ๆ หรือเปิดโอกาสให้นักการเมืองรุ่นใหม่ได้แสดงศักยภาพดังที่ควรจะเป็น** และศักยภาพที่สำคัญก็คือ ศักยภาพในการอภิปรายในสภา

นอกจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภา ซึ่งสมาชิกได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้มากกว่าปกติแล้ว ในโอกาสอื่นๆ แทบจะไม่มี ในแต่ละวาระ เช่น การอภิปรายงบประมาณ มีเวลาจำกัด บางครั้งสมาชิกอภิปรายได้คนละ 5-10 นาที ทั้งนี้ เพราะพรรคถือธรรมเนียมให้ทุกคนได้พูดถึงงบประมาณ (เพื่อหาเสียงในเขตเลือกตั้งของตนเอง) หรือในโอกาสที่รัฐบาลแถลงนโยบาย สมาชิกฝ่ายค้านก็มักจะได้เวลาเพียง 5-10 นาที เท่านั้น เมื่อเวลาในการอภิปรายมีจำกัด ก็หมดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้โดดเด่นในการเป็นผู้นำในทางความคิด สมาชิกจึงแสวงหาความเด่นจากการตั้งกระทู้ เป็นต้น รัฐสภาไทยจึงกลายเป็นเวทีที่น่าเบื่อ

สำหรับปัญญาชน และสื่อมวลชน ที่น่าจะติดตามฟังการอภิปราย และ
ได้เห็นดาวจรัสแสงในแต่ละยุคสมัย กลับเห็นแต่การด่าทอ และการเล่นเกม
สัสกปรกกันอยู่ตลอดเวลา รัฐสภาไม่ได้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ของนักคิด
นักปราชญ์ ที่จะฝากแนวคิดอันประเสริฐไว้แก่ยุคสมัยของตน
นี่คือปัจจัยอ่อนด้อยของระบบรัฐสภาไทย ซึ่งไม่ชักนำไปสู่การสร้าง
ผู้นำในเชิงความคิด ยกเว้นผู้นำเดิมๆ ในแต่ละพรรคซึ่งมีอภิสิทธิ์ใน
การยึดเวที ทั้งในสภา และเวทีนอกสภา (สนามหลวง) ได้อยู่แล้ว

การพัฒนาพรรค หมายถึงรวมถึงการพัฒนาตัวผู้นำในหมู่นักการเมือง
ด้วย อีกทั้งระบบการศึกษาก็ไม่ได้ให้ความสนใจแก่กระบวนการอภิปราย
ในรัฐสภา ยกเว้นรายการสำคัญ เช่น การปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ. 2541
– 2542 ที่ชาวสมาชิกรัฐสภาต่างก็ใจจดใจจ่อเฝ้าฟังการอภิปรายในสภา

องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ คือ ปัจจัยตัวแปรที่จะมีส่วนในการ
พัฒนาการเมืองและระบบพรรค

และที่สำคัญคือ การสร้างพันธมิตร กับขบวนการนอกรัฐสภา
ที่ปฏิบัติตนภายใต้กฎหมาย พรรคการเมืองของไทยในอดีตที่ผ่านมามัก
ระมัดระวังเรื่องนี้ เพราะขบวนการนอกรัฐสภามีแนวโน้มต่อการผิด
กฎหมาย โดยเฉพาะการเดินขบวน ปัญหาคือเหตุใดความไม่พอใจ
ของผู้คนในสังคม จึงผันแปรมาเป็นการเดินขบวน สาเหตุมิใช่เพราะ
สังคมไทยและกฎหมายไทยไม่เปิดช่องให้สังคมจัดกิจกรรมทางสังคม
และการเมืองได้ตามปกติเหมือนในสังคมอื่นๆ หรือ? ในสังคมตะวันตก
การพูดถึงประเด็นการเมืองในทุกๆ วงการ ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ ผู้ได้รับ
เชิญไปพูดโดยสมาคมต่างๆ ก็สามารถพูดได้หากไม่ไปกล่าวหาใครๆ ที่
ขาดหลักฐาน และถูกฟ้องได้ในแต่ละกรณี การห้ามพูดถึงการเมืองใน
สมาคมต่างๆ คือการบั่นทอนการมีส่วนร่วมทางความคิดของผู้คน

ทำให้การเมืองเป็นเรื่องห่างไกลจากประชาชน

ประการสุดท้าย หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องวัดความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง คือ การสืบทอดผู้นำ หากการสืบทอดผู้นำยังอยู่ภายในตระกูลเดียว (ตระกูลเดิม) โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความเป็นสถาบันของพรรคก็ยังไม่สมบูรณ์ ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำโดยระบบการเลือกตั้งภายในพรรค และเปลี่ยนจากการ “ผูกขาด” โดยตระกูลเดียว จึงจะถือว่าได้ก้าวข้ามการเป็นพรรคของครอบครัว เพื่อเป็นพรรคของมวลสมาชิกที่แท้จริง

บทที่ 17

ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง-ยุทธศาสตร์การเมือง (I)

หากท่านอยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบประเทศขณะนี้ ท่านจะกำหนดจุดยืนหรือยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลหลังเลือกตั้งอย่างไร? และแน่นอน พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคเก่าแก่ที่สุด มีประสบการณ์มากที่สุด และดำรงอยู่เพื่อรักษาระบอบรัฐธรรมนูญมาเป็นเวลา 71 ปีเศษ ควรจะกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเลือกตั้งอย่างไร?

ที่สมควรต้องหยิบประเด็นนี้ขึ้นมาพิจารณา **ประการแรก** เพราะได้เริ่มมีการพูดถึงยุทธศาสตร์สามก๊ก ที่อุปมาดังหนึ่งคล้ายๆ กับสถานการณ์ทางการเมืองของสังคมไทยในปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์สามก๊ก เกิดจากปัญญาอันแหลมคมของขงเบ้ง ที่สรุปสถานการณ์สงครามกลางเมืองในยุคแห่งการล่มสลายของราชวงศ์ฮั่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 3 อาจารย์ขงเบ้ง สรุปว่า แผ่นดินจีนจะต้องถูกแบ่งเป็น 3 ส่วน โดยโจโฉปกครองภาคเหนือ ชุนกวนปกครองภาคตะวันออก ส่วนเล่าปี่ควรจะเข้าไปยึดครองเสฉวนภาคใต้ ให้ห่างไกลจากโจโฉไว้ก่อน เมื่อมีกำลังกล้าแข็งแล้ว จึงค่อยยกทัพไปต่อยติกับโจโฉ

ในยุทธศาสตร์สงคราม ก๊กเล่าปี่ จะต้องสร้างพันธมิตรกับก๊กชุนกวนเพื่อหยุดยั้งโจโฉ หากไม่มีเหตุอันใดก็อย่าได้ก่อสงครามกับ

ขุนกวนเป็นอันขาด

ยุทธศาสตร์สามก๊กของอาจารย์ฮกหลง ถูกต้องทุกประการ แต่ในขั้นปฏิบัติก็ต้องล้มเหลว เพราะปัญหาเรื่อง “คน” ซึ่งไม่ปฏิบัติตามความคาดหวัง (ทั้งกวนอูผู้ทรนง และอาเต๊า-โอรสพระเจ้าเล่าปี่-ผู้มีปัญญาอ่อน)

ยุทธศาสตร์สามก๊กนี้ คงจะได้มีการยกมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์การเมืองในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะคุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้พูดถึงเรื่องนี้เล็กน้อยเป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการต่อสู้ในศึกเลือกตั้งที่กำลังจะมาถึง

หากการเลือกตั้งและสถานการณ์ภายหลังการเลือกตั้งจะเปรียบได้คล้ายๆ กับสามก๊ก ก็หมายความว่า ประชาธิปัตย์ จะเปรียบเสมือนก๊กเล่าปี่ ได้หรือไม่? และหากพรรคประชาธิปัตย์เปรียบเสมือนก๊กเล่าปี่ ประชาธิปัตย์จะเลือกก๊กไหนเป็นพันธมิตร พรรค รพช. (รวมพลังประชาชนชาติไทย) ซึ่งมี ร.ม.ว.จตุมงคล โสณกุล เป็นหัวหน้าพรรค และคุณสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นที่ปรึกษา หรือจะเป็นพรรคอื่น หรือจะดำรงตนเป็นอิสระ เป็นกลางต่อไป

พรรคเพื่อไทย คงจะชูประเด็น “**ประชาธิปัตย์**” เพื่อต่อต้านระบบเผด็จการทหาร และหากประชาธิปัตย์พาชื่อ ชูประเด็นเดียวกัน ก็คงจะเข้าตำราเดิมของสุภาจิตที่ว่า “Birds of the same feature flock together” - นกที่มีขนเหมือนกันย่อมบินไปในทางเดียวกัน แต่สโลแกนของพรรคสมควรจะลึกซึ้งและสะท้อนสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาของประเทศชาติมากกว่าความพึงพอใจของชาวต่างประเทศที่มีอคติไม่แพ้ชนชาติอื่นๆ ในเอเชีย สโลแกนของพรรคจึงสมควรมีความลึกซึ้งมากกว่าคำว่า “**ประชาธิปัตย์**” แต่ควรเป็นประชาธิปัตย์บน

พื้นฐานของระบบ “นิติธรรมรัฐ” การเคารพต่อกฎหมายและระบบการบริหารที่ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งต้องไม่มีนโยบายประชานิยม ทุนสามานย์ ที่จะนำพาประเทศไปสู่ความหายนะ ตลอดจนการเคารพต่อขนบธรรมเนียมของระบบรัฐสภา ที่ตัวนายกรัฐมนตรีจะต้องบริหารงานตามหลัก “ความรับผิดชอบร่วมกันของคณะรัฐมนตรี” และ “รับผิดชอบต่อรัฐสภา” มิใช่ระบบของบริษัทที่เจ้าสัวสั่งรัฐมนตรีซ้ายหัน-ขวาหัน การรณรงค์เลือกตั้งครั้งที่ถึงนี้ จึงสมควรที่พรรคประชาธิปัตย์จะต้องปลุกจิตสำนึกให้สังคมไทยเข้าใจความหมายที่แท้จริงอันประเสริฐของคำว่า “ประชาธิปไตย” ให้ชาวไทยได้เข้าถึงจิตวิญญาณของความเป็นนักประชาธิปไตย และความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยที่ควรจะมีลักษณะเช่นไร?

เสียดายโอกาสที่รัฐบาล คสช. ควรจะได้ใช้อย่างสมศักดิ์ศรี เพื่อปลุกจิตสำนึกให้ชาวไทยเข้าถึงแก่นความเป็นประชาธิปไตยในแบบของสังคมชาวพุทธ อันมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นมิ่งขวัญของชาวไทย เสียดายที่ไม่ได้มีการรณรงค์เรื่อง “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งน่าจะเป็นประชาธิปไตยตามปรัชญาแนวคิดของพุทธศาสนา (และศาสนาอื่นๆ) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญา โดยมีเจตนา (จุดมุ่งหมาย) ที่จะสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม แตกต่างจากประชาธิปไตยของชาวตะวันตกที่เน้นวัตถุนิยม ประโยชน์ของตนและกลุ่มตน และแข่งขันกันอย่างทรหดสุดโหด (ดูตัวอย่างประธานาธิบดีโด้โนลด์ ทรัมป์)

ประชาธิปัตย์ จึงควรใช้เวลาและโอกาสในการรณรงค์การเลือกตั้งครั้งนี้ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมไทย ผ่านการศึกษาในระบบและการศึกษาผู้ใหญ่ ให้เป็นสังคมที่พลเมืองตื่นรู้ เข้าใจเรื่องการเมืองที่ถูกต้อง โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ความล้มเหลวของระบอบการเมืองใน

อดีต เพื่อเตรียมตัวสำหรับอนาคต การศึกษาของไทยขาดระบบ/กระบวนการคิด เราเน้นไปทางความจำข้อเท็จจริงมากเกินไป ขาดตรรกะและการใช้เหตุผล หรือสืบสาวสาเหตุของปรากฏการณ์ต่างๆ (ทั้งทางธรรมชาติ/สังคม) อย่างผิดๆ

คนอังกฤษนั้น ในสมัยที่ผู้เขียนได้ไปศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนกระทั่งจบอุดมศึกษา จะให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์ที่ลุ่มลึก ที่อาจารย์เรียกว่า “Depth” อาจารย์จะให้คะแนนแก่นแนวคิดที่ลึกซึ่งมากกว่าความรอบรู้อย่างเปิด (คือ รู้อย่างผิวเผิน) ฉะนั้น กลวิธีการสอนของเขาจึงฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์เจาะลึกในบางเรื่อง เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับอนาคต ฉะนั้น แม้จะเรียนระดับปริญญาตรีที่ต้องเรียนหลากหลายวิชา แต่ก็ยังจะต้องทำการวิจัย หรือศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ควรจะมีคุณภาพใกล้เคียงกับวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท

คนอังกฤษจึงมักจะคิดอะไรรอบคอบและลุ่มลึกกว่าคนอเมริกัน ซึ่งค่อนข้างฉาบฉวย

ที่สำคัญ องค์ประกอบของวิชาพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาพื้นฐานก่อนเข้ามหาวิทยาลัย หรือ ระดับมหาวิทยาลัย จะต้องประกอบด้วย 2 วิชาหลัก คือ คณิตศาสตร์ และภาษาหรือวรรณคดี ผู้ที่จะก้าวไปกับโลกสมัยใหม่ยิ่งจำเป็นต้องมีวิชาพื้นฐาน 2 วิชานี้ จึงจะก้าวไปได้ไกล ผู้เขียนในฐานะหัวหน้ากองพัฒนาหลักสูตรสมัยปฏิรูปหลักสูตร พ.ศ. 2517 – 2520 ได้เสนอให้เปิดสายศิลป์-คณิต เป็นอีกสายหนึ่งเพิ่มเติมจากเดิมที่มีแต่สายศิลป์ และสายวิทย์-คณิต ในอนาคต สายศิลป์-คณิต อาจจะกลายเป็นสายยอดนิยมก็เป็นได้

สติฟ จ็อบ มหาเศรษฐีจากธุรกิจคอมพิวเตอร์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า ความรู้ด้านเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ หากบวกกับความรู้เรื่อง ศิลป์ หรือ ภาษา จะเป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ และสอดคล้องกับ แนวโน้มของโลกปัจจุบันและอนาคต

สังคมไทยติดอยู่กับระบบท่องจำ และจดจำข้อมูล ข้อสอบก็ บริบูรณ์ด้วยคำถามประเภทเนื้อหา ขณะที่โลกสมัยใหม่ การเข้าถึงข้อมูล ประเภทข้อเท็จจริง (facts & Information) ทำได้ง่ายมาก ผ่านระบบ คอมพิวเตอร์ การศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจึงต้องเน้นการฝึกฝน เรื่องการคิดที่ลึกซึ้ง ที่สร้างสรรค์ ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่มีได้ถึง 10 ประเภท ตามคำสอนของพระคุณเจ้าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) การท่องจำจึงควรหลีกเลี่ยงให้กระบวนการคิดวิเคราะห์ และสร้างสรรค์

และที่สำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาการ ก็คือ **บุคลิกนิสัย (character)** ของชาวไทย ที่จะเป็ชาติที่ยิ่งใหญ่ได้หรือไม่ และจะรู้จัก การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารกิจการสาธารณะแบบ อารยชนผู้ประเสริฐได้หรือไม่ อย่างไร วิฤติทางการเมืองช่วง 10 ปีที่ ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงความด้อยพัฒนาของชาวไทยในเรื่องนี้ อะไร คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เราชาวไทยสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งอย่าง อารยชน **วัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี ควรจะเป็นเช่นไร** รัฐบาล คสช. ได้ประสบผลสำเร็จหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน ในการสร้างวัฒนธรรม การเมืองใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมไทย นี่คือการถามที่ต้องการคำตอบ การรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ หากพรรคใดยึดถืออุดมมุ่งหมาย ดังกล่าวเป็นวาระที่สำคัญ และรณรงค์ได้สำเร็จ ก็สมควรจะได้รับความ ไว้วางใจจากประชาชนชาวไทยอย่างแน่นอน

บทที่ 18

ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง-ยุทธศาสตร์การเมือง (II)

ท่านผู้อ่านไม่เคยแปลกใจบ้างหรือว่าเหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้ก่อนประเทศอื่นๆ รวมถึงยุโรปตะวันตก อังกฤษนั้นเราถือกันว่าเป็นแม่แบบของระบบรัฐสภา แต่ประชาธิปไตยกลับไปเกิดที่สหรัฐฯ ก่อนประเทศอื่นๆ ในยุโรป

เหตุผลหนึ่งที่ผู้เขียนทราบมาก็คือ สังคมในอาณานิคมอเมริกันก่อนจะเป็นอิสระจากอังกฤษ ได้เริ่มเรียนรู้เรื่องการปกครองตนเองอยู่ก่อนแล้ว โดยในแต่ละเมือง (Township) มีระบบ “สภาเมือง (Town-Council) ประกอบด้วยกรรมการสภา ที่ประชาชนเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชนในเมืองนั้น และสภาเมืองก็มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย การก่อสร้างถนนหนทาง การตัดสินใจ ความ การจัดการศึกษา เป็นต้น

แต่การมีสภาเมือง ก็อาจจะไม่ทำให้อเมริกาแตกต่างจากอังกฤษ เพราะอังกฤษก็มีสภาเมืองเพื่อดูแลท้องถิ่นของตน เป็นแม่แบบให้แก่อาณานิคมในทวีปอเมริกา (เหนือ) อยู่แล้ว ที่น่าจะเป็นแรงกระตุ้นให้ระบบการปกครองของสหรัฐฯ ก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยรวดเร็วยิ่งขึ้น น่าจะมาจากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยๆ ในสังคมอเมริกา ทั้งการเลือกตั้งในเมืองเล็กๆ และการเลือกตั้งในระดับมลรัฐ และใน

ระดับสหพันธรัฐ (Federation) คือระดับประเทศ และที่สำคัญเช่นกัน คือ การเลือกตั้งสภาผู้แทนในระดับต่างๆ เหล่านี้ จะมีทุกๆ 2 ปี ซึ่งการเลือกตั้งบ่อยๆ เช่นนี้น่าจะตราตรึงความสนใจของประชาชนในเรื่องการเมืองของมลรัฐและสหพันธรัฐไว้อย่างแนบแน่น ประกอบกับสื่อมวลชนก็ให้ความสนใจในเรื่องการเลือกตั้งเหล่านี้ ทำให้ประชาชนอเมริกันสนใจเรื่องการเมือง ขณะเดียวกันก็มองเรื่องการแพ้หรือชนะในการเลือกตั้งแบบนักกีฬา หากแพ้วันนี้ อีก 2 ปีก็มีโอกาสแก้ตัวตลอดจนการผลัดกันแพ้และชนะ ก็ฝึกอุปนิสัยของชาวอเมริกันให้น้ำใจเป็นนักกีฬา และมองการขัดแย้งทางการเมืองเป็นเรื่องปกติ ไม่ได้นำไปสู่ความอาฆาตมาดร้าย หรือเป็นศัตรูกัน เพียงแต่เล่นบทบาทของตนเองต่อไปด้วยมารยาทและวัตรปฏิบัติตามมาตรฐานของสังคมผู้มีการศึกษา การเมืองจึงมิใช่การสร้างศัตรูตลอดกาล แต่เป็นการร่วมมือกันหรือแยกกันตามจังหวะและประเด็น อีกทั้งพรรคการเมืองก็ได้ดำรงอยู่เป็นพรรคเดิมตลอดไป

โดยสรุปการเมืองในสหรัฐฯ และพรรคการเมืองจะปรับตัวรวดเร็ว และไม่มีใครสูญเสียหน้าตา เพราะเกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น ฉะนั้นจึงอย่าได้ประหลาดใจที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ มีแนวประพฤติปฏิบัติที่ค่อนข้างนอกเหนือความคาดหมายของมาตรฐาน “Normal” (นอร์มัล)

ที่กล่าวอาร์มภพทมาค่อนข้างยืดยาวเช่นนี้ ก็เพื่อจะปลอบประโลมใจผู้อ่านที่สนใจการเมือง รวมทั้งสมาชิกพรรคประชาธิปไตยว่า พรรคการเมืองที่เกาจนเกือบจะกลายเป็นสถาบันทางการเมืองเช่นนี้ ก็มีศักยภาพที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่ยุคใหม่ ที่ส่งเสริมการแข่งขันภายในพรรคอย่างสุภาพบุรุษ เพื่อแสดงให้เห็นสังคมได้เรียนรู้ว่าการเมืองเป็นเรื่องที่มีทั้งความร่วมมือและการขัดแย้ง ขอเพียงทุกฝ่ายเคารพกติกา

ของสุภาพบุรุษ ที่ไม่ต่อยได้เข็มขัด ไม่รอบทำร้ายกันแบบมหาโจร และที่สำคัญ นักการเมือง “ต้อง” พูดภาษาเดียวกัน เข้าใจว่าอะไรผิดอะไร ถูกตามมาตรฐานเดียวกัน เมื่อแพ้กัต้องยอมรับว่าแพ้ มิใช่ตามไปลอบกัด อยู่รู้ไป

ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเราจึงต้องมีระบบ ศาลยุติธรรมที่มีอิสระ (อิสระจากการกดดันและอิทธิพลต่างๆ ในสังคม) การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้พิพากษาจึงยึดโยงกับระบบคุณธรรม การอ้างถึงการยึดโยงไปสู่ระบบการเลือกตั้งหรือฐานคะแนนนิยมจากเสียงประชาชนจึงเป็นตรรกที่ผิดเพี้ยนไปจากระบบคุณธรรมและยอมรับ มิได้ และการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อล้มล้างความผิดที่นักการเมืองได้ กระทำมาแล้ว จึงไม่สอดคล้องกับคติธรรมของระบอบประชาธิปไตย

ที่สำคัญสำหรับทุกพรรคที่ปรารถนาจะเป็นสถาบันการเมืองหรือ ดำรงอยู่ต่อไปเพื่อรับใช้สังคมและประเทศชาติ ควรคำนึงไว้เสมอก็คือ สถาบันใดหรือองค์กรใดหากขาดกลไกเพื่อปรับเปลี่ยนจากภายใน สถาบันนั้น-องค์กรนั้นจะดำรงอยู่ไม่ได้ในอนาคต

ผู้เขียนจึงยินดีที่จะได้เห็นพรรคประชาธิปไตยมีความกล้าหาญที่จะปฏิรูประบบการคัดเลือกผู้สมัคร โดยให้คณะผู้บริหารของสาขาพรรคมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้สมัคร และอาจก้าวไปถึงระบบไพรมารี (Primary) เพื่อทดสอบคะแนนนิยมของผู้สมัครแต่ละเขต

นอกจากนั้นในการแข่งขันระหว่างผู้สมัครเป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งมี ทั้งหมด 3 ท่านด้วยกัน ได้มีโอกาสฟังคุณหมอวรงค์ เดชกิจวิกรม ให้สัมภาษณ์ในรายการโทรทัศน์ว่า เป้าหมายหลักของหัวหน้าพรรคในอนาคตควรมี 2 ประการที่สำคัญ คือ ประการแรก จะกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญมั่งคั่งอันดับต้นๆ ของโลก และ

ประการที่สอง จะจัดการทุจริตคอร์รัปชันจากวงการราชการและการเมือง ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ยึด “ผลประโยชน์นิยม” เป็นหลักสำคัญ ขณะที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคปัจจุบันก็เน้นประเด็นไม่เอาทั้งการทุจริตและเผด็จการ นายหนึ่งยังคงยึดอุดมการณ์ดั้งเดิมของพรรคมาตลอด และสำหรับคุณอลงกรณ์ พลบุตร ในฐานะเคยเป็นรองประธานสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศก็คงหนุนการปฏิรูปต่างๆ ที่สภาได้เสนอมมาแล้ว

ความคาดหวังของประชาชนส่วนหนึ่งที่นิยมประชาธิปไตยก็คือ ภายหลังจากจบสิ้นกระบวนการแข่งขันแล้ว ไม่ว่าผู้หนึ่งผู้ใดได้รับการคัดเลือก ก็สมควรที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของพรรคไว้ให้ได้ และควรให้เกียรติแก่อีก 2 ท่านผู้สมัคร โดยส่งเสริมให้มีบทบาทที่สำคัญของพรรคต่อไป รวมทั้งกลุ่มพลังภายในที่มีศักยภาพจะขยายฐานของพรรคเพื่อชัยชนะในโอกาสข้างหน้า

นอกจากความเคลื่อนไหวของพรรคประชาธิปัตย์ ความเคลื่อนไหวของพรรคเพื่อไทยก็น่าสนใจ ที่สำคัญคือ มีการกระจายความเสี่ยงออกไปในหลายๆ จุด หรืออีกนัยหนึ่งอาจมีการวิเคราะห์ตลาดการเมืองและจัดตั้งพรรคการเมืองหลายๆ พรรคเพื่อดึงดูดเป้าหมาย (ผู้เลือกตั้ง) ที่อาจจะแตกต่างหรือมีจุดสนใจต่างกัน เช่น กลุ่มเป้าหมายของชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้ ก็ได้เกิดพรรคการเมืองชื่อพรรคประชาชาติ ซึ่งมีคุณวันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตประธานรัฐสภาเป็นหัวหน้าพรรค หรืออีกพรรคหนึ่งที่ชื่อว่าพรรคเพื่อธรรม โดยมีคุณสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งอาจจะมีการกลุ่มเป้าหมายเป็นพิเศษ (ทางศาสนา?) และพรรคเพื่อชาติ โดยมีคุณยงยุทธ ตียะไพรัช เป็นแกนนำ ตลอดจนพรรคอื่นๆ อีกเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายตามแนววิเคราะห์การแบ่งส่วน

ของตลาดการเมือง เช่น พรรคอนาคตใหม่ ซึ่งนายธนธร จึงรุ่งเรืองกิจ เป็นผู้ริเริ่ม ได้ประกาศชัดเจนที่จะดึงดูดคนรุ่นใหม่ผู้ไม่เคยได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมาก่อน และมีจำนวนหลายล้าน คนเหล่านี้คิดอย่างไรในประเด็นการเมือง ขณะที่พรรคอนาคตใหม่ก็ชูธงไว้ 2 ประการอย่างแน่ชัดว่าจะรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ (หรือร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งหมด?) และต่อต้านทหาร การเมืองของพรรคอนาคตใหม่ จึงเป็นการเมืองเรื่องอุดมคติ ซึ่งสังคมไทยได้ผ่านมาแล้วหลายสมัยอย่างน่าเช็ดขยาด

อย่างไรก็ตาม การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้น่าจะมีการวิเคราะห์ตลาดการเมืองตามลักษณะของภูมิภาค ชนชั้นทางสังคม และกลุ่มอายุ และใช้กลยุทธ์ที่จะตอบปัญหาเฉพาะกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งระบบอินเทอร์เน็ตและเฟสบุ๊คจะกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

โดยสรุป การเลือกตั้งครั้งนี้มีความน่าสนใจหลายประเด็น เพราะเป็นการเปิดประวัติศาสตร์หน้าใหม่หลังจากว่างเว้นการเลือกตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2554 หรือ 7 ปีมาแล้ว การรณรงค์ไม่น่าจะเน้นหนักไปในเรื่องอุดมการณ์ แต่น่าจะหนักไปทางเรื่องปากท้องและวิสัยทัศน์ของสังคมในอนาคต และอาจจะไม่มีพรรคการเมืองใดได้คะแนนนำโด่ง แต่คงมีพรรคขนาดกลางและขนาดเล็กมากมาย

บทที่ 19

การเลือกตั้งและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ในช่วงวันหยุดปลายสัปดาห์ที่ผ่านมา นอกจากข่าวเรื่องการเลือกตั้งซึ่งเข้มข้นขึ้นตามลำดับ ก็ยังมีข่าวดี ข่าวใหญ่ เรื่อง แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้

นับว่าเป็นข่าวสำคัญอันดับหนึ่งของชาติ ซึ่งคาดหวังว่าจะมีการนำเสนอโดยทีมโฆษกของรัฐบาล เพื่อชี้แจงรายละเอียดพอสมควรให้ชาวไทยได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นในแนวทางซึ่งจะเป็นกรอบสำหรับทุกๆ รัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศใน 20 ปีข้างหน้า แต่ที่รู้สึกผิดหวังที่ไม่ได้เห็นการชี้แจงตามความคาดหวัง

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์หลายฉบับก็นำมาสรุปความไว้บ้าง โดยให้จุดเน้นตามความถนัดของผู้เขียน

อันที่จริง พรรคการเมืองฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล อาจถือเป็นโอกาสที่จะอธิบายสรรพคุณของยุทธศาสตร์ 20 ปี ให้ชาวไทย-สังคมไทยได้ตระหนักในปัญหาของชาติ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ตลอดจนข้อเสนอในการปฏิรูปด้วยภาษาง่ายๆ ที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ และพยายามลดทอนลีลาการรณรงค์หาเสียงประเภทสาดโคลน หรือวาทกรรมเกลียดชัง สังคมไทยคงจะเอือมระอากับวัฏจักรชั่วร้ายของ

การเมืองไทยที่มีรัฐประหารสลับกับการเมืองน้ำเน่า-การเดินขบวนป่วนเมือง-และการรัฐประหาร สังคมไทยน่าจะพอใจที่จะเลือกพรรคที่ดำเนินนโยบาย “สายกลาง” ไม่สุดโต่งทั้งซ้ายหรือขวา เลือกที่จะประนีประนอมเสียมากกว่า ประเภท “ข้าแค้นคนเดียว” น่าจะค่อยๆ หดไป

ขณะที่ในเรื่องการเมือง การเดินสายกลาง และการประนีประนอม น่าจะเป็นทางออกของสังคมไทย แต่ในเรื่อง การศึกษา ซึ่งผู้เขียนเกี่ยวข้องมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ อาจจะมีการประนีประนอมกันมากเกินไปเสียอีก ที่กล่าวเช่นนี้ อาจเข้าใจยาก และทำให้ผู้อ่านสับสน พุดอีกนัยหนึ่ง ในวงการการศึกษาของไทยอาจเปรียบประจวบของดาราที่มีทุกสีสัน มีทุกๆ รูปแบบ และสารพัดโครงการที่ดีๆ ทั้งหลายจากทั่วโลก แต่ไม่มีทิศทางที่มั่นคง และมีจุดหมายตรงประเด็นของปัญหาของชาติ ประเทศอื่นเขามีการกระจายอำนาจ เราก็มีย (แต่เป็นการกระจายตามรูปแบบ-ไม่กระจายด้วยจิตวิญญาณ) ประเทศอื่นเขามีระบบมัธยมแบบผสม-เราก็มียเช่นกัน แต่กลายเป็นพิพธิภณท์ไปแล้ว เพราะกรมอาชีวศึกษาไม่เห็นด้วย ปัจจุบันอาชีวศึกษาก็มาในทิศทางทวิภาคี และขอให้เดินไปให้ตลอด อย่ารีบกลายเป็นมหาวิทยาลัยไปเสียหมด ขณะนี้จะแยกอุดมศึกษาออกไปเป็นกระทรวงต่างหาก แต่ไม่รู้ด้วยจุดประสงค์อันใด ก็อ้างภารกิจการวิจัยให้เป็นภาระสำคัญของมหาวิทยาลัย และก็ไปกระทบต่อสภาวิจัยแห่งชาติ ในที่สุดก็กลับไปคลุกคลีกับเรื่องเด็กอนุบาลดีกว่า และกลับมาพบกับปัญหาการสอบแข่งขันเข้าโรงเรียนประถมศึกษา

เหล่านี้คือมหาภารตะของวงการศึกษาชาติ (อาจจะพูดเกินความจริง) นักการศึกษาไทยไม่ได้โง่ แต่ทุกๆ คนฉลาดไปหมด จึงไม่มีใครฟังใคร

เมื่อปี พ.ศ. 2536 (โดยประมาณ) รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ (คุณสัมพันธ์ ทองสมัคร) ได้ตั้งให้ผู้เขียนเป็นประธานวางแผนการศึกษา 30 ปี สมัยนั้นถือว่าเป็นข้อเสนอใหม่ ไม่เคยทำกันมาก่อน ผู้เขียนดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สภาการศึกษา) ก็รู้สึกตื่นเต้น และได้เชิญเพื่อนรุ่นพี่-รุ่นน้องจากหลายๆ กรมมาช่วยกัน ดร.เรือง เจริญชัย อดีตอธิบดีกรมสามัญศึกษา คือ กรรมการคนสำคัญ ก็คิดวางแผนอย่างมีระบบทั้งเรื่องกำลังคน หลักสูตร ที่จะต้องปรับใหม่ ทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ผู้เขียนในฐานะประธาน ก็จินตนาการไปไม่ถึง 30 ปีข้างหน้า เพราะมัวแต่เฝ้าดูตัวเลขสถิติเฉพาะ 5 ปีตามแผนฯ

เมื่อเวลาผ่านไป และเกษียณจากราชการแล้ว และได้เข้ามาลิ้มรสการเมืองภาคปฏิบัติ จึงหวนกลับไปอ่านตำรารัฐศาสตร์ดั้งเดิมที่ได้เล่าเรียนมา จึงถึงบางอ้อว่า แท้จริงตามที่ท่านอาจารย์ขงจื้อว่าไว้แต่เก่าก่อน ว่าหากคิดจะปลูกต้นไม้ก็ควรวางแผนตามอายุใช้สอยของพื้นพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ถ้าคิดจะสร้างคน ต้องวางแผนเป็นศตวรรษ นี่จึงคือคำตอบจากนักปราชญ์แต่โบราณ

ท่านปรมาจารย์ขงจื้อ ได้วางรากฐานลัทธิขงจื้อของท่าน และปรัชญาแนวคิดของท่านได้กลายเป็นหลักสูตรการสอนผู้ที่จะได้เข้าเป็นเสนาบดีของจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ของจีน ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นจนถึงปัจจุบัน โดยที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ไม่สามารถทำลายได้ และ ลี กวน ยู เองก็อธิบายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนและสิงคโปร์จากพื้นฐานอุปนิสัยใจคอของชาวจีนที่ฝังรากลึกมาจากอุดมการณ์ของลัทธิขงจื้อนั่นแหละ ชาวจีนที่หอบเสื้อผืนหมอนใบมาจากประเทศจีน จึงกลายเป็นเจ้าสัว ตลอดจนเป็นมหาอำมาตย์ในราชสำนักราชวงศ์จักรี

แต่การเมืองนี้สิ จะเยียวยากันอย่างไร ด้วยการศึกษอบรมแบบไหน? และสังคมการเมืองไทยอ่อนแอหรือป่วยไข้ทางการเมืองด้วยโรคอะไร? ผู้เขียนจำได้ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เคยตรัสไว้ นพ.วิบูล วิจิตรวาทการ ผู้เขียน “ราชวงศ์บ้านพลูหลวง” ได้อ้างอิงพระองค์ท่านดังนี้

“คิดดูในระหว่าง 90 ปี (ราชวงศ์บ้านพลูหลวง) ฆ่าทิ้งกันเสียถึง 7 ครั้ง เกือบเป็น 13 ปี ฆ่ากันครั้งหนึ่ง หรือถ้าวรอตตายก็กลายเป็นไพร่หลวงและตะพุ่นหญ้าช้าง ถ้าจะนับพวกที่ไม่ตายก็ต้องดูว่าผู้ใดกลายเป็นไพร่ ไพร่กลายเป็นผู้ดีถึง 7 ครั้ง ใน 90 ปีนั้น” โดยเฉพาะในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า “แผ่นดินขุนหลวงบรมโกศ ขาววังหลวงเห็นจะตายเกือบหมด การเป็นเช่นนี้จึงต้องเชื่อว่าโดยเฉพาะในกรุงนั้นหาคนดีใช้ยาก”

ราชวงศ์บ้านพลูหลวงเริ่มต้นที่พระเพทราชาผู้ก่อกบฏยึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งนักจัดละครได้นำมาแสดงช่อง 33 ในเรื่อง “บุพเพสันนิวาส” ซึ่งมีผู้ชมติดใจกันไปทั่วสังคมไทย แต่ความสนุกสนานบันเทิงไม่ได้ลบเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย การแย่งชิงราชสมบัติ และความโหดร้ายทารุณ และขุนนางจี้ฉ้อมากมาย จนเกิดวิกรรมบ้านบางระจัน เพราะขุนศึกของอยุธยาสมัยนั้นส่วนใหญ่ประจบสอพลอ จึงเสียกรุงแก่พม่า (พระเจ้าอลองพญา)

ประเด็นสำคัญที่ผู้ห้วงใยประเทศชาติต้องถามตนเองว่า หากจะวางแผน 30 ปี เพื่อพลิกโฉมหน้าสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีวินัย เสียสละ รู้จักประสานประโยชน์ เดินสายกลาง ร่วมมือกันมากกว่า

ทะเลาะกันและถือตีกัน ไม่อิจฉาริษยากัน เป็นประชาธิปไตยในจิตวิญญาณ ไม่โลกแต่แบ่งปัน หรือนัยหนึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสายกลาง แบบธรรมาธิปไตย การศึกษาจะสร้างพลเมืองไทยให้ได้ตามอุดมการณ์และเป้าหมายนี้ได้หรือไม่ หากแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวของรัฐบาลวางเป้าหมายอันหนึ่งไว้เช่นนั้น ผู้เขียนคิดว่าชาวไทยคงมองเห็นประโยชน์มหาศาล และใครจะคิดคัดค้านเป้าหมายของการพัฒนาดังกล่าว ส่วนยุทธวิธีหรือกระบวนการที่ไปให้ถึงเป้าหมายควรเป็นเช่นไรก็จะเป็นเรื่องของขั้นตอนแนวปฏิบัติ

การวางแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี จึงควรเป็นแผนแห่งความหวังแผนที่เกิดจากอุดมการณ์ของทุกๆ พรรค ทุกๆ กลุ่ม แต่ขอให้มีความเข้าใจตรงกันในความหมายของคำว่า “ยุทธศาสตร์ดังกล่าว” มิฉะนั้นข้อเสนอแนะก็จะรกรุงรังด้วยรายละเอียดซึ่งน่าจะเป็นขั้นตอนของการดำเนินงาน

บทส่งท้าย

วัฒนธรรมพลเมือง ในทัศนะของศาสตราจารย์อัลมอนต์ และเวอร์บา

สังคมไทย หรือประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก และได้รับการยกย่องสรรเสริญในหลายๆ เรื่อง ไม่แพ้ชาติอื่นๆ ที่อยู่แนวหน้าในเอเชีย การเป็นราชอาณาจักรที่เก่าแก่สืบทอดกันมาตลอดตั้งแต่สมัยสุโขทัยและก่อนหน้านั้น จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยไม่เคยเป็นอาณานิคมให้แก่ชาติมหาอำนาจตะวันตก ชนชาติไทยจึงโดดเด่นในสายตาของชาวต่างประเทศจากทุกๆ ทวีป อีกทั้งความอ่อนน้อมถ่อมตนของชาวไทย ก็มีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้ชาวไทยเป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยจึงเจริญรุ่งเรือง จำนวนผู้มาทัศนศึกษาในราชอาณาจักรไทยดูเหมือนจะเป็นรองเพียงไม่กี่ประเทศในยุโรป เช่น ปารีส – ฝรั่งเศส

เมื่อสังคมไทยปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในทุกๆ สถานการณ์ เหตุใดสังคมไทยจึงปรับตัวเพื่อให้เหมาะสมกับระบบการเมืองการปกครองแบบรัฐสภาหรือประชาธิปไตยแบบสากล ไม่ค่อยจะสำเร็จ และจะต้องร่างรัฐธรรมนูญอีกสักกี่ฉบับ จึงจะสอดคล้องกับบุคลิกนิสัยของชาวไทย และสังคมไทย ท่านผู้อ่านเคยสงสัยในข้อเท็จจริงข้อนี้บ้างหรือไม่?

มองเตสกีเออ (Montesquieu) นักปรัชญาเมธีที่เรื่อนามของฝรั่งเศสในยุคของเหตุผล (The Age of Reason) ศตวรรษที่ 18 กล่าวไว้ว่า ทุกประเทศควรปรับระบบการเมืองการปกครองของตนให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน หรือไม่ก็จะต้องปรับวัฒนธรรมของตนให้เหมาะสมกับระบบการเมืองดังที่ตนปรารถนา ข้อสังเกตดังกล่าวนี้ว่าแหลมคมมากในยุคนั้น และจนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังมีจำนวนนักคิด นักวิชาการเพียงไม่กี่คนที่เข้าใจหลักสังขจรธรรมข้อนี้

เป็นความโชคคิของผู้เขียนที่ได้มีโอกาสได้ศึกษาวิชารัฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะแขนงการเมืองเปรียบเทียบและการพัฒนาการเมือง จึงได้สัมผัสกับความคิดและข้อเขียนของอาจารย์จากซีกโลกตะวันตกผู้ทรงคุณวุฒิในสาขารัฐศาสตร์-สังคมศาสตร์ หลายท่านในยุคที่สหรัฐอเมริกาได้เริ่มยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย

ศาสตราจารย์ท่านแรกในแขนงวิชา “การเมืองเปรียบเทียบ” ที่ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองในทศวรรษ 1960 ก็คือศาสตราจารย์เกเบรียล เอ. อัลมอนด์ (Gabriel A. Almond) ผู้ผลิตผลงานที่ยิ่งใหญ่ ชื่อว่า “Civic Culture” (วัฒนธรรมพลเมือง) ตีพิมพ์ ค.ศ. 1963 ซึ่งเป็นงานวิจัยเปรียบเทียบ 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมนี (ตะวันตก) เม็กซิโก และอิตาลี ในมิติที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงทฤษฎีในมิติความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบการเมือง (สถาบันการเมือง) กับ วัฒนธรรมพลเมือง ซึ่งท่านอาจารย์ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมพลเมืองของผู้มีส่วนร่วม (Participant Political Culture) วัฒนธรรมของพสกนิกร (Subject Political Culture) และวัฒนธรรมของชนเผ่า

(Parochial Political Culture) วัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก มักจะผสมผสาน และการผสมที่เหมาะสม ก็คือ การผสมของวัฒนธรรม อังกฤษ ซึ่งศาสตราจารย์อัลมอนต์ จะนิยามว่า “Civic Culture” - **วัฒนธรรมพลเมือง** ในระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมที่ผสมผสานนี้ จะผสมผสานระหว่าง **วัฒนธรรมของผู้มีส่วนร่วม วัฒนธรรมของพสกนิกร และ วัฒนธรรมของชนเผ่า** (ที่เป็นรากเหง้าของชนชาติทั้งหลาย)

วัฒนธรรมของผู้มีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ วัฒนธรรมของพลเมืองผู้ตื่นรู้และมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ มักจะมีจำนวนน้อยในประเทศต่างๆ ยกเว้นในสถานการณ์วิกฤติในบางประเทศที่อาจเกิดการเดินขบวน เช่น สหประชาชาติในช่วงปี พ.ศ. 2555-2557

วัฒนธรรมของพสกนิกร (Subject Political Culture) ที่อาจไม่ชอบการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ แต่รับรู้และเข้าใจผลของการดำเนินงานของรัฐบาล และสามารถแสดงออกว่านิยมหรือไม่นิยม

วัฒนธรรมของชนเผ่า (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษของเราจากยุคก่อนๆ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติมีความแน่นแฟ้นและสำคัญมากกว่าหรือเท่าๆ กับความสัมพันธ์แนวตั้ง (ระหว่างประมุข-หรือหัวหน้าเผ่า กับตนเอง)

สำหรับศาสตราจารย์อัลมอนต์ และเวอร์บา **วัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของผู้มีส่วนร่วม วัฒนธรรมของพสกนิกร และวัฒนธรรมของชนเผ่า** เป็นรูปแบบที่มักเกิดขึ้นเป็นปรกติ และรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่า “Civic Culture”

คือรูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตย

นอกจากการผสมผสานของวัฒนธรรมดังกล่าว ก็ยังมีมิติของการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย มิติด้านความรู้ - ความเข้าใจ (Cognition) มิติด้านอารมณ์ ความรู้สึก - ชอบหรือไม่ชอบ ศรัทธาหรือไม่ศรัทธา ที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า **affective domain** และมิติด้านทักษะประสบการณ์จากการปฏิบัติ ฉะนั้น สำหรับสังคมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ระบบการเมือง-การปกครองแบบประชาธิปไตยดังกล่าว วิวัฒนาการมาจากการต่อสู้ดิ้นรนของชนชั้นต่างๆ จนเกิดระบบรัฐสภาและเกิดแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความชอบธรรมทางการเมือง ส่วนสังคมอื่นๆ ในเอเชียที่ฝังรากลึกในระบบราชาอาณาจักรและจักรวรรดินิยม ไม่มีประสบการณ์ที่เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นขุนนางและกษัตริย์เพื่อจัดตั้งระบบรัฐสภา และไม่เคยมีนักคิดนักปรัชญาที่คิดถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน จนกระทั่งยุคล่าอาณานิคม จึงเกิดขบวนการปลดแอกเพื่อความเป็นเอกราชของประเทศของตน จึงได้เกิดความปรารถนาและการเรียนรู้ที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในท้องถิ่น

สำหรับบางสังคม เช่น ประเทศไทย ความปรารถนาที่จะปฏิวัติ-ปฏิรูประบบการเมือง-การปกครอง ไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนั้น เกิดจากกลุ่มผู้คนที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศ และได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของประเทศเหล่านั้น จึงคิดจะมาพัฒนาประเทศของตนเองบ้าง และเห็นว่าระบบการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือระบบรัฐสภาจะเป็นคำตอบ จึงได้ร่วมกันทำการยึดอำนาจและจัดตั้งระบอบรัฐสภา ด้วย **พระราชดำริเห็นชอบ**ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงมีน้ำพระทัยปรารถนาที่จะให้เกิดระบบดังกล่าวอยู่แล้ว

แต่ระบอบรัฐสภาของไทยต้องพบกับอุปสรรคนานานัปการ ไม่สามารถเจริญก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายได้ จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังสาละวนอยู่กับการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อรัฐบาล คสช. (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ) ซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ได้ประกาศจะให้มีการเลือกตั้ง ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 สังคมจึงคงจะได้กลับไปสู่ระบบรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง

ปัญหาคือ เราจะดำรงอยู่ในระบบรัฐสภานี้นานสักแค่ไหน การขัดแย้งกันอย่างรุนแรงจนเกิดการเดินขบวน และความรุนแรงจนเสียเลือดเนื้อจะไม่เกิดขึ้นอีกหรือ? จะมีอะไรเป็นเครื่องประกัน เพราะในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา มองไม่เห็นโครงการใดๆ จากรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการที่จะสร้างทัศนคติของประชาชนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย

คำถามคือ วัฒนธรรมการเมืองที่เอื้อต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยควรจะมีลักษณะเช่นไร? ประกอบด้วยระบบคุณค่าประการใด?

ลูเซียน ไพ (Lucian Pye) และ ซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) ได้ร่วมกันผลิตผลงานที่ชื่อว่า “Civic Culture” – วัฒนธรรมพลเมือง เมื่อ ค.ศ. 1965 และเป็นตำราสำคัญที่ผู้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองจะต้องอ่าน

ในหนังสือดังกล่าว ได้มีการนำเสนอกรณีศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองของ 10 ประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเมืองของประเทศเหล่านี้ (ที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย) มีลักษณะเช่นใด โดยสรุปย่อๆ ก็คือ ประเทศเหล่านี้ให้ความสำคัญในเรื่อง “National

Identity” (เอกลักษณ์ของชนชาติ) และ “National Trust” (ความไว้วางใจระหว่างประชาชน)

ในข้อแรก – เอกลักษณ์ของชนชาติ เป็นความสัมพันธ์แนวดิ่งที่ผูกพันคนทั้งชาติไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นชนชาติเดียวกัน มีชะตากรรมเดียวกัน เช่น คนอังกฤษ และญี่ปุ่น ด้วยความที่เป็นเกาะอยู่แยกกับประเทศอื่นๆ ความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศและมีชะตากรรมเดียวกันของคนอังกฤษและญี่ปุ่นจะคล้ายกัน นัยหนึ่ง ชน 2 ชาตินี้มีความรัก ผูกพันกับประเทศมาก อาจจะมีปัญหาอยู่ที่ชาวสก๊อตที่มีความรู้สึกแปลกแยกจากอังกฤษ แต่ด้วยการที่มีพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกันจากต้นศตวรรษที่ 17 จนถึงปัจจุบัน จึงยังคงผูกมัดชาวสก๊อตส่วนใหญ่ไว้กับประเทศที่ชื่อว่า “United Kingdom” หรือ “Great Britain” (ซึ่งหมายถึงเกาะ British Islands)

ความสัมพันธ์แนวดิ่ง ที่เรียกว่า “National Identity” เอกลักษณ์ของชาติมีความสำคัญอันดับต้นๆ ในการวางรากฐานไปสู่ระบบการปกครองที่จะมีรัฐสภาเดียวกัน มีระบบภาษี และระบบสวัสดิการอื่นๆ ตลอดจนระบบการเกณฑ์ทหารในมาตรฐานเดียวกัน

สำหรับชาวไทย โข่ทองที่ผูกโยงชาวไทยไว้เป็นหนึ่งเดียวกัน ก็คือวัฒนธรรมที่เรามีร่วมกัน จากพื้นฐานที่เราล้วนเป็นร่วมตายต่อสู้กับอริราชศัตรู จากอดีตสมัยสุโขทัยหรือก่อนนั้น จนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ฉะนั้น แม้จะมีลัทธิศาสนาที่แตกต่างกัน และอาจมีเชื้อชาติดั้งเดิมต่างกัน แต่คนไทยที่ต่างลัทธิศาสนา ต่างเชื้อชาติ ก็เจริญเติบโตมาจากหมู่บ้านเดียวกัน-มาตุภูมิเดียวกัน และได้รับการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกัน และบรรพบุรุษของเราก็เสียสละชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินที่เรียกว่า แหลมทอง มาหลายชั่วอายุ จึงเรียกว่า เราชาวไทย

มีเอกลักษณ์ร่วมกันในแนวคิด

ส่วน**เอกลักษณ์แนวนอน** ก็คือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Personal Trust) ก็มีความสำคัญมาก หากคนไทยไม่มีความไว้วางใจกัน การจะตกลงร่วมพรรคการเมือง ร่วมกิจกรรมสำคัญทั้งทางธุรกิจส่วนตัวหรือเพื่อชาติ ก็จะทำไม่ได้ ความไว้วางใจยังหมายถึง การไว้วางใจในคำพูด-คำสัญญา ของเพื่อนร่วมงาน-เพื่อนร่วมพรรคการเมือง เมื่อได้สัญญาหรือยืนยันในเรื่องใดแล้ว ก็ต้องยึดมั่นในเรื่องนั้น ฉะนั้น ในแวดวงการเมือง (ในระบอบรัฐสภา) การพูดเท็จในสภาเป็นสิ่งที่ยอมรับกันไม่ได้ กรณีของรัฐมนตรี**โปรฟูโม** ในอังกฤษ ที่กล่าวคำเท็จ และถูกจับเท็จได้ จึงต้องลาออกจากคณะรัฐมนตรีสมัยนั้น

วัฒนธรรมของบางสังคม เช่น อิตาลีภาคใต้ เป็นวัฒนธรรมที่ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงสร้างปัญหาให้แก่ระบอบประชาธิปไตยของอิตาลี ตลอดจนสาเหตุของการแตกแยกและสงครามกลางเมืองในประเทศต่างๆ ในอาฟริกา ก็เกิดจากความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างชนเผ่าต่างๆ

ระบบการเกณฑ์ทหารเพื่อรับใช้ประเทศชาติ เพื่อฝึกวินัย และ ความเสียสละ ตลอดจนกิจกรรมลูกเสือ และกิจกรรมอาสาสมัคร จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชาวไทยยังไม่ค่อยจะเรียนรู้ ก็คือ วัฒนธรรมของการ**ปรึกษาหารือ** ชาวไทยชอบตัดสินใจตามลำพัง โดยคิดว่าเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่เข้มแข็ง แต่โดยแท้จริง ผู้นำที่เข้มแข็งคือผู้นำที่รู้จักการปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและแนวคิด ฉะนั้น ระบบการประชุมของคณะรัฐมนตรี กระทรวง กรม กองต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ตลอดจนการสร้าง ความ

เป็นผู้นำของหมู่คณะ (Collective Leadership) ตลอดจนการกำหนดระยะเวลาของการเป็นผู้นำ เพื่อผลิตเปลี่ยนหมุนเวียน คือการป้องกันมิให้เกิดระบบเผด็จการ อีกทั้งการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ก็ควรแต่งตั้งจากผู้นำจากหลากหลายความคิด/ประสบการณ์ ไม่ควรแต่งตั้งเฉพาะแต่ “Key Man” จะทำให้ผู้นำเหลิงอำนาจ ตลอดจนวัฒนธรรมพินอบพิเทาเจ้านายให้ของขวัญจนเกินความพอดี ก็ควรจะยกเลิกหรือบรรเทาเบาบางลงไปบ้าง

โดยสรุป การดำเนินชีวิต และการเมืองตามเส้นทางสายกลาง มีความพอดี ไม่สุดโต่ง และการยึดหลักของธรรมาธิปไตย ตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้คำแนะนำไว้ น่าจะเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมการเมืองแบบรัฐสภา (ประชาธิปไตย) ที่เราแสวงหา

สถาบันนโยบายศึกษา

Institute of Public Policy Studies

สถาบันนโยบายศึกษา (Institute of Public Policy Studies-IPPS) เป็นองค์กรอิสระที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา (Foundation for the Promotion of Public Policy Studies-FPPS) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) แห่งประเทศสาธารณรัฐเยอรมันนับแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

กำเนิด

สถาบันนโยบายศึกษาก่อกำเนิดในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 โดยมีจุดเริ่มต้นจากโครงการศึกษานโยบายสาธารณะภายใต้สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาสถาบันฯ ได้แยกตัวออกจากการบริหารงานของสำนักเลขาธิการสมาคมสังคมศาสตร์ภายใต้ชื่อ “โครงการศึกษาสาธารณะ” โดยมี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นผู้อำนวยการ และ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นผู้อำนวยการร่วม ปัจจุบันสถาบันนโยบายศึกษามี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นประธาน และมีผู้บริหารร่วมสองคน คือ นางยศวดี บุญยเกียรติ และ นางทิพย์พาพร ตันติสุนทร

วัตถุประสงค์

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย

สาธารณะ โดยมีการทำกิจกรรมในรูปแบบของการสัมมนา การวิจัย ผลิตสื่อ และสิ่งพิมพ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตย
2. เพื่อให้การศึกษาและเผยแพร่ข่าวสารกิจการนโยบายสาธารณะ และสนับสนุนการศึกษาทางการเมืองให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่สำคัญต่อสังคมส่วนรวม
3. เพื่อสร้างพลเมืองให้มีความสามารถที่จะใช้เสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม
4. เพื่อสนับสนุนการเสวนา สัมมนาและฝึกอบรม วิจัย ผลิตสิ่งพิมพ์ และสื่อต่างๆ เพื่อสนับสนุนแนวทางการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจโดยให้พลเมืองมีส่วนร่วมในทุกระดับของสังคม

กิจกรรม

สถาบันนโยบายศึกษา มีการดำเนินงานในรูปการจัดกิจกรรม 4 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การจัดเสวนา สัมมนา และฝึกอบรม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นและถกเถียงระหว่างกลุ่มตัวแทนต่างๆ ของสังคม ต่อประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ เพื่อเสนอต่อสาธารณะและรัฐบาล อีกทั้งยังเป็นเวทีในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สำคัญจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อประชาชน เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความรู้และทักษะทางการเมืองและสังคม
2. วิจัย โดยให้การสนับสนุนการศึกษาและวิจัยในเรื่องต่างๆ ที่จะมี

ผลกระทบต่อสาธารณสุข ผลงานสำคัญๆ ที่ผ่านมา อาทิเช่น การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปการเมือง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

3. สิ่งพิมพ์ จัดทำจดหมายข่าวรายเดือนเป็นประจำตั้งแต่ “ผู้แทนราษฎร” ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2533 ได้เปลี่ยนเป็น “จดหมายข่าวปฏิรูปการเมือง” และปัจจุบัน คือ จดหมายข่าว “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” เนื้อหาสาระของจดหมายข่าวของสถาบันฯ คือ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังจัดพิมพ์หนังสือ เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล เอกสารวิจัย เอกสารสัมมนาต่างๆ เป็นประจำทุกปี

4. สื่อการศึกษา จัดทำสื่อในหลายรูปแบบเพื่อเป็นสื่อให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้มากขึ้น อาทิ

- ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank) เป็นการรวบรวมข้อมูลเสียงของบุคคลต่างๆ ในระดับผู้ตัดสินใจนโยบายของประเทศ รวมทั้งนักวิชาการ และนักธุรกิจ ในหัวข้อที่น่าสนใจไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นคว้า อ้างอิง โดยจัดทำเป็นซีดี ที่ประกอบด้วยภาพและเสียงที่ได้รวบรวมจากรายการวิทยุของโครงการ “ศึกษานโยบายสาธารณะทางวิทยุ” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง อสมท. เอเอ็ม 1494 เป็นประจำทุกวันเสาร์ ดำเนินรายการโดย ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานชั้นต้น ทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ยิ่งในการก่อตั้งห้องสมุดเสียง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

- ปฏิทินประวัติศาสตร์ทางการเมืองและเกมการเมือง เช่น เกมวงเวียนประชาธิปไตย ไฟการเมือง ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย และ

เกมเลือกตั้ง เป็นการสร้างสรรค์มิติใหม่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป

● เว็บไซต์ของสถาบันนโยบายศึกษา เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งท่านผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าชมได้โดยผ่านเว็บไซต์ <http://www.fpps.or.th> ซึ่งจะนำเสนอ:-

- จัดหมายข่าวรายเดือน “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ”
- บทความ
- หนังสือทางวิชาการ
- กิจกรรมของสถาบันฯ
- e-library โดยนำหนังสือที่สถาบันฯ จัดพิมพ์ ขึ้นเผยแพร่ให้

ผู้ที่สนใจได้หาความรู้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

.....

สิ่งพิมพ์สถาบันนโยบายศึกษา

- Policies of Thai Political Parties in the 1995 General Election (1995)

*Kiratipong Naewmalee, Nattaya Kuanrak,
Prachak Kongkirati, Win Phromphaet
(Translated and edited by Santhad Atthaseree,
David Peters, Parichart Chotiya)*

- Thai Constitutions in Brief (1997)

*Parichart Siwaraksa, Chaowana Traimas,
Ratha Vayagool*

- เปรียบเทียบนโยบาย 4 รัฐบาล (พิมพ์ครั้งที่ 2) (2541)

ปาริชาติ ศิวัชรักษ์

- กรอบนโยบายแม่บทของพรรคการเมืองไทยยุคใหม่ (2541)

เชาวนะ ไตรมาศ

- กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส :

ข้อคิดเพื่อการปรับปรุงกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไทย (2541)

นันทวัฒน์ บรมานันท์

- บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการเมือง (2541)

นันทวัฒน์ บรมานันท์

- ปฏิรูปประเทศไทย...จากวิกฤตสู่สหัสวรรษใหม่ (2541)

วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์

- มาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้างเสถียรภาพรัฐบาล (2541)
มานิตย์ จุมปา
- ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด (2541)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตยไทย (2541)
เชาวนะ ไตรมาศ
- ศักยภาพทางการคลังของ อบต. (2541)
จรัส สุวรรณมาลา
- Portfolio Government and Multiple Legislative Processes
ข้อเสนอในการออกแบบระบบการเมือง และการบริหารใหม่ (2542)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน (2542)
บุญศรี มีวงศ์โฆษ
- การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง (2542)
เชาวนะ ไตรมาศ
- บทบาทใหม่ของข้าราชการไทย :
ในบริบทของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน (2542)
เชาวนะ ไตรมาศ
- องค์กร์ชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล (2542)
นันทวัฒน์ บรมานันท์
- ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543)
สนิธ จรอนันต์

- กบฏคอกของสงครามความเปลี่ยนแปลง :
ทางเลือกและทางรอดของสังคมการเมืองไทยในสหัสวรรษใหม่ (2543)
เชาวนะ ไตรมาศ
- เลือกตั้งอย่างไร : คนไทยและประเทศจึงไม่เสียโอกาส (2543)
เชาวนะ ไตรมาศ
- การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (2545)
เชาวนะ ไตรมาศ
- Thailand: State-Building, Democracy and Globalization (2002)
Chai-Anan Samudavanija
- รัฐบาลทำงานอย่างไร (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2546)
สนธิท จรอนันต์
- นิติรัฐกับประชาสังคม (2546)
นันทวัฒน์ บรมานันท์
- สิ่งแวดล้อมกับความมั่นคง :
ความมั่นคงของรัฐกับความไม่มั่นคงของราษฎร (2546)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
- อนาคตที่เล่าประเทศไทย :
แนวโน้มของโลก สังคม เศรษฐกิจ การเมือง
กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546)
ธีรพัฒน์ วิสัยทอง, ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ
- คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 1) (2546)
จรัส ดิษฐาภิรักษ์

- ประชากรกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 3, 2547)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- การปฏิรูประบบราชการ : เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (2547)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- คนไทยกับการเมือง : ปิติภาวิโยค (2547)
อภิญา รัตนมงคลมาศ
วิวัฒน์ คติธรรมนิตย
- วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2547)
วิชัย ตันศิริ
- นโยบายพรรคการเมืองไทย (2547)
เชาวนะ ไตรมาศ
- ...กว่าจะเป็นพลเมือง (2547)
สถาบันนโยบายศึกษา
- คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 2) (2548)
จรัส ดิษฐาภิรักษ์
- ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง) (2548)
สนิท จรอนันต์
- Thai Political Parties in the Age of Reform (2006)
Siripan Nogsuan Sawasdee
- บทหนทางสิทธิมนุษยชน (2549)
จรัส ดิษฐาภิรักษ์
- ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย (2550)
เชาวนะ ไตรมาศ

- อุตสาหกรรมโทรคมนาคมกับเศรษฐกิจไทย (2550)
เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์
- โพลเลือกตั้งกับการเมืองไทย (ในมติกฎหมาย) (2550)
ณรงค์เดช สรุโฆสิต
- วัฒนธรรมพลเมือง (2551)
วิชัย ตันศิริ
- การจัดการศึกษาในท้องถิ่น (2551)
สนิท จรอนันต์
- การเมืองในรัฐธรรมนูญ (2551)
เชาวนะ ไตรมาศ
- รัฐ (2551)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- วิทายุชนน : กฎหมายและการพัฒนา (2552)
ธนาวัฒน์ แก้วพงศ์พันธุ์
- ไปดู Civic Education ที่เยอรมัน (2553)
ทิพย์พาพร ตันติสุนทร
- 100 ปีแห่งการปฏิรูประบอบราชการ :
วิวัฒนาการของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 4, 2554)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- รัฐกับสังคม :
ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2554)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช

- การชุมนุมสาธารณะ (2554)
โสพล จริงจิตร
ทิพย์พาวพร ตันตีสุนทร
- ประชาธิปไตยนอกห้องเรียน :
เรียนให้เพลิน - LEARN ด้วยโครงการ (2555)
ยศวดี บุญเกียรติ
- ข้อมูลพื้นฐาน 80 ปีประชาธิปไตยไทย (2556)
เชาวนะ ไตรมาศ
- จาก 100 ปี ร.ศ. 130 ถึง 80 ปี ประชาธิปไตย (2556)
สุธัชชัย ยิ้มประเสริฐ
ทิพย์พาวพร ตันตีสุนทร
- แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย
(Civic Education) (2557)
วิชัย ตันศิริ ชัยอนันต์ สมุทวณิช
Canan Atilgan ทิพย์พาวพร ตันตีสุนทร
- ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย (2557)
วิชัย ตันศิริ
- กฎแห่งความซ้า (2557)
ชัยอนันต์ สมุทวณิช
- พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย (2558)
ทิพย์พาวพร ตันตีสุนทร
- การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 4, 2558)
ทิพย์พาวพร ตันตีสุนทร

- คุณธรรมเพื่อความเป็นพลเมือง:
เรียนให้ “เพลิน” Learn ด้วย “นิทาน” (2558)
ยศวดี บุญเกียรติ
- ภูมิอากาศเปลี่ยน : ทางออกและข้อเสนอ (2558)
สถาบันนโยบายศึกษา
- การเมือง - การเลือกตั้งไทยและประเทศในอาเซียน (2559)
สมชาติ เจริญชัย
- ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (2560)
คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม
- การพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน (2560)
วิชัย ตันศิริ
- การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมธรรมาธิปไตย (2561)
วิชัย ตันศิริ

.....

สื่อความรู้ทางการเมืองของสถาบันนโยบายศึกษา

- วงเวียนประชาธิปไตย
- แผนที่เส้นทางประชาชน-ถนนประชาธิปไตย
- Road of Democracy Map
- ไฟการเมือง
- เกมการเมือง (Political Monopoly)
- เกมเลือกตั้ง
- ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย 2475-2545
- ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank)
- การตูนอนิเมชั่น “การพัฒนาที่ยั่งยืน”
(Sustainable Development)

สนใจกรุณาติดต่อ : สถาบันนโยบายศึกษา

99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 0 2941-1832-3 โทรสาร: 0 2941-1834

e-mail: ipps_fpp@yahoo.com

.....

ประวัติ

ดร.วิชัย ตันศิริ

ดร.วิชัย ตันศิริ ผู้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้ ถือกำเนิดมาจากครอบครัวชนชั้นกลางจากอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี 3 ปี ภายหลังการก่อการปฏิวัติ พ.ศ. 2475

เมื่อเข้าสู่วัยแรกรุ่น ได้เดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และด้วยพระคุณของท่านเจ้าคุณพระธรรมกิติโสภณ วัดสระเกศ จึงได้โอกาสสมิที่พักในวัด และเข้าเรียนมัธยมไพศาลศิลป์ ซึ่งโด่งดังในการกวตริวิชาเข้าโรงเรียนนายร้อย จ.ป.ร. สมัยนั้น

แต่ ดร.วิชัย ตันศิริ ได้ใฝ่ฝันที่จะสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวง จึงตั้งเป้าหมายชีวิตไว้เช่นนั้น และก็สมหวัง และได้ทุนการศึกษาไปอังกฤษ จบปริญญาตรี – โท ทางวิชาประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม และต่อมาไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยอินเดียนนา สาขาวิชา รัฐศาสตร์และศึกษาศาสตร์ ได้ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์

เมื่อกลับประเทศไทย ได้สอนหนังสือที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตรได้เสนอให้ท่านคณบดี ดร.เทือก กุสุมา ณ อยู่ธยา เปิดหลักสูตรรัฐศึกษา เพื่อสร้างครุรุ่นใหม่ เพื่อสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยของเยาวชน และต่อมาเข้ามาอยู่กระทรวงศึกษาธิการ เติบโตทางสายบริหาร ผ่านตำแหน่ง

ราชการกอง - กรม จนกระทั่งเกษียณอายุในตำแหน่งเลขาธิการ (สภาการศึกษา)

พร้อมความรักที่จะเห็นการเมืองที่พัฒนา จึงสมัครรับเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2539 และได้รับเลือกตั้งเขตพระโขนง - ประเวศ - สวนหลวง และได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2542 ในรัฐบาลชวน 2

แม้ว่าจะมีประสบการณ์โชกโชนทางการบริหารและการเมือง แต่ใจจริงนั้นรักวิชาการ จึงได้ผลิตหนังสือเป็นจำนวนมาก อาทิ การปฏิรูปการเมืองไทย, วัฒนธรรมการเมืองและปฏิรูป, วัฒนธรรมพลเมือง, ความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมธรรมาธิปไตย, วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย, ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย, การพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน ฯลฯ รวมทั้งเล่มปัจจุบัน คือ การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมธรรมาธิปไตย

เป้าหมายสำคัญคือ อยากเห็นบ้านเมืองได้พัฒนาเป็นหนึ่งในประเทศแนวหน้าทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หนังสือแต่ละเล่ม ตั้งแต่เล่มวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งปัจจุบัน เป็นการเน้นไปที่การพัฒนาสังคมไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและแข็งแกร่ง

เล่มสุดท้ายนี้ น่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด ขอเชิญชวนท่านผู้อ่านได้ติดตามอย่าลืมนะ

.....

An Abstract of the book on The Development of Democratic Leadership in Thai Society

By Dr.Vichai Tunsiri

This book (work) is another major attempt at democratic reforms in the Thai society. The emphasis here is on the cultural and educational development of Thai society through a special training of prospective leadership in the bureaucracy, political parties and private sectors. An appropriate civic and political education curriculum should be introduced at the college and university levels, as well as at the upper high school levels. Consequently, teacher training for secondary schools and college level trainees should allocate some periods of time for political, historical studies appropriate for Thai society

In this book is included a number of short essays as guidelines for further discussion in the classroom. In the first part from chapter I to chapter 6, new ideas or concepts of democracy by Francis Fukuyama are introduced, including the example of English Parliamentary system which took at least 474 years to develop.

In the second part (chapter 7 onward), the problem of corruption in Thai bureaucracy is given a special emphasis, leading to the suggestions of educational programmes for educating the potential leadership groups in the Thai bureaucracy, including future political leaders, and the private sector entrepreneurs in the following chapters.

The last section of the book (from chapter 13 onwards) touches on educational reforms and judicious democracy. The focus is also on political parties as a key to political development.

The book come to its close by the final remark by both Professor Almond and Verba on the importance of trust in the civic culture. Without trust, the nation will eventually cease to exist.

Education For Leadership Development In Democratic Society

การศึกษาเพื่อสร้างผู้นำสู่สังคมธรรมาธิปไตย

ประกอบด้วยบทความที่เสนอแนวคิดในการปฏิรูปการเมือง การบริหาร และการศึกษา โดยเน้นการสร้างผู้นำเป็นหลัก เจ็ดข้อที่สำคัญก็คือ จะต้องปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและวัฒนธรรมที่เหมาะสมของนักการเมืองในระบอบนี้ รวมทั้งบทบาทของศาสนา ในการพัฒนาการเมือง จึงใคร่เสนอให้เน้น **“ธรรมาธิปไตย”** เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบไทย

ดร.วิชัย ดันศิริ